

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1933.

Andra kammaren.

Nr 4.

Onsdagen den 18 januari f. m.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 12 innevarande januari.

§ 2.

Avlämnades följande Kungl. Maj:ts propositioner, nämligen:

av herr statsrådet *Sköld* propositionerna:

nr 28, angående avstående i vissa fall av mark från kronoegendomar eller upplåtande av nyttjanderätt eller servitutsrätt till sådan mark;

nr 29, angående anslag till understöd åt kemiska stationer; och

nr 40, med förslag till förordning med bestämmelser om införselmonopol å mjölk och mejeriprodukter; samt

av herr statsrådet *Leo* propositionen nr 39, med förslag till förordning om extra inkomst- och förmögenhetsskatt för år 1933.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Föredrogs för remiss till utskott Kungl. Maj:ts proposition, nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov.

*Vid remiss
av statsverks-
propositionen.*

Därvid anförde:

Herr **Lindman**: Herr talman! Ett studium av statsverkspropositionen till årets riksdag för oss genast in på den allt överskuggande frågan om regeringens förslag till arbetslöshetens bekämpande, detta beträffande såväl tilläggsstaten för det nu löpande budgetåret som riksstaten för kommande budgetår och i all synnerhet beträffande lånebudgeten. Det är ett förslag med vittomfattande konsekvenser, som här har blivit framlagt av regeringen, att bekämpa arbetslösheten genom anordnande av arbeten i största skala, finansierade med lånemedel. Man vill fullständigt övergiva det hittillsvarande systemet för arbetslöshetens bekämpande, och i stället införa ett nytt system, grundat på väldiga arbeten, statliga såväl som kommunala och andra arbeten till — såsom jag har anledning förmoda — avtalsenliga löner för dem, som blivit gynnade med att få sysselsättning vid desamma. För återstoden ställer man i utsikt kontanta bidrag, såsom delvis har förekommit förut. Det hela verkar på mig såsom ett experiment av våldsamma mått med statens finansiella resurser och det allmännas och enskildas ekonomiska välfärd såsom insats. Jag skall emellertid be att få upptaga några av de frågor, som föreligga i själva förslaget, till en något närmare granskning.

Andra kammarens protokoll 1933. Nr 4.

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

Den föreliggande statsregleringen bygger på ett konjunkturteoretiskt resonemang, som vi den sista tiden hört åtskilligt talas om. Herr finansministern har varit angelägen om att på förhand skaffa sig ett approbatur för sitt budgetarbete av en framstående representant för den nationalekonomiska vetenskapen. När det gäller att bedöma det betraktelsesätt, som tagit sig uttryck i utförandet av offentliga arbeten i konjunkturförbättrande syfte — ett betraktelsesätt, vilket såsom en röd tråd löper igenom hela statsverkspropositionen och de uttalanden, som i denna blivit gjorda av statsministern, av finansministern och av chefen för socialdepartementet samt av den särskilt anlitade finansielle rådgivaren — vill jag till en början taga fasta på finansministerns uttalande om Sveriges starka beroende av det allmänna läget i världen. Vi äro väl alla tämligen på det klara med att en verklig och varaktig förbättring i den ekonomiska situationen i vårt land icke kan inträda, förrän de stora internationella problemen ha blivit lösta i världen, dessa problem, som sysselsätta statsmän, politiker och nationalekonomer i, jag må säga, alla länder och kanske företrädesvis de stora länderna. På lösningen av dessa spörsmål kan emellertid vårt land utöva ett mycket obetydligt inflytande. Själv anser herr finansministern, att det ligger i vida fältet, om en vändning till det bättre i den världsekonomiska situationen skall äga rum under det budgetår, varom nu är fråga. Han utgår därför helt enkelt från ett oförändrat konjunkturläge. Med denna insikt om vårt ofrånkomliga beroende av internationella faktorer, säger det emellertid sig själv, att vi icke böra göra oss några överdrivna föreställningar om möjligheten att påverka konjunkturläget inom vårt eget land. Naturligtvis betyder icke detta, att jag skulle vilja rekommendera något slags politik, där man skulle lägga armarna i kors, och icke heller att jag skulle vilja bestrida, att kloka och förtänksamma åtgärder i viss mån skulle kunna eliminera de ogynnsamma återverkningarna på den allmänna krissituationen. Men, herr talman, det gapar en klyfta mellan denna uppfattning och, låt mig säga, den uppfattning, som hans excellens statsministern har givit uttryck åt i sitt yttrande till statsrådsprotokollet, däri han med en frejdighet, som i sig själv är värd erkännande, manar oss att följa regeringen för att bryta stagnationen och öppna en väg till återhämtning och ekonomiskt återuppbyggande. Att icke hava dragit ut de fulla konsekvenserna av ett erkännande av vårt beroende av de internationella förhållandena, det är alltså den första invändningen, och en ganska avgörande sådan, som jag skulle vilja rikta mot det föreliggande budgetförslaget.

Man känner sig ännu mindre övertygad om bärkraften i den teori, som ligger till grund för regeringens arbetslöshetspolitik, om man undersöker omfattningen av de offentliga arbeten, som redan nu äro i gång hemma hos oss. Jag erinrar mig från fjolårets budgetbehandling, hurusom det då upplystes från statsrådsbänken, att statens sammanlagda anslag till allmänna arbeten uppgingo till icke mindre än 180 miljoner kronor eller mer än någonsin tillförne. Därtill böra läggas de belopp, som andra offentliga organ än staten anslå för samma ändamål. Men trots dessa stora offentliga arbeten till väldiga belopp ha vi för närvarande en arbetslöshetssiffra, som tenderar att bliva den högsta inregistrerade, som vi någonsin haft. Är icke detta en omständighet, som talar för att regeringens program i arbetslöshetsfrågan icke skall komma att få det resultat, som regeringen hoppas på?

Men det är icke bara från de nu anförda synpunkterna, som jag måste ställa mig ytterst betänksam mot regeringens uppläggning av arbetslöshetsproblemet. Statsverkspropositionen lider i denna del av en påtaglig inre motsägelse,

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

en motsägelse, som man förgäves söker överbygga. Den inverkan i konjunkturstimulerande riktning, som de tilltänkta offentliga arbetena tilläventyrs skulle kunna få, uppväges nämligen med all sannolikhet av den rakt motsatta effekt, som regeringens skatteskärpningsplaner oundgängligen måste komma att medföra. Jag syftar icke på förhöjningen av de indirekta skatterna, ty de komma, i den mån de förefinnas, att få en återhållande verkan på konsumtionen, som kanske underlättar genomförandet av arbetsanskaffningsprogrammet, men så icke i fråga om den kraftiga stegringen av den direkta beskattningen. Den kommer med all sannolikhet att i huvudsak drabba kapitalproduktionen och därmed ytterligare försvaga näringslivets motståndskraft. Men till de föreslagna skattehöjningarna i sig själva liksom till hela fördelningen på olika skatteobjekt skall jag be att om en liten stund få återkomma.

För att de offentliga arbetena för såväl näringslivet som den enskilde arbetaren överhuvud taget skola kunna få några av de fördelaktiga verkningar, som regeringen nu hoppas på, måste särskild omsorg ägnas åt frågan om dels karaktären av de arbeten, som utväljas, dels de villkor, som skola gälla för de blivande anställda vid dessa arbeten. Det första krav, som man måste ställa på de arbetsobjekt, som utväljas för att lindra arbetslösheten, är, att de skola vara i möjligaste mån produktiva. Jag medger gärna, att svårigheter yppa sig att finna sådana arbeten, som äro från vanliga räntabilitetssynpunkter produktiva och samtidigt lämpa sig såsom reservarbeten. Jag kan också medgiva, att frågan om vilka arbetsobjekt som äro produktiva och vilka som äro improduktiva i viss mån hänger på den bedömandes subjektiva uppfattning. I denna del måste man låta anstå med sitt slutgiltiga omdöme beträffande regeringens arbetsprogram, till dess det blivit känt i sina detaljer. Redan av det som framkommit är det emellertid klart, att de offentliga arbeten, som regeringen till arbetslöshetens mildrande föreslår, i hög grad falla under kategorien improduktiva. Jag kan inte hjälpa, att jag har den bestämda uppfattningen, att man med litet god vilja i större utsträckning skulle kunnat få fram mera räntabla arbetsobjekt, men jag upprepar, att man får spara sitt slutliga omdöme, tills man får Kungl. Maj:ts proposition i den delen. Jag vill dock anmärka, att regeringens arbetsprogram, för övrigt av mycket naturliga skäl, icke berör den gren av industrien, som för närvarande kanske har det allra svårast ställt, nämligen exportindustrien. Den omständigheten medverkar självfallet till att försvaga programmets konjunkturstimulerande kraft.

Det andra krav, som man måste ställa på de allmänna hjälparbetena, är, att de skola vara lätta att snabbt avveckla, om konjunkturförbättringar inträda. Detta följer omedelbart av deras karaktär av arbetslöshetsarbeten och är en grundförutsättning för att kunna gynnsamt påverka det ekonomiska läget inom landet. De arbeten, som hava anordnats i arbetslöshetskommissionens regi, hava uppfyllt dessa anspråk. Det är verkligen icke möjligt att säga detsamma om de arbeten, som ingå i regeringens plan. De äro, som man kan se, väsentligen sådana anläggningsarbeten, som när de en gång äro påbörjade måste slutföras, oavsett skiftningarna i den ekonomiska utvecklingen. Det förtär tilltron till de medel regeringen nu anvisar oss för att böja konjunkturkurvan uppåt.

Det tredje och viktigaste kravet på den statliga arbetslöshetspolitiken går ut på att staten inom den angivna ramen skall bereda sysselsättning åt så många arbetslösa som möjligt utan att åsidosätta hänsynen till deras skäliga försörjning. Hans excellens statsministern hoppas i sitt uttalande såsom den

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

oförbätterlige optimist han i detta fall är, att de av regeringen förordade åtgärderna skola skapa arbeten åt betydande delar av den stora arbetslöshetsarmén. Jag skall sedermera något närmare ingå på den frågan.

Utan att påstå, att den nuvarande arbetslöshetspolitiken icke skulle tåla vid åtskilliga justeringar, må det i detta ögonblick vara nog att slå fast, att vi för de anslag regeringen här föreslår, med nu tillämpade principer för arbetslöshetens bekämpande, skulle kunna giva arbete åt ett långt större antal arbetslösa än med tillämpande av regeringens förslag. Regeringens projekt kommer för det första mänskligt att döma att bli vida mer kapitalkrävande än de företag, som ledas av arbetslöshetskommissionen. Desto mindre blir det över till de arbetslösa.

Vi komma här in på ett av de mest brännande spörsmålen. Regeringen förordar ett lönesystem, som radikalt bryter med det system, som hittills tillämpats i vårt land. Intet är därom direkt utsagt i statsverkspropositionen, men lika fullt veta vi det: regeringen kommer att föreslå, att det skall givas avtalsenliga löner vid de offentliga hjälparbetena, och detta måste med nödvändighet leda till ett fullständigt fastläsande av den givna lönenivån samt till olidlighet ökad spänning emellan skilda löntagaregrupper. Saken är desto mera betänkelig, som tyngdpunkten i regeringens arbetsprogram är förlagt till husbyggnader och dylika arbeten, statliga och kommunala arbeten alltså, arbetsområden där en orimlig, av monopolistiska tendenser och politiska krafter påverkad löneuppskrivning ägt rum sedan flera år tillbaka.

Jag upprepar den fråga, som jag tidigare gång på gång riktat till socialdemokratien men som jag ännu ej fått något svar på: Huru skall jord- och skogsbruket på ett tillfredsställande sätt få sitt behov av arbetskraft tillgodosett, om staten vid sina hjälparbeten betalar väsentligt högre löner än dessa näringsgrenar äro i stånd att bjuda sina arbetare?

Redan nu klagas det, som vi alla veta, på olika håll här i landet, att de högst betalda arbetarna på landsbygden äro reservarbetarna. Och hur förvärrad skall icke situationen bli genom ett genomförande av regeringens arbetslöshetspolitik, som vid beredskapsarbete ger en lön, kanske dubbelt så hög som jordbruks- eller skogsarbetarna kunna få! Och detsamma gäller, ehuru i något mindre grad, för exportindustriens del, där läget i denna stund på många håll är förtvivat, och där man helt enkelt måste få produktionskostnaderna reducerade.

Jag kan här icke undgå att erinra om den förödande strejk inom pappersmasseindustrien, som under förlidet år ägde rum, och som under en tid av 4—5 månader skapade arbetslöshet i första hand för de direkt i industrien anställda arbetarna, men ännu mer kanske för dem, som voro beroende av tillförseln på råvaran från skogarna. Det finns naturligen, åtminstone såvitt jag kunnat läsa ut, intet talat om en sådan sak i den kungl. propositionen. Och likväl var detta ett av de mest orimliga företag, som kunnat äga rum under en tid av sådan arbetslöshet som den, i vilken vi leva, och i en näring, som lider ett sådant utomordentligt hårt betryck.

Ett upphävande av grundprincipen, att arbetslöshetslönerna skola ligga något under grovarbetarlönen på respektive orter, betyder än vidare, att reservarbetarna förlora det incitament — skulle jag vilja säga — som de nu ha att fortast möjligt söka sig ut i den fria marknaden. Detta i förening med svårigheterna att avveckla de av regeringen planerade arbetena öppnar ett avskräckande perspektiv för framtiden. Man skönjer här uppkomsten av en statsarbetarkår, tillskuren efter ungefär samma modell, fastän av större mått, som kommunalarbetarekåren i de socialiststyrda storstäderna. Det är en nära till hands liggande risk. Åt statsarbetarekåren måste undan för undan

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

nya arbetsobjekt anskaffas, vilket naturligtvis kommer att stöta på mycket betydande och ständigt växande svårigheter.

De arbetslösa, som icke kunna vinna sysselsättning vid de offentliga arbetena, skola enligt regeringens förslag erhålla kontantunderstöd. För detta ändamål upptager socialministern i budgeten 25 miljoner kronor. Tror man nu verkligen inom regeringen, att detta anslag skall komma att visa sig tillräckligt för kontantunderstöden? Det beror naturligen till stor del på huru många som bliva sysselsatta till de högre lönerna i statsarbetena. Om man undersöker, vad som står till förfogande för ändamålet för nästa budgetår, måste man naturligtvis frånräkna de 10 miljoner, som eventuellt skola användas av arbetslöshetskommissionen för reservarbeten. Så ha vi nyssnämnda 25 miljoner kronor, och så ha vi ytterligare 160 miljoner kronor på lånebudgeten. Huru många arbetare kan man sysselsätta på detta? Det är för mig alldeles uppenbart, att antalet väsentligen minskas därigenom att det skall vara avtalsenliga löner, dessa löner, som väl staten själv till mycket stor del — jag förmodar till övervägande delen — kommer att få betala.

Men så åtgår också för varje arbetsdag en viss summa till erforderligt material. Det är omöjligt att kunna siffran därvidlag, men det är klart, att det blir ett icke oväsentligt belopp per utfört dagsverke, naturligtvis beroende på arbetets beskaffenhet. Jag har sökt att inhämta en del siffror beträffande materialåtgången vid olika sorters arbeten, och jag har kommit till att materialkostnaderna äro ganska betydande per arbetsdag. Av denna materialkostnad ligger emellertid endast mindre delen på spälva råvaran, under det att större delen ligger på det arbete, som användes för framställning av den färdiga varan, vilken kostnad alltså skulle i huvudsak komma det produktiva arbetet i vårt land till godo. Jag utgår självfallet från att man vid dessa arbeten skall använda svenskt material och icke utländskt i all den omfattning, som det kan vara möjligt.

Jag kan icke angiva, då jag icke känner regeringens planer, huru många som på detta sätt skulle kunna få sysselsättning i de statliga arbetena. Jag känner nämligen icke, huru regeringen tänker fördela kostnaderna för arbetslönen dels på staten själv och dels på städer, kommuner, vägdistrikt och andra förvaltningsenheter, för vilkas räkning arbetena skola utföras. Men säkert torde jag icke taga mycket fel, om jag säger, att utöver de arbetare, som bliva anställda direkt i de statliga arbetena, och dem, som erhålla arbete inom produktionen i övrigt, det vid en arbetslöshet av — låt oss säga 150,000 man — kommer att finnas ett överskott på 100,000 eller åtminstone inemot 100,000 arbetare, vilka det alltså återstår att försörja med kontantunderstöd. Det är klart, att om den siffran skulle vara riktig, vilket jag på grund av de osäkra förutsättningarna icke vågar bestämt uttala mig om, då räcka icke socialministerns 25 miljoner kronor att försörja dessa på långt när. Ja, vad har man då att göra? Man får naturligtvis minska på de statliga arbetena och öka kontantunderstöden, ty något annat är väl icke att göra, om man icke vill lämna en del alldeles utan hjälp. Men jag skulle härvid vilja göra ännu en reflexion: Hur skall det bliva möjligt att giva en mindre del av de arbetslösa en lön, som låt mig säga ligger vid 9 kronor om dagen, och lämna det större antalet ett vida mindre kontantunderstöd, ett kontantunderstöd, som kanske vad statens bidrag beträffar blir 2 kronor eller något mindre? Vilket missnöje måste icke detta system i längden skapa hos dem, som äro beroende av det? Och ytterligare skulle jag vilja invända angående grunderna för den nuvarande arbetslöshetspolitiken och det hänvisningsförfarande, som där förekommer för prövning av arbetsvilligheten: Huru skall den saken ordnas enligt det nya systemet? Därom ha vi icke fått det allra ringaste besked.

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

I finansplanen betonas det, att ett igångsättande av allmänna arbeten i den utsträckning, man nu föreslår, kan tänkas få vissa ofördelaktiga återverkningar på vår betalningsbalans. Dessa återverkningar, heter det, kunna minskas eller mötas genom allehanda åtgärder i konsumtionsinskränkande syfte, såsom lönesättningsåtgärder, indirekta skatter, ökad statlig sparsamhet o. s. v. Och professor Myrdal framhåller särskilt i sin utredning, att vissa lönesänkningar inom det enskilda näringslivet därvid skulle vara det från konjunktursynpunkt mest effektiva. Finansministern uttalar, att om åtgärder av antytt slag skulle befinnas vara nödvändiga, så torde statsmakterna kunna påräkna allmän anslutning till desamma, något som likväl lär bli beroende av den konkreta utformningen av huru dessa åtgärder skola vidtagas. Ja, herr talman, nu låter det sig visserligen säga, att ett visst tidsavstånd existerar emellan utvidgningen av de offentliga arbetena och verkningarna av desamma på betalningsbalansen. Men, som professor Myrdal understryker, en förutsättning för en arbetslöshetspolitik efter regeringens linjer är likväl, att man i förväg övervägt ett system av handelspolitiska och konsumtionsbegränsande åtgärder, vilket föreligger färdigt att någorlunda hastigt tillämpas. Jag skulle vilja tilllåta mig att framställa den frågan, huruvida regeringen har övervägt ett dylikt system och i så fall om vi kunna erhålla några närmare upplysningar om i vilken riktning dessa överväganden gått.

För att finansiera åtgärderna till arbetslöshetens bekämpande anlitar regeringen nu en upplåning av hittills i vårt land okända mått, i det att 160 miljoner äskas för detta ändamål. Läger jag därtill de cirka 80 miljoner kronor, som måste frigöras på grund av rusdrycksmedelsfondens överförande till kassafonden, och de ytterligare 80 miljoner, vilka lånas upp på nästa års budget för ändamål, som även tidigare tillgodosetts lånevägen, ja, då få vi en summa av 320 miljoner, som under en kort tidsperiod kommer att belasta kreditmarknaden. Det är för övrigt sannolikt, att slutbeloppet kommer att bli högre, om nämligen de 25 miljonerna i kontantunderstöd, som nyss nämnts, icke komma att räcka till. Och vidare, om ett uppskov — som regeringen synes förutsätta — skall kunna ske med inbetalningen av de föreslagna arvskattemedlen, så måste ju lånemedel användas för att ersätta det, som icke inflyter. Jag skall strax återkomma till den frågan.

Därtill kommer, att lånemedlen i nästkommande års stat i verkligheten äro större än de i första ögonblicket synas vara, på grund av vissa budgettekniska arrangemang, exempelvis detta att man inhiberat avsättningen till vissa pensionsfonder, vilket i princip är att likställa med upptagande av lån. Det blir en statlig upplåning på låt oss säga 350 miljoner kronor, för att icke upptaga siffran för hög. Det är min övertygelse, att detta måste försvåra näringslivets egen kapitalförsörjning. Det är icke omöjligt, att detta rent av skulle kunna inverka i stegrande riktning på det allmänna ränteläget.

Om, såsom jag nu anført, omfattningen av den föreslagna upplåningen och lånemedlens användning ge anledning till erinringar, är detta icke mindre fallet med sättet för amorteringen och medelsanskaffningen härför. Mot principen om en snabb amortering finnes det väl icke, såvitt jag kan se, så mycket att invända, även om det mycket väl kan komma att hända, att den icke kan ske i den utsträckning, som man har förhoppning om. Ty man har av erfarenheten funnit, att huru vi än planera att återbetala och avsätta till fonder o. s. v., så visar det sig ofta, att förhoppningarna i det stycket icke gå i uppfyllelse. Men det är kanske icke så mycket att invända emot detta. Vi stå här inför utgiftsändamål, som enligt hittills tillämpade budgetregler egentligen skolat bestridas av skattemedel. Men jag skulle vilja fråga herr statsrådet

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

och chefen för finansdepartementet: Tror man inom regeringen också på möjligheten att genomföra denna 5-års-, nej, förlåt, 4-årsplan?

Jag antager, att åtskilliga av de allmänna arbeten, som nu planeras, icke hinna att bliva färdigställda under det år, medelsanvisningen avser, utan att de måste utsträckas över ytterligare ett eller flera år. Under sådana förhållanden måste man väl tänka sig en ny medelsanvisning på en eller flera påföljande riksstater. Skall man i fortsättningen anlita lånevägen, och huru blir det i så fall ställt med amorteringarna av dessa lånemedel? Räknar man möjligen med någon annan inkomst för detta ändamål? Blir det icke annars på det sättet, att ett års inkomst av arvsskatten måste förslå till att amortera dels en fjärdedel av den nu föreslagna upplåningen, dels även en viss del av följande års upplåning för samma ändamål? Är detta överhuvud taget möjligt? Blir icke följden, att man måste utsträcka amorteringen över en längre tidrymd eller också väsentligen skärpa själva skattesatsen och skatteskalan?

Den föreslagna amorteringsplanen ger vidare rum för den anmärkningen, att den binder en viss skatteinkomst vid ett visst på förhand fixerat utgiftsändamål. Detta ha vi tidigare sökt undvika. Det är sant, att vi i vissa fall ha avvikit från detta, såsom beträffande automobilskatten och rusdrycksmedlen, men åtminstone i sistnämnda avseendet äro vi nu på god väg att återvända till äldre beprövade budgetsprinciper. Det har ju herr statsrådet och chefen för finansdepartementet själv den allra starkaste erfarenhet av från fem år tillbaka, då han även då var finansminister. Man ser, huru han nu får totalt frågå, vad han då sökte planera.

Jag kommer härefter in på frågan om själva den för amorteringen avsedda skattekällan. Vi fingo i förrgår emottaga en proposition med förslag till förordning om kvarlåtenskapsskatt m. m. Vi äro alltså i tillfälle att bilda oss en föreställning om den nya arvsskatten, dess konstruktion och verkningar. Den begynner ganska varsamt, och överhuvud taget skulle jag vilja säga, att denna kungl. proposition är politiskt sett ganska skickligt komponerad. Sättillvida ha de bittra erfarenheterna ifrån 1928 års riksdag ej varit utan betydelse för herr statsrådet och chefen för finansdepartementet. Högre upp på skalan kommer arvsskatten sammanlagt att mer än fördubblas och når sitt maximum vid 42.4 procent jämfört med nuvarande 20. Den omständigheten att en så väsentlig del av kvarlåtenskapen uttages i skatt, säger oss, att det här icke är fråga om någon skattetekniskt betingad jämkning av skattesatserna, utan att det rör sig om indragning av arvsmedel till kronan, konfiskation alltså av enskild egendom. I den meningen är ju förslaget inte nytt. Till innebörd och syftning utgör det en upprepning av 1928 års misslyckade arvsskattemotion, ehuru motiveringen nu är en annan än 1928. Då angavs syftet vara att åstadkomma en utjämning av egendomsfördelningen i samhället, alltså ett led i den socialdemokratiska samhällsordningen, något som väl skulle i viss mån ersätta det resultat, som man förgäves väntat av socialiseringsnämndens arbete och som alltjämt tycks utebli, oaktat jag tror att tre ledamöter av nämnden numera sitta i Kungl. Maj:ts regering. Ja, det är ju så mycket värre, säger hans excellens herr statsministern, och det har han sannerligen rätt i.

Den gången, 1928, hade man sannerligen inte någon stor framgång med motionen varken i riksdagen eller sedermera i valrörelsen, och förslaget har heller inte upprepats sedan dess. Ja, inte heller i fjolårets valrörelse har, efter vad jag tror mig finna, hela denna fråga spelat någon framträdande roll från den nuvarande regeringens och regeringspartiets sida. Jag tror, att om så skulle varit fallet, hade kanhända valutgången blivit något annorlunda och kanske inte fullt så mycket till herrarnas på regeringsbanken förmån.

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

En skärpning av arvsbeskattningen, som låter samhället, för stillande av stundens behov, förbruka i väsentlig mån vad som i många fall utgör det samlade resultatet av flera släktleds sparsamhet och möda ter sig under alla förhållanden betänkligh. Det är ungefär som när vi i fråga om statsbudgeten tömma ut alla de besparingar, som gjorts under föregående år. Ja, det ter sig ännu värre, ty det sträcker sig över längre tid. Det får en desto mera ödesdiger verkan, om det genomföres i en tid av vikande konjunkturer som den innevarande, då det faller sig så utomordentligt svårt att rätt beräkna värdet av en kvarlåtenskap, som ligger, låt mig säga i jordbruksfastighet med därtill hörande inventarier eller i aktier. Den omständigheten, att man funnit sig föranlåten att utsträcka den tid, under vilken anstånd med arvsskattens betalande kan beviljas från fem till tio år, visar, att man inte står alldeles främmande för att utgörandet av skatten kan vara förenat med mycket stora svårigheter för arvtagaren. I verkligheten betyder detta förlängda anstånd mindre än man föreställer sig. Under anståndstiden häftar arvtagaren i skuld till staten och är pliktig att erlagga ränta å det inestående beloppet, efter fem procent. Han har skulden svävande såsom ett ständigt hot över sitt huvud, och hans kreditmöjlighet påverkas självfallet i allra största utsträckning härav.

Vad jag nu har sagt äger sin tillämpning även för det fall, att den arvfångna förmögenheten är bunden i annan fast egendom eller i maskiner och driftsinventarier. Även i sådana fall kan det vålla oöverkomliga svårigheter att komma ut med arvsskatten utan att kapital drages ur företaget eller rörelsen till men för den produktiva verksamheten i landet. På det sättet motverkar man i själva verket syftet med den stora hjälpaktionen, nämligen arbetslöshetens bekämpande.

När finansministern i något sammanhang, jag minns inte riktigt vilket, säger om sin finansplan, att den inte innebär något avsteg från försiktiga finansieringsgrunder, kan jag så långt ifrån underskriva detta hans omdöme, att jag om låneprogrammet i allmänhet och arvsskatteprogrammet i synnerhet måste säga, att det innebär betänkliga avsteg inte bara från försiktiga finansieringsgrunder utan från en sund finanspolitik överhuvud taget.

Nu kommer man förmodligen att invända, att de förhållanden, under vilka vi leva, äro så allvarliga, att de mycket väl kunna motivera tillgripandet av åtgärder, som inte kunde komma i fråga under normala förhållanden, och att det här endast är fråga om, som man säger, ett provisorium. Jag vill naturligtvis medgiva, att utomordentliga förhållanden kunna påkalla utomordentliga åtgärder, men de rättfärdiga aldrig ingripanden, som göra det onda värre. Beträffande det provisoriska i åtgärden — ja, jag har redan uttalat mig om detta och vill allenast erinra om, att när den frågan var före förra gången, alltså 1928, var det så långt ifrån, att man tänkte sig arvsindragningen såsom ett provisorium, att den i stället ingick såsom ett led i omdaningen av det nuvarande ekonomiska samhällsskicket. För dem, som eventuellt kunna vara benägna att slå sig till ro i medvetandet, att de små arven lämnas i fred, kan det vara skäl att erinra sig, att i 1928 års motion uttryckligen utsäges, att gränsen mellan stora och små arv inte kan dragas en gång för alla utan att detta måste bli beroende på en mångfald omständigheter, icke minst hela samhällets rikedom och inom folket härskande rättsföreställningar. Är man av den övertygelsen, att ett insläende på regeringens väg kommer att påverka egendomsförhållandena i samhället i en sådan riktning, att gränsen mellan stora och små arv med nödvändighet kommer att flyttas nedåt, därför att de stora arven komma att bli allt mer sällsynta, ju längre tiden går, och befarar man som jag gör, att detta i sin tur kommer att påverka »inom folket härskande

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

rättsföreställningar» i enlighet vår mening ödesdiger riktning, då har man anledning att motsätta sig också detta första steg, alltså motsätta sig en påbyggnad av arvsbeskattningen, som inte kan inordnas under allmänt vedertagna beskattningsprinciper. Har man väl, herr talman, kommit in på detta och nöden tvingar eller behovet föreligger, då flyttas nog gränsen nedåt både för jordbruk och annat.

I trontalet bebådas, att förslag till arbetslöshetsförsäkring skall komma att föreläggas årets riksdag, alltså ytterligare ett led i den nya arbetslöshetspolitik, som regeringen är besluten att införa. Man hade annars velat hoppas, att regeringen skulle töva något med detta omfattande och svårösta projekt. En i viss mån avvaktande hållning, motiverad även av rena budgetskäl, vore så mycket mera på sin plats, som erfarenheten inom de länder, där arbetslöshetsförsäkring är införd, är allt annat än gynnsam. Jag behöver väl knappast erinra kammarens ledamöter om de nedslående erfarenheterna i England, där, som vi alla veta, försäkringen inte kunnat upprätthållas, eller i Tyskland, där endast ett mindretal av de arbetslösa uppbära understöd för försäkringen. Nu svävar jag visserligen i fullkomlig okunnighet ännu så länge om hur regeringen tänker lägga sin arbetslöshetsförsäkring, men hur man än tänker lägga den, är det anledning befara, att fördelarna för de försäkrade icke heller hos oss komma att motsvara förväntningarna och kostnaderna.

Om man sålunda nödgas på avgörande punkter underkänna regeringens stora hjälpprogram men erkänner, som jag gör, nödvändigheten av ett verksamt inskridande från det allmännas sida till de oförvållat arbetslösa hjälp, åtager man sig därmed en viss förpliktelse att själv angiva, hur man tänker sig, att denna oundgängligen nödvändiga hjälpverksamhet skall läggas. Jag hoppas också att vi innan motionstiden gått till ända skola hava blivit i tillfälle att närmare utveckla vår uppfattning härutinnan. Endast så mycket tillåter jag mig nu framhålla, att enligt vår mening huvudvikten alltjämt måste läggas på åtgärder, som äro ägnade att påskynda en återgång till normala förhållanden inom förvärvslivet. Från den synpunkten verkar frånvaron av ett positivt program i näringsfrågorna dubbelt skrämmande — frånsett naturligtvis de beställningar, som följa av igångsättandet av statsarbeten. Negativiteten på den punkten kontrasterar starkt emot de väldiga anslagssummor till arbetslöshetens bekämpande, som föreslås. Ja, man inte blott underlåter att föreslå näringsbefrämjande åtgärder, Sveriges jordbrukare lämnas till yttermera visso i okunnighet om, huruvida de i fortsättningen kunna påräkna det stöd för spannmåls- och sockerbetsodlingen, som riksdagen tidigare har beviljat. Man talar om, att det är föremål för undersökning, och jag förmodar, att när man låter undersöka en sak, resultatet därav kan bli något annat än det nuvarande. Det är möjligt, att herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet ger oss någon upplysning i dag om sina planer i detta avseende, men i detta ögonblick, när vi stå i begrepp att remittera statsverkspropositionen, äga vi icke kännedom om vad regeringen tänker härom. Effekten av den vid fjolårets riksdag beslutade mjölkregleringen har delvis uteblivit, beroende väsentligen på att mjölkavgifterna genom Kungl. Maj:ts beslut sattes lägre än som erfordrades för att syftet med det hela skulle komma att uppnås. Riksdagens samtidigt avlåtna skrivelse med begäran att Kungl. Maj:t måtte med uppmärksamhet följa prisutvecklingen på smörmarknaden och företaga därutav eventuellt påkallade åtgärder har uppenbarligen lämnats utan avseende. Vi notera nu det lägsta världsmarknadspris på smör, som överhuvud taget förekommit under 1900-talet, och inför detta faktum må det vara tillåtet att fråga, huruvida jordbruks-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

ministern fortfarande anser, att prisutvecklingen icke ger anledning till några åtgärder i den av fjolårets riksdag antydda riktningen.

En fråga till: Vilket bruk har regeringen gjort av den utvidgade handelspolitiska fullmakt, som fjolårets riksdag ställde till regeringens förfogande? Det saknas i dessa dagar ingalunda påminnelser om att det hade kanske kunnat finnas en god användning för densamma från regeringens sida, om man velat eller vågat använda den för att hävda vårt lands handelspolitiska intressen gentemot påstridiga motparter. Vi ha av tidningarna mottagit ett meddelande om att de tyska traktatförhandlingarna avbrutits utan att ha lett till något resultat. Under det senaste året ha vi sett, hurusom man i Tyskland vidtagit mångahanda åtgärder för att hindra införsel från vårt land, oaktat exporten från Tyskland till Sverige är så väsentligt mycket större än Sveriges export till Tyskland och detta även om jag tar i betraktande den tyska statistikens siffror, vilka äro något avvikande från våra. Påbudet t. ex., att endast tysk gatsten får användas vid stenbeläggning och vägar, som utföras med arbetslöshetshjälp, har så gott som helt och hållet utestängt vår svenska gatsten, och samma påbud föreligger beträffande användningen av sågat virke vid offentliga byggnader, vilket varit till stor nackdel för Sverige.

Det förefaller mig, herr talman, som om man i Tyskland icke tillräckligt beaktat, att man i Sverige icke förfarit på samma sätt, och det är min många gånger uttalade mening, att detta varit en underlåtenhet från svensk sida, som man väl nu får hoppas att regeringen icke tillåter att fortfara, för den händelse vi efter den 15 februari komma i traktatlost tillstånd med vårt stora grannland i söder. Sverige har icke någon anledning att icke stå på sin rätt efter allt det tillmötesgående, som under senaste år visats detta land. Det vore väl annars en underlig politik att använda hundratals miljoner till statsarbeten och kontantunderstöd och samtidigt lägga gränserna öppna för utländska varor och därigenom skapa arbetslöshet i vårt land.

Om jag därefter får säga några ord om budgetplanen i de delar, som jag förut inte berört, vill jag först dröja vid den bebadade skatteförhöjningen. Vid sidan av arvsskatten stegras även den direkta beskattningen genom skärpning av inkomst- och förmögenhetsskatten samtidigt som den s. k. krisskatten alltjämt bibehålles. Nödvändigheten av att i dessa hårda tider även anlita ökade direkta skatter vill jag inte bestrida, men jag vill påpeka, att en sammanläggning av dessa båda skatter för oss upp till ett skattetal, som är högre än 175, vilket en socialdemokratisk finansminister, herr Thorsson, en gång ansåg skulle utgöra det högsta, som borde komma i fråga. Men jag upprepar, att nödvändigheten att i hårda tider anlita direkta skatter skall jag naturligtvis inte bestrida, men de bördor, som här påläggas, kunna bli utomordentligt tunga att bära för näringsliv och enskilda.

Jag kan verkligen inte heller godtaga finansministerns uppfattning, att den ökade skattebelastningen jämnt fördelar sig på direkta och indirekta skatteobjekt. Vi finna, att finansministern på sidan 23 av inkomstberäkningarna talar om rusdrycksbeskattning, tobaksbeskattning och maltbeskattning och kallar dem för indirekta skatter. Detta är naturligtvis i och för sig riktigt, men de äro dock icke indirekta skatter i vanlig mening. Att röka tobak och dricka sprit är i varje fall inte något nödvändigt. Men det är inte det, som är det mest anmärkningsvärda, utan för att komma till sin slutsats måste finansministern i de indirekta skatterna inräkna 12 miljoner kronor av de engångsinkomster, som tagas i anspråk för budgetens balansering. Jag måste säga, att detta är ett sofistiskt resonemang, ty dessa 12 miljoner kronor har svenska folket redan förut betalt i indirekt skatt. De ligga nu reserverade i Aktiebolaget vin- och spritcentralen och i tobaksmonopolet, och de kunna icke

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

åberopas vid en jämförelse med den direkta beskattningen för *detta* budgetår.

För att täcka utgifterna har finansministern nu även svängt geddesyxan över de olika huvudtitlarna. Besparingarna äro dock på en del håll ganska illusoriska, ty i flera fall ha de möjliggjorts därigenom, att man från skattebudgeten överflyttat vissa poster till lånebudgeten. De fördela sig också mycket ojämnt på olika slag av statsverksamhet. Egentligen är det ju på fjärde huvudtiteln man med största framgång kunnat fullfölja besparingsaktionen, och där ha finansministern och försvarsministern gjort nedskrivningar, som icke stå i någon rimlig proportion, synes det mig, till nedskrivningarna på de andra huvudtitlarna. Mot bakgrunden av regeringens strävan att genom anordnande av arbeten bereda sysselsättning åt arbetslösa framstå beskärningarna av försvarsväsendet ännu mera anmärkningsvärda. Jag tänker naturligen härvid främst på inskränkningarna av värnpliktsövningarna, som ovedersägligen drabba en grupp av medborgare, inneslutande ett stort antal arbetslösa och därtill just unga arbetslösa. Dagskostnaden för en värnpliktig uppgår icke till mer än cirka 2 kronor. Kontantunderstödet beräknas till samma belopp, och lönen vid beredskapsarbetena överstiger flerfaldigt denna summa. Om de arbetslösa i värnpliktsåldern skola hjälpas genom kontantunderstöd, uppstå alltså icke några besparingar, utan resultatet blir allenast, att staten utan någon motprestation utbetalar samma belopp som erfordras för de värnpliktigas utbildning. Kasernerna stå där, platserna finnas — allting är ordnat för att mottaga de värnpliktiga. Om de åter skola beredas anställning vid de allmänna arbetena, ja, då bli naturligen kostnaderna väsentligt mycket större än om de bli inkallade till militärtjänstgöring. En sådan budgetpolitik kan minst av allt anses vara ett uttryck för en sund sparsamhetssträvan. Verkningarna för försvarets egen del av begränsningen av de värnpliktigas utbildning skall jag i detta sammanhang icke närmare utveckla. Jag nöjer mig med att konstatera, att den kommer att förkväva den militära organisationens liv, och att den sträcker sig över hela den tid vederbörande årsklass tillhör beväringen och landstormen, d. v. s. i mer än 20 år.

Herr talman! Så ber jag då att till sist — för att sammanfatta mitt anförande — få säga, att jag till fullo förstår de svårigheter, med vilka regeringen haft att kämpa, och att jag sympatiserar helt med tanken, att bördorna skola delas av alla, men att det förefaller mig som om regeringen hade varit behärskad av en enda idé, nämligen idén om de offentliga arbetena såsom kojunkturstimulerande medel, och därvid, såsom i dylika fall alltid plägar ske, förbisett eller underskattat en mängd på saken inverkan omständigheter. Det finns ett gammalt ordspråk, som säger, att lyckan står den djärve bi. Men man får icke låta sitt handlande, då det gäller statens välfärd, ledas av hoppet allena om att lyckan skall följa, en lycka, vars vinnande man ej ens själv kan hoppas på med stöd av några grundade sannolikheter, än mindre med stöd av några bevis. Lyckan är icke alltid gunstig. Tänk om den uteblir! Tänk om icke det inträffar, som man i stark optimism har hoppats på! Tänk om de goda tiderna dröja med att infinna sig! Var står man då? Fonderna äro ytterligt ansträngda, skattetrycket är oerhört skärpt, och staten har iklätt sig ekonomiska förbindelser av en utomordentlig omfattning. Huru skall finansministern då förfara vid uppläggande av nästa års budget? Jag har, herr talman, en känsla av — jag kan icke hjälpa att jag måste giva uttryck åt den — att den föreliggande statsregleringen är ett krampaktigt försök att bevara vårt folks levnadsstandard på en nivå, för vilken de ekonomiska förutsättningarna icke längre äro för handen, och jag undrar, om icke klok-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)
heten borde ha bjudit, att man slagit in på vägar, där den större försiktigheten och den kloka eftertanken fått vara mera vägledande.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman, mina damer och herrar! Det hade kanske ur vissa synpunkter varit riktigare att dröja med mitt inlägg här i dag. Bland annat kunde det ju ha varit intressant för kammaren att omedelbart efter högerledarens tal få höra företrädaren för den kommunistiska uppfattningen, som väl sannolikt icke skulle ha blivit mindre energisk än herr Lindman i sin kritik av regeringen. Man skulle då kanske också ha kunnat konstatera, att det i vårt samhälle finns ytterligheter, mellan vilka det nu mer än någonsin gäller att finna en förnuftig väg att gå fram.

Herr Lindman berörde vid detta tillfälle icke förhållandet mellan riksdagen och regeringen, en sak som tidigare varit föremål för mycken diskussion. Jag tror emellertid, att för bedömande av det nuvarande läget det är nödvändigt att göra vissa erinringar rörande vad som skapat detsamma och vad som motiverar tillvaron av den nu sittande regeringen.

Vid 1932 års allmänna val inträffade den fullkomligt egenartade omständigheten, att för första gången i något land vid ett val på den allmänna rösträttens grund den borgerliga samhällsuppfattningen icke kunde samla majoritet bland landets väljare. Detta är ett faktum av ganska stor betydelse. Det säger oss, att det ute hos det svenska folket saknas tilltro till de politiska linjer, som hittills följts, det säger oss, att det hos en majoritet av det svenska folket finns en utpräglad önskan om nya linjer för den svenska politiken och framför allt en önskan om att man skall söka finna utvägar i det nuvarande betrycket att bringa en bättre hjälp — icke bara så, att redan hjälpta hjälpas på ett bättre sätt, utan också så, att man hjälper flera, hjälper effektivare och varaktigare. Denna uppfattning ute bland väljareflertalet avspeglar sig icke korrekt i sammansättningen av den andra kammare, som framgick ur valet. Det finns fortfarande i denna kammare en majoritet utav representanter för den borgerliga åskådningen. Denna är dock på intet sätt en homogen majoritet utan en majoritet, inom vilken meningarna om de lämpliga vägarna i hög grad divergera. Detta är också ett faktum, som man har anledning att observera. Det ledde bl. a. till att de borgerliga partierna icke efter 1932 års val kunde giva landet en regering. Man bör komma ihåg, att de första försök, som gjordes för att lösa den kris, som valet formellt framkallade men som av andra orsaker redan var i gång, voro inriktade på att åstadkomma en samling inom de borgerliga partierna att läggas till grund för en majoritetsregering. Vi fingo uppleva icke blott att försöken att på detta sätt genom regeringsbildning fullfölja en borgerlig samling gingo om intet. Vi fingo också uppleva, att representanterna för de olika borgerliga partierna tydligen voro mera intresserade av att skapa ett taktiskt gynnsamt läge för sig själva, att lägga ansvaret på varandra inbördes, än av att i en svår tid taga ansvaret för ledningen av landets öden. Det var i den situationen den socialdemokratiska regeringen kom till. Det var under dessa omständigheter som det socialdemokratiska partiet — fastän det icke ägde majoritet och hade erfarenheter av vanskligheterna från tre tidigare minoritetsregeringar — ansåg förpliktelsen mot landet och väljaropinionen kräva, att regeringsansvaret togs.

När sålunda regeringen under dylika omständigheter tillträtt, vill den fästa särskilt avseende vid dessa tvenne drag i den parlamentariska bilden: det ena den omisskänneliga folkvilja, som framträtt i väljarnas gruppering, det andra det faktum, att valutslaget icke fått sin riktiga avspeglning i riksdagens andra kammare, att fortfarande de partier, som icke vunno majoritet vid valen, ut-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

göra majoriteten i kammaren, liksom naturligtvis vid de gemensamma voteringsarna. Det är icke regeringens avsikt att försöka väcka en tvist mellan väljaremajoritet och riksdagsmajoritet. Det är regeringens önskan att i vad på den ankommer försöka förena de båda maktelement, som här äro tillfinnandes. Men det är självklart också en uppgift för en parlamentarisk regering att hävda icke blott den parlamentariska principen om ett gott samarbete mellan regering och riksdag utan också den mera betydande principen, att väljaropinionen skall finna vederbörligt utrymme i den politik, som statsmakterna föra. Det är från dessa utgångspunkter regeringen gått till sitt arbete, och den har också gjort det under förhoppning, att det skall vara möjligt att vinna ut så mycket av hänsyn till de svåra förhållandena, att genom samarbete mellan olika grupperingar man skall komma fram till ett resultat, som i någon mån motsvarar förhoppningarna inom vårt folks breda lager.

När regeringen tillträdde, mötte den ett läge, som i vissa avseenden nästan verkade tröstlöst. Vi stodo inför en utveckling av de statsfinansiella förhållandena, som hade så gott som uteslutande mörka perspektiv. Vid den beräkning, som gjordes redan i oktober rörande sannolika inkomstmöjligheter under ett kommande budgetår, nödgades vi konstatera ett underskott i jämförelse med det löpande budgetårets beräkningar på omkring 100 miljoner kronor. Regeringen stod alltså inför nödvändigheten att antingen skära ned utgifterna, så att inkomstminskningen balanserades, eller att finna möjligheter att ersätta de inkomster, som man icke kunde påräkna på samma vägar som i den löpande budgeten. Men vi mötte också en annan bild: vi kunde konstatera mycket tidigt, att den löpande budgeten icke höll. Alla de försäkringar om ett säkert grepp om den statsfinansiella situationen, som vi i fjol fingo mottaga, ha visat sig icke vara hållbara. Vi kunde t. o. m. konstatera, att på en mycket viktig punkt, beträffande vilken från vårt håll icke saknats varningar, man med berätt mod gjort beräkningarna för låga och därigenom framkallat den situationen, att för utfyllnad av ifrågavarande post det krävs större belopp för den återstående delen av budgetåret än riksdagen i fjol anvisade för *hela* budgetåret. Det har också visat sig, att även i andra avseenden de gjorda beräkningarna icke varit hållbara, och vi befinna oss därför i det ganska egenartade läget, att regeringen tvingats till något, som icke skett på många år: att presentera riksdagen en tilläggsstat. Samtidigt som sålunda de statsfinansiella utsikterna voro oerhört mörka, stodo vi med hänsyn till det ekonomiska läget i den situationen, att statsmakternas möjligheter att hjälpa måste mobiliseras i mycket högre grad än hittills varit fallet. Det var med dessa utsikter som regeringen gick till sitt arbete. Den var medveten om att läget på ett särskilt sätt krävde den största sparsamhet, men också en betydande medelsanskaffning. I sin deklaration vid tillträdet angav regeringen sin uppfattning i detta stycke sålunda: en sträng sparsamhetspolitik är nödvändig, men får icke gå ut över de i längden mest produktiva av det allmännas utgifter, de som hjälpa till att bevara folkets kroppsliga och andliga hälsa.

När vi gingo till besparingsarbetet funno vi ganska snart, att möjligheterna till besparingar icke voro stora. Man kan ju hovera sig över den stora summan på socialbudgeten, där man dock alltid bör uppmärksamma, att socialdepartementets budget icke bara är en budget för sociala ändamål utan också för hela vår landsstat, för vårt polisväsende, för hela vår hälsovård o. s. v. Man kan också hovera sig när det gäller utgifterna under åttonde huvudtiteln. Men envar, som bryr sig om att studera det verkliga läget, vet, att det är riktigt vad granskningsnämnden påpekar: att den automatiska utgiftstegringen icke kan motverkas eller avsevärda besparingar vinnas innan man träffat politiska av-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

göranden och därmed skapat andra grunder för den verksamhet, som skall finansieras. Besparingsarbetet kunde icke utföras på det enkla sättet, att man strök några miljonsummor här och var, utan det måste bli i hög grad ett knåpgöra, där varje anslagspost noga granskades. Det kan ju tillåtas mig att här få säga — efter alla de angrepp som i den offentliga diskussionen gjorts mot finansministern — att det varit en trygghet och en glädje att som finansminister ha en man som med en sådan energi och ett sådant gott omdöme handhaft besparingsarbetet.

Det har nu från herr Lindmans sida liksom även från olika håll i den allmänna diskussionen klagats över att regeringen i sin besparingspolitik gått särskilt hårt åt fjärde huvudtiteln, och det har antytts vådliga konsekvenser både ur arbetslöshets- och ur försvarssynpunkt av de nedprutningar i fjärde huvudtiteln anslag, som blivit föreslagna. Jag måste på denna invändning som svar upprepa vad jag tidigare framhållit, nämligen att det finns en bestämd skillnad mellan fjärde huvudtiteln och vissa andra huvudtitlar i så måtto, att utgifterna under fjärde huvudtiteln icke äro på samma sätt bundna som utgifterna under övriga huvudtitlar och att alltså denna huvudtitel, även om möjligheterna till besparing på grund av de stora beloppen till löner och dylikt äro starkt begränsade, dock lämnar större rum för tillfälliga besparingar än någon annan huvudtitel.

När regeringen har gått att göra besparingar på fjärde huvudtiteln, så har den därigenom ingalunda velat åstadkomma någon förändring i fråga om försvarsordningen. Jag antar, att herr Lindman, när han i sällskap nämnde finansministern och försvarsministern, ville ge en liten antydning åt samma håll, som man har gjort i den offentliga diskussionen, att här ha de speciella antimilitaristerna inom regeringen velat utnyttja ett tillfälle. Jag vill därför framhålla, att när det gäller besparingen på fjärde huvudtiteln, liksom på andra punkter, har det inom regeringen icke varit några vissa krafter, som drivit på. Vi ha alla varit fullkomligt medvetna om vår skyldighet att utnyttja den möjlighet, som förelåg till en avsevärd besparing under denna huvudtitel. Besparingen uppgår till i runt tal 20 miljoner kronor, varvid det dock bör observeras, att man i vissa fall tager i anspråk reservationer, som begränsa nedprutningens verkan på utbildningen.

Jag vet inte, om det är nödvändigt att här upptaga till diskussion frågan om verkningarna på arbetslösheten. Det är ganska anmärkningsvärt, att våra kritiker ha blivit långt försiktigare på den punkten än de voro, när de i fjol skulle kritisera det då föreliggande socialdemokratiska förslaget. Det resonemang, som herr Lindman för, är icke hållbart. Han säger här, att kostnaden för en värnpliktig är 2 kronor om dagen. Jag skulle vilja säga: Lycklig vår försvarsbudget, om den värnpliktige icke kostade mer! Herr Lindman går vidare och säger, att om man ger ett kontantunderstöd av 2 kronor om dagen, så blir det samma kostnad som för $1\frac{1}{2}$ miljon värnpliktsdagar. Herr Lindman kan dock icke ha undgått att observera, att när generalstabschefen på regeringens uppdrag har försökt beräkna möjligheterna att bringa ned kostnaderna för armén till 62 miljoner kronor, så har han genom begränsningar på olika områden först kommit ned till 67 miljoner kronor. De ytterligare 5 miljoner kronorna sparar han genom indragning av $1\frac{1}{2}$ miljon övningsdagar. Det är icke fråga, om en kostnad, där $2 \times 1\frac{1}{2}$ miljon är lika med 3 miljoner, ty i själva verket vinner man genom denna indragning av övningsdagar en besparing på 5 miljoner kronor. Även om herr Lindmans resonemang i övrigt vore riktigt, skulle det ändå kunna konstateras, att detta är en ur besparingssynpunkt förmånligare utväg. Men därtill kommer ju, att visst icke alla, som skola inkallas till värnpliktstjänstgöring, äro arbetslösa, och vidare, vilket är en om-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

ständighet, som kanske betyder ännu mer, att visst icke alla de unga arbetslösa erhålla arbetslöshetsunderstöd. Beaktar man dessa omständigheter, så är det ganska uppenbart, att här är det icke fråga om en skenbesparing, utan om en verklig besparing och att fruktan för en ökning av arbetslösheten genom dessa åtgärder är tämligen ogrundad.

För egen del beklagar jag, att det skall ha blivit nödvändigt, att medan försvarsutredningen pågår, på detta sätt liksom åren efter världskriget i viss mån tillskapa ett provisorium. Jag förstår mycket väl, att den svenska underofficers- och officerskåren, d. v. s. de män, som ha att utbilda våra värnpliktiga, i viss mån hämmas i sitt arbete av att icke veta, om det ena året lämnar samma möjligheter i utbildningshänseende som det andra året. Man kan befara, att detta nedsätter lusten för arbetet. Jag vill gärna ha uttalat, att jag hoppas, att sådana verkningar icke skola uppkomma, och jag hoppas också, att den press, som framför allt presenterar sig som försvarsvänlig, icke skall föra en kritik, som direkt måste leda till sådana olycksaliga verkningar.

I fråga om besparingarna skulle jag till det nu sagda bara vilja lägga ett par ord. Dessa besparingar representera en hård nödvändighet. Under normala tider skulle en socialdemokratisk regering i många fall icke kommit med förslag till nedsättning av denna art. I normala tider skulle en socialdemokratisk regering också hos riksdagen gjort framställningar om anslag till ändamål, som nu måst eftersättas. Vi ha av själva läget tvingats att gå hårt fram. Vi förstå, att detta på många håll ses med ledsnad och kanske möter stark opposition, men missnöjet torde vika i samma mån som man observerar, att spar-samhetsåtgärderna vidtagits i det syfte, som angavs i regeringsdeklarationen och som innebär, att man för att vinna medel till det mest nödvändiga nödgas så starkt som möjligt begränsa utgifterna för det mindre nödvändiga. Det mest nödvändiga i detta ögonblick, det är att söka vägar till en effektiv lindring för dem, som hårdast drabbas av betrycket. Regeringen har också förklarat, att den betraktar det som sin största inrikespolitiska uppgift att försöka finna sådana vägar.

Vad är det som motiverar en sådan ståndpunkt? Jag behöver inte göra några försök att inför kammaren skilda svårigheter, som vi alla, var och en i sin bygd, känna till. Vi veta, att den enskilde på sina håll drabbas mycket hårt av det ekonomiska betrycket. Vi veta, att kommunerna äro hårt ansträngda, och vi äro också, hoppas jag, på det klara med, att det har skett en utveckling, som gjort, att man i detta ögonblick med full rätt kan tala om en utarmning, som på många håll fört fram till bristningsgränsen. Detta gäller inte bara industriarbetarklassen, det gäller inte bara skogsarbetare och lantarbetare och inte bara en viss del av bondeklassen, utan verkningarna sträcka sig till praktiskt taget alla lager inom vårt folk. Det är i detta hänseende ganska belysande, att när jag låter på pantbankerna efterhöra, vilka erfarenheter man där har av det nuvarande läget, så får jag ett påpekande om att vad man särskilt har observerat det är, att pantbankernas klientel har utökats i betydande grad från vissa medelklassgrupper. Det är tydligen också så att folk i ökad utsträckning förbrukar sina besparingar. Det är svårt att få säkra hållpunkter, men om man granskar sparbanksstatistiken, så får man ett bestämt intryck av en pågående uppätning av småfolkets besparingar. Uttagningarna under de senaste tiderna uppgå i allmänhet till betydligt högre belopp än insättningarna. — För jordbrukets vidkommande veta vi, att svårigheterna framför allt yttra sig i de låga priserna och i skuldsättningen.

Men det som ändå mer än allting annat säger oss allvarsord om läget, det är den oerhörda ökningen av arbetslösheten. Jag har tagit ut ett par siffror ur arbetslöshetskommissionens skrivelse, och dessa siffror säga oss, att den

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

sista december 1929 funnos inrapporterade 12,040 hjälpsökande, den sista december 1930 31,900 och samma dag 1931 87,700. Men den siffra, för den sista december 1932, som jag i sista stund har erhållit, visar, att vi den dagen hade inrapporterade *160,000 arbetslösa*. Om man tager det månatliga genomsnittet för år 1932, så visar det sig, att detta utgör 114,000, vilket är 34,000 mera än under den största arbetslösheten år 1922. Men vi ha icke blott nått toppsiffrorna, utan vi ha också att brottas med en arbetslöshet av i andra avseenden allvarligare slag än tidigare, en arbetslöshet, som icke längre begränsar sig till vissa områden, närmast grovarbetarna, utan vilken, som arbetslöshetskommissionen uttrycker det, spänner över hela yrkesskalan, en arbetslöshet, som inte bara är ett industriarbetareproblem utan numera också och i hög grad ett problem för skogsbruket och för jordbruket. Samtidigt som vi se de arbetslösas skaror växa, kunna vi med tämligen stor säkerhet utgå ifrån att den enskildes motståndskraft till följd av krisens långvarighet är mindre än den var under den föregående stora krisen. Vi veta också, att det i andra avseenden är så ställt, att statsmakterna ha att vidtaga långt kraftigare åtgärder än som tidigare ha förekommit.

Det är mot denna bakgrund, som vi ha att bedöma den lämpliga politiken för att bispringa de betryckta, och här uppställer sig naturligen frågorna, vilka som skola hjälpas, vem som skall hjälpa och hur hjälpen skall anordnas. Den första frågan borde vi alla vara ense om att besvara med att alla skola hjälpas så långt möjligheter finnas. Regeringen för sin del utgår därifrån och dess förslag avser ingalunda att favorisera någon viss grupp av samhällsmedborgare eller någon viss samhällsklass. Jag skulle vilja våga det omdömet, att regeringens förslag i högre grad än andra tidigare förslag kommer att lämna möjligheter till en mångsidig och allmän hjälp.

Eftersom herr Lindman särskilt har berört frågan om jordbruket, så är det kanske på sin plats att i detta sammanhang säga ett par ord om vår ställning till jordbrukarbefolkningen. Vår ståndpunkt härvidlag sammanhänger med vår allmänna inställning, att hjälp skall givas efter behovet utan hänsyn till grupp eller klass. I de aktuella frågorna kan jag försäkra, att den sittande regeringen icke kommer att företaga eller underlåta att vidtaga åtgärder, som äro nödvändiga för att bringa motiverad hjälp åt modernäringsens utöware. Vi ha redan tillkännagivit, att vi syssla med undersökningar rörande fortsatt stöd åt spannmålsodlingen och åt betodlingen. Det blir ju tillfälle för kammarens ledamöter att bedöma regeringens inställning på denna punkt, när förslagen föreligga, men så mycket bör nu kunna sägas, att regeringen är medveten om att, även med beaktande av den berättigade kritiken mot de nuvarande formerna för jordbrukshjälp, man självklart icke kan utan de största vådor i ett enda nu avkoppla en sådan hjälpverksamhet. Herr Lindman kritiserade särskilt regeringen för dess förmenta bristande intresse för utvecklingen på mjölk- och smörmarknaden. Om jordbruksministern hade talat litet högre eller herr Lindman hört litet bättre, så skulle herr Lindman ha funnit, att just i dag har regeringen lagt fram en proposition, som skall möjliggöra att utföra de avsikter, som den föregående riksdagen hade med sitt beslut rörande mjölkregleringen, d. v. s. avsikterna att särskilt stödja smörtillverkningen och möjliggöra ett uppehållande av smörpriset. Regeringen har samma uppfattning, som alltid hävdats från socialdemokratiskt håll, nämligen att man även i fråga om jordbrukshjälpen måste tillse, att hjälpen fördelas någorlunda efter behov. Regeringen kommer därför också att föreslå en fortsättning av verksamheten med ackords- och stödlån för de sämst ställda jordbrukarna och kommer vidare att framlägga förslag rörande arbetarsmåbruk med särskild tanke på den jordlösa skogsbefolkningen i våra nordliga län. Regeringen har likaledes ut-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

fäst sig att ägna lant- och skogsarbetarnas särskilda sociala problem ett större intresse, än som tidigare har kommit dem till del.

Av det sagda framgår, att regeringen i sin hjälpverksamhet icke på något sätt visat mindre intresse för jordbrukarbefolkningen än för andra folkgrupper.

Frågan är emellertid hur man skall kunna hjälpa vissa av dessa andra grupper. Vi röra oss i allmänhet, när vi diskutera dessa problem, förnämligast med arbetare och bönder, och det händer kanske alltför ofta, att vi glömma bort, att det finnes vissa andra grupper, som på samma sätt förtjäna uppmärksamhet från statsmakternas sida och samhällelig omvårdnad. Vi ha mellanlagrupperna i städer och industrisamhällen, vi ha vissa tjänstemannagrupper, som ju ofta anses särskilt privilegierade, men som många gånger också svårt känna krisens verkningar. Men vi ha också sådana grupper av självständiga företagare som hantverkare och handlande, vilka just i dessa tider av stora omsättningssvårigheter börja fråga sig, om icke samhället har något intresse för dem. Det är grupper, som knappast kunna hjälpas annat än på indirekt väg, och för vilka det därför måste vara av det allra största intresse, om staten anordnar en direkt hjälpverksamhet på ett sådant sätt, att denna även kan komma dem till del genom att verka stimulerande på hela det ekonomiska livet.

Därmed kommer jag fram till frågan om arbetslöshetshjälpen, där ju herr Lindman satte in — jag kan säga — en mycket energisk och en mycket mångordig kritik. Det är ju en fråga, som vi ha diskuterat under alla riksdagar, en fråga, som tyvärr för varje riksdag får större aktualitet, och en fråga, som alldeles speciellt blir mätaren på riksdagens icke bara intresse för de arbetslösa utan också förmåga att hitta de ur allmänna synpunkter bästa utvägarna. Det skadar kanske icke att man, när man kommer in på frågan om hur arbetslöshetshjälpen skall anordnas, först observerar spörsmålet vem som skall hjälpa. Jag har redan talat om den enskildes utarmning, men det är kanske skäl också att säga ett par ord särskilt om kommunerna. Det är så mycket mera skäl därtill, som utgångspunkten en gång för den svenska arbetslöshetspolitiken var att de arbetslösa skulle hjälpas på det sätt, som fattigvårdslagstiftningen anvisade, nämligen av kommunerna. År 1909 hävdade en högerns socialminister vid en interpellation i denna kammare — det hette civilminister på den tiden — att det tillkom kommunerna ensamt att ordna denna sak och att statsmakterna endast under alldeles utomordentliga förhållanden skulle inskrida. Jag tror icke, att denna från högerhåll hävdade uppfattning längre har någon starkare resonans ute i landet, icke därför att kommunerna förneka sina förpliktelser utan väsentligen därför, att kommunerna i stor utsträckning icke längre orka att fullgöra sina förpliktelser i detta avseende.

Jag har skaffat mig vissa uppgifter rörande beskattningen ute i landet, och de uppgifter som ha inkommit med avseende på 1933 visa, att man t. ex. i Jämtland har måst höja skatten i 52 av 61 kommuner, i Örebro län i 42 av 49 kommuner och i Västmanlands län i 47 av 66 kommuner. Många gånger har man nödgats höja skatten mycket avsevärdare än i Stockholms stad, där en rätt blygsam förhöjning ändå toges till förevändning för vissa att rymma undan sina förpliktelser, vissa personer, som icke försumma att presentera sig såsom de förträffligaste medborgare. Om man ser på skattesatserna ute i landets kommuner, måste man säga att bilden är fruktansvärd. Av Norrbottens 29 kommuner har endast en kommun en utdebitering under 9:50 kr. per bevilningskrona. Överkalix har en uttaxering av 30:31 kr., en höjning från 20:70 kr., Nedertorneå har 28 kr., Korpilombolo har 25:70, Råneå har

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

höjt från 19:60 till 25:50, Junosuando har höjt från 12:23 till 23:37, Pajala har 23:20, Norrfjärden har 20:40, Hortlax har höjt från 16:50 till 22 kr. och Gällivare har höjt från 9 kr. till 15:60 kr. Går jag vidare och undersöker hur det förhåller sig i andra län, så hittar jag t. ex. i Blekinge Sturkö kommun, som har 32:95, d. v. s. en fördubbling av uttaxeringen sedan 1929, Tjurkö har 28:70, vilket innebär mer än en fördubbling mot uttaxeringen 1929. I Jämtland hittar jag Frostviken med en uttaxering av 25:70 kr., mer än fördubblad sedan 1928. Storsjö har en uttaxering av 18:50 kr. o. s. v., o. s. v. Vi se alltså att belastningen av våra kommuner är så hård, att man knappast kan tänka sig en ytterligare utveckling i samma riktning. Den bilden säger oss också att statsmakterna ha ökade förpliktelser i ett sådant läge. Vad fattigvårdens utgifter beträffar, så framgår det av en speciell undersökning, som omfattar 203 kommuner, att en höjning inträffat det sista året av de tillfälliga understödstagarna med i genomsnitt 15 %. För jordbrukskommunerna har höjningen varit 8 %, för städer 13 %, för landsbygdens industrikommuner 19 % och för skogskommuner 18 %, en höjning, som utan varje tvekan har arbetslösheten som den förnämsta orsaken. Jag hade tänkt att här också giva en liten bild från en speciell kommun, från Alnö kommun, som skrivit och skildrat sin nöd, men det är kanske med hänsyn till tiden riktigare att icke dröja längre vid dessa saker.

En annan omständighet, som också ger oss upplysning om hur kommunerna ha det ställt, är det meddelande, som göres i arbetslöshetskommissionens skrivelse, om att man, när det gäller antalet till kommissionen rapporterade kommuner, nått en siffra, som är mycket högre än någon gång tidigare, och detta antal befinner sig i ständigt växande.

Nu är frågan: vad behöver göras i ett sådant läge och hur bör det göras för att få den bästa effekten. Jag skall icke här dröja vid herr Lindmans lilla stöt mot arbetslöshetsförsäkringen. Jag skall nöja mig med att göra det uttalandet, att det är möjligt att, om den borgerliga majoriteten tidigare hade intresserat sig positivt för denna utväg att hjälpa nödställda medborgare, vi skulle ha brottats med något mindre svårigheter än vi göra just nu.

Herr Lindman har uttalat, att det är ett fullständigt nytt system, som regeringen föreslagit i fråga om arbetslöshetshjälpens anordnande, och att regeringen föreslår ett experiment av väldiga dimensioner med det allmännas och de enskildas väl som insats. Hur har det svenska systemet för arbetslöshetens mildrande utvecklat sig? När man 1914 började med arbetslöshetshjälpen, utgick A. K. ifrån att den riktigaste metoden var att lämna kontantunderstöd och den framställning, som gjordes till 1914 års riksdag av den då sittande högerregeringen, innebar ett anslag av 5 miljoner kronor uteslutande för kontantunderstöd. Då begärde emellertid riksdagen förslag till allmänna arbetens anordnande för motverkande av arbetslösheten, och sedan ha vi efter den linjen genomgått olika stadier av sådan verksamhet med allmänna arbeten. Vi ha haft skogsarbeten, vi ha haft Södra Sveriges och Norrlands statsarbeten och vi ha nu den verksamhet, som bedrivs genom A. K. Men vi ha också haft något annat, som det kanske vore skäl att observera och betänka, när det nu talas om detta fullständigt nya system. Vi hade 1922 haft 15 miljoner kronor i anslag till statsbeställningar, vilket innebär ett uttryck för en känsla hos riksdagen om vad det betyder att ha en anordning, som verkar direkt till uppmuntrande av den privata företagsamheten och som sträcker verkningarna av statens arbetslöshetspolitik något längre, än som kan ske genom anordnande av reservarbeten och genom kontantunderstöd. Vi ha i själva verket aldrig från socialdemokratiskt håll rest någon strid om själva principerna för arbetslöshetspolitiken. Vi voro 1922 med om i regeringsställning att lägga upp en

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

arbetslöshetspolitik, som gick ut på reservarbeten kombinerade med kontantunderstöd, och vår kamp under många år har icke gällt en rubbning i detta system utan endast tillämpningen av de principer, om vilka man från början var ense. Det har alltså icke så mycket gällt ändrade direktiv, utan det har varit fråga om en human tillämpning av direktiven. Den borgerliga politiken har gått i motsatt riktning. Den har särskilt under de senare åren varit inriktad på att allt mer och mer strama åt direktiven och att allt starkare och starkare lägga tyngdpunkten på restriktionerna, och denna borgerliga politik har skapat allt det missnöje med den nuvarande arbetslöshetspolitiken, som finns i landet och som är så pass starkt, att det skakar hela systemet.

Vårt förslag innebär icke heller någonting nytt i vad det avser arbeten till arbetsmarknadens vanliga löner. Statsmakterna ha redan gått in för en verksamhet av denna art genom beslutet om beredskapsarbeten. Vi anse fortfarande arbetslinjen vara den riktiga, men vi äro medvetna om att, vilka ansträngningar man än gör, så kan man icke bereda alla arbetslösa arbete, utan man måste komplettera arbetslinjen med kontantunderstöd. Det nya i det förslag, som nu föreligger i sina huvudlinjer och som senare kommer att presenteras i riksdagen i detaljutarbetat skick, är dels, att man vill hjälpa effektivare i avseende på antalet arbetslösa, och dels, att man vill anordna hjälpen så att den motsvarar de behov, som ha uppstått särskilt genom den förändring, som inträtt i arbetslöshetens karaktär, därigenom att arbetslösheten från att ha varit väsentligen ett grovarbetareproblem har gått över till att bliva ett problem även för de yrkeslärdade arbetarna. Behovet att hjälpa flera är utan vidare konstaterat. Om jag tar siffrorna från 1932, så finner jag, att det högsta antalet hjälpta har varit 57 % och att antalet varierat mellan 49 och 57 %, en oerhörd försämring i jämförelse med 1922, då antalet hjälpta var uppe i 76 %. Naturligtvis är det en följd av restriktionerna och kanske också en följd av en uppfattning, som man på visst håll har svårt att släppa, nämligen att de arbetslösa äro en börda, under det att man i stället borde betrakta dem som olyckliga, som alldeles särskilt kräva vår uppmärksamhet och omvårdnad.

När man skall gå in på själva principen för arbetens anordnande, måste man ju först fråga sig: Hur verkar det nuvarande systemet? Kontantunderstöden äro tilltagna så små att de människor, som skola leva på dem, måste inskränka sig till det allra mest nödvändiga. De måste låta bli att köpa kläder och låta bli att köpa vissa förnödenheter av andra slag och när det gäller mat, måste de köpa den billigaste, som de kunna komma över. Om en grupp människor på det sättet får sin köpkraft oerhört nedsatt, måste det återverka ofördelaktigt på alla de områden, där man tillverkar förnödenhetsvaror och vill vinna avsättning för sådana. Hur verka reservarbetena? Kanske i viss mån på samma sätt. Men man har här en ytterligare sak att observera, och det är att reservarbetena äro, särskilt genom de bestämmelser som hittills följts, så begränsade, att man torde kunna säga, att man har löpt linan ut på detta område. Med den begränsning, som finnes, är det icke möjligt att åstadkomma dessa reservarbeten i den omfattning, som behöves för att möta den nuvarande stora arbetslösheten. Utgångspunkten är ju, att reservarbetena icke få omfatta sådana nyttiga arbeten, som under alla förhållanden skola utföras inom den närmaste tiden. Reservarbetena få heller icke taga bort arbeten för den öppna marknaden. Reservarbetsområdet blir därigenom starkt begränsat. Jag vågar utan tvekan det påståendet, att om statsmakterna vilja möta det nuvarande behovet av hjälp på arbetslinjen, måste de antingen övergeva reservarbetslinjen eller också bryta mot alla de principer, som man hittills hävdad i detta avseende, och gå in på en linje, som innebär, att vi söka förvandla större delen av vår statliga och kommunala arbetsmarknad till en marknad för nöd-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

hjälpssarbeten. Regeringen har icke velat förorda en sådan utveckling, men är medveten om det stora behov av hjälp som föreligger och har därefter utformat sitt förslag.

Kan man överhuvud taget genom statliga åtgärder stimulera det ekonomiska livet? Kan man genom statliga arbeten få den produktiva verksamheten i bättre gång? Kan man, som jag uttryckt det i det anförande, som jag hållit till statsrådsprotokollet, bryta stagnationen? Kan en sådan ny politik bli nyttig både direkt för de arbetslösa och för dessa andra grupper, för vilka staten nu ingenting gör? Jag förstår mycket väl, att man står rädd och tveksam inför ett steg på denna väg. Men jag förstår icke, att man icke begriper, att den väg vi hittills ha följt icke leder ut ur svårigheterna. Den väg vi hittills ha vandrat har sannerligen icke visat sig ha förmåga att lätta depressionen, på sin höjd att hålla över vattnet några av denna depression svårast drabbade.

Jag fäste mig vid, att herr Lindman i sin kritik bland annat vände sig emot den omständigheten, att en anordning av allmänna arbeten efter regeringens plan skulle kräva betydande summor i materialkostnader, och jag antar, att de bravorop, som hälsade herr Lindmans anförande, betydde, att man åtminstone inom hans parti tyckte, att han hade talat mycket förståndigt. Vad betyder det, att man är rädd för att använda en del medel till materialkostnader? Jo, det betyder, att man är rädd, att statens åtgärder skola hjälpa den privata företagsamhet, som man i andra fall är så livligt intresserad för. Ty det är alldeles klart, att anordnar man arbeten i en viss omfattning, som också kräva viss materiel, så vinner man två saker: att direkt sysselsätta arbetslösa men också att genom beställningar till dessa arbeten skapa arbetstillfällen runt om här och var i den enskilda verksamheten, hos den enskilda industrien. Det är ganska uppenbart, att en så ordnad företagsverksamhet från statens sida är ägnad att både direkt motverka arbetslösheten genom den omedelbara sysselsättningen och indirekt lätta läget genom den stimulation, som ges åt den privata företagsamheten. För övrigt har ju regeringen i mycket hög grad tänkt just på den privata företagsamheten. Om man t. ex. ser på fördelningen av det stora anslaget på 75 miljoner kronor under socialdepartementet, finner man, att där upptagits dels bidrag till enskild företagsamhet av allmännyttig karaktär om 5 miljoner kronor, dels för främjande av bostadsproduktion 20 miljoner kronor, dels för främjande av företagaverksamhet och industriell verksamhet 5 miljoner kronor. Det är alltså ej mindre än 30 miljoner kronor, som man avser såsom en direkt hjälp åt den privata företagsamheten i form av lån, understöd eller subvention, men en hjälp under former, som betyda, att de 30 miljonerna kanske bli till 200, en subvention till den enskilda verksamheten, som gör, att denna enskilda verksamhet sätter in mångdubbelt själv, och som alltså betyder en stimulering av den enskilda företagsamheten.

Hur kan det stimulera i övrigt? Får jag lov att vidröra en, som jag tycker, mycket märklig motsättning i vissa borgerliga politikers resonemang, märkvärdig, icke därför att den uppkommit, utan därför att man själv aldrig tyckes märka den. Vad är det man säger i fråga om jordbrukshjälpen? Man säger: jordbrukarbefolkningen får icke sjunka ned under en viss standard. Statsmakterna ha skyldighet att se till, att dessa åtgärder verka prisförbättrande, att garantera jordbrukarna en betalning för deras produkter, som förhindrar den utarmning, som annars skulle gå ut över dessa befolkningslager. Här anser man det sålunda nödigt att uppehålla en viss standard, och när man är som bäst i farten, säger man, att detta, att på det sättet hålla upp jordbrukarbefolkningens standard, betyder hjälp även åt industrien, ty genom en högre standard uppehålls jordbrukarbefolkningens köpkraft, och följ-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

aktligen blir det ett gott omsättningsområde. Varför kan man icke någon gång få tillämpa detta på andra områden än jordbrukets? Vi begära visst ej, att staten skall garantera arbetarna en viss inkomst eller en given levnadsstandard, men vi säga, att den politik, som går ut på att till det yttersta utarma människorna, att till det yttersta nedbringa deras köpkraft, den måste betyda, att man endast åker allt längre och längre in i svårigheterna. Om det är sant, att man genom att uppehålla en bättre köpkraft kan stimulera, är det uppenbart, att en politik av det slag regeringen förordat skall, om någon politik, verka i detta avseende. Det är klart, att om man på detta sätt skaffar inkomst åt nu inkomstlösa, betyder det, att kommunerna få skatteunderlag, att handeln får omsättning, att jordbrukarna kunna sälja till bättre priser. Jag ser, att herr Andersson i Rasjön tvivlar på detta, men då måste han mena, att man här i landet icke använder sina inkomster utan lever på svältgränsen även med goda inkomster, och att vi överhuvud taget alltså skulle befinna oss i en fastlåst situation, där varje försök att rycka oss loss skulle slå slint. Det är icke bara min tro, att man genom en på detta sätt genomförd stimulerande verksamhet kan bryta stagnationen. Jag är övertygad om att den vägen måste försökas, om vi ej skola sjunka ned i ett tillstånd, som blir ohållbart.

Jag skall icke här gå in på en diskussion om de särskilda grunderna för de allmänna arbetena och organisationen av dessa. Herr Lindman antydde själv, att det är rimligt, om man dröjer med en sådan diskussion, till dess detaljerade förslag föreligga. Jag understryker detta. Jag skall endast i denna punkt göra det uttalandet, att naturligtvis har regeringen övervägt och överväger, att det kan vara nödvändigt att förse ett beslut om sådana allmänna arbeten med vissa allmänna anvisningar i syfte att dryga ut arbetet och vinna andra fördelar, som man önskar vinna. Det är också klart, att det är regeringens avsikt, att dessa arbeten skola bereda arbete åt arbetslösa, och att alltså samma möjlighet att pröva arbetsvilligheten kommer att förefinnas som tidigare.

Jag skall ej här emellertid gå in på en diskussion om de särskilda villkoren. Jag tycker, att det är rimligt, att man nöjer sig med en diskussion om de allmänna linjerna och uppskjuter detaljdiskussionen, till dess detaljerade förslag föreligga. Jag skall heller icke gå in på frågan om finansieringen. Det är naturligt, att på den punkten finansministern får ge svar på kritiken. Jag skall i stället mycket snart lämna detta område. Men jag måste, innan jag gör det, säga, att kritik är bra och att vi äro tacksamma för kritik. Men det måste givas ett alternativ. Och frågan är ju, vad man har att bjuda i stället. Vad vi ha är ett system med många brister, som uppenbarligen icke kan möta det försämrade läge, vari vi nu befinna oss. Vad regeringen föreslår är en väg att försöka icke bara lämna de nödställda hjälp utan även skapa en situation, som bär framåt ut ur depressionen. Innan man kan bedöma värdet av kritiken av våra förslag, måste man veta vad man vill sätta i stället. Har man inte ett effektivt system, så måste kritiken innebära, att man icke vill göra vad som är nödvändigt, och då uppstår den verkliga motsättningen. Ty hur än statsmakterna se på problemen, en sak måste vara uppenbar: det behöves kraftåtgärder för att rädda oss i den situation som råder.

Jag skall använda tillfället, innan jag lämnar talarstolen, att taga upp en fråga, som väl också kommer att spela en viss roll i denna diskussion, nämligen amnestifrågan. Kammaren har tillåtit herr Flyg att till mig framställa en interpellation i detta avseende, och i den interpellationen får jag veta, att interpellanten vill bereda regeringen ett tillfälle att rehabilitera sig, liksom han tidigare har velat bereda regeringen tillfälle att intaga en ståndpunkt, som skulle skaffa den applåder. Jag har på interpellantens fråga intet annat svar än en hänvisning till den ståndpunkt, som regeringen redan har intagit. Den

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

ståndpunkten innebar, att man med avseende å de för Sandvikenhändelserna dömda avböjde det allmänna amnestikravet men hänvisade till den utväg, som vår grundlag själv anvisar, nämligen nådevägen. Ståndpunkten innebar vidare, att regeringen icke önskade ingripa i fråga om Clemensnäs och Sandarne i det alltjämt pågående domstolsförfarandet, men var beredd, när detta domstolsförfarande var slutfört, att till fri och obunden prövning upptaga frågan om amnesti.

Regeringen har ingen anledning att ändra sitt ståndpunkttagande, och när man vill veta vår motivering för detta ståndpunkttagande, så räcker det med en hänvisning till vad som i det avseendet offentligen har sagts. Regeringen står ej på den ståndpunkten, att man skall underlåta att taga hänsyn till sociala omständigheter, när människor ha blivit dömda. Det är en allmän uppfattning inom regeringen, liksom den är gemensam för hela socialdemokratien, att man måste taga särskild hänsyn till sådana förbrytelser mot gällande lag, som ha tillkommit under en upprörd situation, och regeringen är icke obenägen att till fullo beakta dessa synpunkter vid sitt fortsatta bedömande.

Men det har varit en annan synpunkt, som har varit för oss bestämmande, och det är den, att man icke skall uppmuntra vissa oansvariga element, vissa rent provokatoriska element, att operera under föhoppning, att de sedan skola kunna åberopa hänsynen till de sociala omständigheterna för att undgå konsekvenserna av sin provokation. Jag har icke tvekat att uttala, att de omständigheter, under vilka uppträderna vid Clemensnäs ägde rum, tydligt hänvisa till en medveten provokation till oroligheter, en provokation, där provokatörerna såvitt möjligt höllo sig i bakgrunden och skickade fram kvinnor och barn, en provokation, som gick ut över oskyldiga men som också lät oss veta, att vi ha element, som icke vilja finna sig i de former för demokratiskt samliv, som vi ha skapat. Jag kommer för min del icke att medverka till en åtgärd, som uppmuntrar dessa provokatörer, så länge jag har den ställning jag innehar, eller i vilken annan ställning som helst. Jag vill, att det skall vara fullkomligt klart, att folk, som förfär på det sättet, löper risker och får bära följderna av sin provokatoriska verksamhet. Jag tror, att det är nödvändigt, att detta blir fullkomligt klargjort, och ingen som helst deklamation vid sidan om vad som är kommer att i det avseendet förändra min ståndpunkt. (Rop från läktaren: »Noske».) Ja, han var också en bra karl.

Jag skulle till detta vilja lägga bara den ytterligare erinringen, att socialt svåra förhållanden skapa en stämning, ur vilken kan framspringa explosioner. Jag har städse förklarat, att jag tror ej på en ordning, som skall väsentligen uppehållas av hårda lagar och stränga domar. Jag tror på en ordning, där man skapar sådana förhållanden i landet för människorna, att alla bli intresserade för en lugn och fredlig utveckling, och jag tror, att det är riktigt, att det också här säges, att just med hänsyn till den fredliga utvecklingen och den goda ordningen kunna och få statsmakterna icke försumma någonting av sin oavvisliga plikt att söka bringa lättnad i det betryck som råder.

Herr Kilbom: Herr talman! För fem dagar sedan publicerades i en av Centraleuropas — såsom mycket vederhäftig ansedd — borgerliga tidningar, Prager Presse, en liten notis av huvudsakligen följande innehåll. I Brasilien beslöts nyligen att före slutet av år 1933 förstöra hälften av de nuvarande kaffelagren, 15 eller 16 miljoner säckar till ett värde av 1½ miljard francs. I Australien har det dödats 800,000 får. Köttet har förstörts, alldenstund de priser man får för det och ullén icke ger skäligen valuta. Fiskarna i Bretagne kastade nyligen ut en oerhörd mängd nyfångad sill i havet av rädsla, att priset skulle falla, om de släppte ut fångsten i marknaden. I London förstördes för tre

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

veckor sedan 100,000 kopparstick från den victorianska tiden, taxerade till ett värde av 9 miljoner svenska kronor, för att de icke skulle trycka prisen på andra konstalster, förnämligast bilder.

Detta å ena sidan och så långt den anförda tidningen. Å andra sidan 30 å 40 miljoner arbetslösa i världen, över allt nedlagda fabriker, »industrilik», som genom sina stillastående maskiner och icke rykande skorstenar vittna om det utmärkta tillstånd, som är resultatet av herrarnas politik.

För några år sedan överflödade den samhällsbevarande pressen av skildringar om hurusom i Sovjetunionen hundratusentals vilda barn sprungit omkring på gatorna i de större städerna. Nu tiger denna samhällsbevarande och sanningsskårande press med uppgifter om hurusom hundratusentals barn löpa omkring utan vård i det mönsterland för ett välordnat samhälle, som för ett par år sedan åberopades i remissdebatten av tvenne av landets såsom de främste ansedda politiska ledarna, nämligen Förenta staterna.

I England komma tusentals arbetare längst uppifrån Skottlands koldistrikt och från Wales' kolgruvor ned till London för att demonstrera och tala om sin nöd. Bondeklassen reser sig i länder, varest man hört litet eller intet talas om kommunismen, till regelrätt krig mot myndigheterna. Notiserna i berörda avseenden från Finland, Österrike, Italien och Förenta staterna borde icke ha undgått herrarna och damerna, även om de icke publicerats i den borgerliga pressen. Medelklassen utarmas i en omfattning, varom den icke kunde drömma om för 4—5 år sedan. Statsbudgeterna i de kapitalistiska staterna visa underskott av den mest fantastiska omfattning, icke tillfälligt utan återkommande år för år, och ingen vet, allra minst finansministrarna i en del av staterna åtminstone, varifrån de medel skola tagas, med vilka man skall täcka de uppståndna hålen. Var äro nu herrar Lindmans och Tryggers idealstater? Varför åberopas nu icke England och Förenta staterna (med bortåt 2 miljarder dollars i underskott)? Varför åberopas icke Frankrike? Där är det, om jag inte minnes galet, 14 miljarder francs i underskott i den budget man för närvarande behandlar.

Men det är icke nog med detta, med dessa bankruttförklaringar — ty endast det ordet täcker tillståndet i de kapitalistiska staterna. Det finnes också andra exempel på kapitalismens bankrutt: förintandet i praktiskt taget varje land av de enskildas förmögenheter och inkomster. Vad är det annat, då man i det ena bolaget efter det andra sätter ned aktievärdena till 25 procent? Vad är det annat, då man genom allsköns åtgärder sänker köpkraften hos den valuta man garanterat? Vad är det annat än upphävande av vad herrarna betraktat såsom grundval för hela den kapitalistiska samhällsordningen, som från staternas och de privata företagens sida företages under staternas stillatigande eller kanske rent av med deras direkta understöd runt om i världen? Ett samhällssystem, som visar sådana yttringar, om det kan man utan tvekan säga, vad ledaren för en sig socialdemokratisk kallande regering borde ha sagt: kapitalismens samhällssystem har på alla områden gjort bankrutt, det måste likvideras.

Det är rätt intressant att i nuvarande situation iakttaga försvararna av det borgerliga systemet. I dag hörde vi icke herr Lindman sjunga Hosianna om hur starkt detta var. I dag saknades i hans tal varje antydning om det nuvarande systemets regenerationsmöjligheter. I dag saknades till och med det avsnitt, som i borgerlig och socialdemokratisk press ända till leda tidigare har upprepats: ja, läget är svårt därute i världen, men här uppe ha vi en idyll, där visst inte allt gräs är långt och inte heller grönt, men där det i varje fall är litet annorlunda, »idyllen Sverige». I dag måste man tala om för oss vad vi fäst uppmärksamheten på föregående riksdag, nämligen att kommu-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

nerna ganska snabbt gå bankrutt till mötes, om de icke hjälpas. 200,000 arbetslösa ha vi redan nu. Torde icke siffran 300,000 bli mera sann om ett par månader? Korttidsarbetet införes på alla områden omöjliggörande för arbetarna att existera. Lönerna sänkas över hela linjen — nej, förlåt inte alla, jag återkommer om ett ögonblick till de områden en socialdemokratisk regering anser böra vara undantagna. Lönesänkningarna genomföras under förklaring, att det icke är möjligt annars för industrin att konkurrera. Vi ha hört, huru som under de gångna åren vid avtalsförhandlingarna den reformistiska arbetarrörelsen accepterat denna argumentation. Herr Lindman ansluter sig till den, då han säger, att genom statens hjälptåtgärder omöjliggör man för jordbruket att få den billiga arbetskraft, som är förutsättningen för att det skall kunna klara sig. Inom parentes, herr talman, tänker icke herr Lindman litet ensidigt, och tänka icke de andra ensidigt, som hävda, att bara lönerna bli tillräckligt låga, så upphör krisen?

(Ett par frågor till högerns folk och andra, som vilja svara. Är det då icke någon kris i Finland, där folket äter bark på grund av att lönerna äro otillräckliga och arbete saknas? Är det ingen kris i Tyskland, där man officiellt säger sig ha närmare 5 än 6 miljoner arbetslösa, men där antalet i verkligheten är 7 miljoner? Är det ingen kris i Italien med löner, som icke kunna åskådliggöras i siffror? De kunna åskådliggöras enbart genom en blick på hur folket lever. Är det ingen kris överhuvud taget i de länder, där lönerna pressats ned?)

Men vidare bondeklassen, den arbetande bondeklassen. I fjol sågo vi, huru som den i Finland i upprepade fall tvingades att resa sig till våldsamt värn mot statens åtgärder, de exekutiva auktionerna. I år äro vi också i Sverige ett avsevärt steg närmare samma tillstånd. Jag hoppas f. ö. att vårt parti för att avvärja de exekutiva auktionerna mot folk, som icke kunna betala räntor till storfinansen, som icke kunna betala arrenden o. d., skola under 1933 års riksdag få enhetsfront mot bondeförbundet, som påstår sig vara bondeklassem enda och speciella talesman.

Speciellt bondeförbundet borde nu fråga sig vad minimiprisen på spannmål medfört? Enligt en uppgift för några veckor sedan, officiell visst, visa de intet resultat. Vad har den nya mjölkorganisationen medfört? Här och var säges den hava givit fördelar för det mindre jordbruket, men i andra delar av landet, på knutarna av Stockholm, har den mindre bondeklassen t. o. m. organiserat sig för att slippa den frisinade politikens och bondeförbundets välsignelse under anfört namn.

Också i Sverige ha vi en alltmer utarmad medelklass. Den är numer en mycket stor klientel på pantbankerna. Jag har tillåtit mig, herr talman, att införskaffa uppgifter från fattigvårdsmyndigheterna i Stockholm, som väl knappast kunna tänkas vara partiska, i varje fall icke till vår fördel. Fattigvårdens utgifter i huvudstaden uppgingo under år 1932 till 12,800,000 kronor. Under anförda år gjordes i runt tal 90,000 ansökningar om hemunderstöd. Motsvarande tal för oktober 1927—oktober 1928 var 24,000 och för oktober 1930—oktober 1931 35,000. Antalet hemunderstödda på grund av arbetslöshet — antalet familjemedlemmar alltså — utgjorde under augusti 1932 15,150, under september 1932 15,900, under oktober 1932 16,100 och under november 1932 17,300, allt i runda tal. Antalet arbetslöshetsfall, ensamstående, har under samma tid varit skrämmande stort. Tendensen inom fattigvården i Stockholm, vad är den? Jo, att handels- och kontorsanställda i enormt stegrad omfattning ansöka om hjälp. Det är synnerligen lärorikt att höra, att det numera blir allt vanligare, att man även från *medelklasskikten* söker understöd från fattigvården. Och, mina herrar, detta förhållande talar ett

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

nog så tydligt språk. Bara för några dagar sedan finga vi på den tidning, där jag är anställd, besök av 15 personer, av vilka en del tillhörde medelklassen och som ställde den frågan: »Hur skola vi gå till väga för att överhuvud taget få någon hjälp? Vi ha burit det vi kunnat avvara till pantbanken, våra anförvanter äro arbetslösa eller på den nivå, där de icke kunna hjälpa. Gå vi till fattigvården, mötas vi många gånger av ett system, som göra oss förtvivlade, undersökningar, mot vilka vi i och för sig ingenting ha att invända, men som företagas av socialt oförstående och okunniga personer, som borde syssla med allt annat än fattigvårdsförhållanden i Stockholm.»

Vad rekommenderar man då oss mot ett tillstånd, om vars yttringar jag med några små spridda notiser har sökt ge en föreställning eller kanske rättare sagt uppfriska de närvarandes minne? Sparsamhet är ett av de ledande borgerliga organen ofta använt ord. Men är icke sparsamhet lika med minskade inköp, ökade varulager, minskad efterfrågan från fabrikerna, ökat antal korttidsarbetare eller helt arbetslösa? Äro icke lägre löner för de breda folklagren också detsamma som minskade inköp? Alldeles säkert, herr Olsson i Kullenbergstorp, är det så, att en sänkning av lönerna för de breda folklagren är liktydig med minskade inköp av t. ex. livsmedel. Det lär följaktligen icke vara vägen att lätta förhållandena för jordbruket. Eller man rekommenderar — de som äro riktigt cyniska — längre arbetstid. Men då ökas ju varulagren ytterligare. Typiskt nog ha vi fått se, bara för en vecka sedan, också de reformistiska fackorganisationerna taga ståndpunkt mot kraven på sänkning av arbetstiden. Jag skall icke fästa mig vid det underliga i att de taga ståndpunkt mot en linje, rekommenderad av deras egen international — det hör till daglig spis från det hållet — men jag undrar, hur motståndarna mot att fördela befintliga arbetstillfällen genom att förkorta arbetstiden tänkt sig, att de, som nu gå och vandra på gatorna, skola komma in i arbetsprocessen igen?

Man rekommenderar oss vidare en ändring av de politiska förhållandena, strykande av krigsskadestånden och tullarna samt upphävande av valutaspärren. Vi äro beredda att medverka därtill, men vi vilja icke ett ögonblick sticka under stol med att den, som tror, att man därmed upphäver krisen, förväxlar orsak med verkan. Det nuvarande tillståndet i politiskt avseende i världen är en produkt av kapitalismens läge i en typisk nedgångsperiod och icke orsak till detsamma.

Slutligen vill jag i detta sammanhang erinra om att man från kapitalistiskt håll också rekommenderar krig såsom en väg ur krisen, ty därmed följer nya arbetstillfällen för rustningsindustrien och nya arbeten även i annat avseende. Beträffande den yttersta grunden till krigsagitationen råder icke bland oss något tvivel. Det är det nuvarande konkurrenssystemet. Det är tillfölje kapitalismens system, som rustningarna pågå trots alla försäkringar bara för 13—14 månader sedan, att avrustningens period nu börjat — de som i dag representera statsmakten försäkrade, att Sverige åtminstone skulle bedriva en politik i denna riktning.

Inom parentes, herr talman, vill jag inte skjuta på dem det icke vederbör. Det är bara en representant för regeringen närvarande — en, men ett lejon, det tvivlar jag inte på — men jag hoppas, att han vill föra fram min mening till de frånvarande regeringsmedlemmarna. Vad är det kvar av det socialdemokratiska partiets löften att i Genève gå in för avrustning? Icke mycket, herr talman, ingenting! I samband med meddelandet om att vi skulle få den angenäma glädjen att se herrarna nu sitta på dessa bänkar, sades det ingenting om avrustning. Man skulle blott verka för sänkning av de militära bördorna. Låt oss redan i detta sammanhang konstatera vad vi återkomma till,

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

nämligen att hela den här historien, som pågår nere i Genève, visar sig precis vara vad vi från vårt håll förklarat, nämligen ingenting annat än ett stort bedrägeri mot arbetarmassorna runt omkring i världen.

På vissa håll, icke blott bland socialdemokraterna, talar man om det enda medlet — man har icke gjort det i dag — som kan frälsa ur krisen och göra ett slut på det nuvarande tillståndet, nämligen planhushållning. Vi finna det angeläget att från vår sida säga: Planhushållning, javål, men icke vilken planhushållning som helst. Icke en *kapitalistisk* planhushållning för krisen ur världen, icke stora truster — illusionerna från år 1926 borde vi väl vara färdiga med — utan en *socialistisk planhushållning*, vilken dock kan genomföras enbart, *då arbetarmassorna erövrat makten* och sannerligen icke genom den parlamentariska verksamhet, vars mesta yttringar gå ut på att slå puder i ögonen på de utanför parlamentet svältande. Sovjetunionen är i det fallet föredömet, trots alla de svårigheter, som där alltjämt existera och ännu länge komma att existera. De, som efter hundratals års makt icke hunnit längre än till kapitalismens tillstånd, göra klokast i att tåga angående resultatet i ett land, där arbetarna dock endast haft makten i femton år.

Vi äro tyvärr ännu icke i den situationen, då arbetarklassen kan taga makten, ehuru detta som sagt i det långa loppet är den enda vägen ur svårigheterna. I läget *för dagen* gäller det — så se vi saken — att bringa den mesta möjliga hjälp åt de arbetande massorna: A.K.-systemets avskaffande, effektiv hjälp, arbete och, där det icke räcker, understöd till de arbetslösa, folkpensionering, som flyttar den utslitna arbetskraften ur produktionsprocessen och lämnar plats för bättre arbetskraft, fyrtio timmars arbetsvecka, som riktigare fördelar de nuvarande arbetstillfällena. Inom parentes sagt går det ekonomiskt säkerligen mycket väl. Dela blott frukterna av de mänskliga framstegen på ett annat sätt än som sker i det kapitalistiska samhället, så är det icke tvivel om att det går. Vidare hjälp åt de arbetande jordbrukarna; moratorium och befrielse från räntor, amorteringar och skatter för de fattigaste, ökade stödlån och skydd mot storfinansens försök att med exekutiva auktioner och andra metoder jaga bort jordbrukarna från deras torva, avskaffande av tvångslagar, som tjäna den ena klassen i kampen mot den andra, höjd progressivbeskattning och höjning av de bevillningsfria avdragen. Jag undrar, herr talman, om detta allt ligger inom ramen för alla de löften, som hans excellens statsministern gav i någon julbetraktelse, som skickades ut över landet, där han talade om att det nu krävdes en ny politik, nya och djärva grepp. Nya och djärva grepp! Tittar jag på det utredningsarbete, som utföres under föregivande av att vilja hjälpa de arbetslösa, finner jag, att under åren 1924—1932 dessa kostat i runt tal 400,000 kronor. Det hade varit bättre att hjälpa de arbetslösa med dessa pengar, men utredningarna skola uppenbarligen, åtminstone delvis, fortsättas. Den thorssonska Geddesyxan vill den nuvarande regeringen tydligen icke använda.

Vad innebär nu regeringens finansplan? Herr Lindman fick i hastigheten ihop 350 miljoner, som skulle lånas upp på den privata kapitalmarknaden för hjälp åt de arbetslösa. Redan här måste jag anmäla en del tvivel. Det skall dock icke stickas under stol med att regeringen begärt mera till hjälp åt arbetslösa än vad både socialdemokratiska och naturligtvis borgerliga regeringar tidigare gjort. Jag tycker emellertid, att det är en liten smula genant för en socialdemokratisk regering, då man säger, att detta är någonting så oerhört. Är det då icke naturligt, att en socialdemokratisk regering begär mer än de borgerliga förut har gjort. Detta trodde jag stå utanför varje debatt. Man får emellertid icke det riktiga greppet på regeringsförslaget, med mindre än att man ser detsamma mot bakgrunden av *det läge*, som för närvarande råder,

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

ett läge, som *aldrig tidigare varit så svårt*. En ny politik, nya och djärva grepp, var det! Regeringen medger själv, att om dess förslag blir genomfört, få icke alla arbete. Jag tror, att det skall vi taga fasta på. Det framgår icke direkt av formuleringen, men man kan dock läsa mellan raderna, att regeringen icke avser, att icke heller alla som icke få arbete skola få kontantunderstöd. Följaktligen blir resultatet, att *ett stort antal av dem*, som även med genomförandet av regeringsförslaget skulle hjälpas, komma att *bli utan hjälp*.

Så kommer jag till en förutsättning, som även ur socialdemokratiska synpunkter vore värd att ingående debattera. Förutsättningen för att regeringsprogrammet skall medföra avsedd effekt är, att kapitalismen repar sig, att krisen går över. Men huru går det, om krisen icke går över? Herr Lindman såg situationen enbart med hänsyn till nästa riksdags budget. Jag ser den ur arbetarklassens synpunkt. Eftersom krisen är internationell, så kommer den icke nämnvärt kunna lättas med regeringens förslag till åtgärder för Sveriges vidkommande. Vidare, om det privata kapitalet, samtidigt som regeringen nu föreslår att anförda summor skola användas för hjälp till de arbetslösa, undanhålls industrien och näringslivet, då blir resultatet schack-matt, såvitt jag förstår, om krisen fortsätter. Cirka 140 miljoner kronor ha väl de privata bankerna deponerade i riksbanken. Om herr Lindman fortsätter sin agitation för den politik, han i dag gav uttryck åt, och vi skulle förutsätta, att folk, som ha pengar, till följd av hans agitation togo sina pengar ur riksbanken eller lade dem under depot och därigenom omöjliggjorde, att de användes undan för undan och sögos upp av näringslivet, sedan regeringsåtgärderna satt detta i gång, vad blir då resultatet? Jag tror icke, att jag får något svar av finansministern, trots att jag gärna erkänner hans stora intresse för denna sak, även teoretiskt. Vilka åtgärder ämnar emellertid den socialdemokratiska regeringen i en sådan situation vidtaga? Äro icke i ett dylikt läge den socialdemokratiska regeringen tro på den parlamentariska hästkuren avslöjad såsom fullkomligt oriktig, och stå vi icke inför nödvändigheten att övergå till kommunistiska kampmetoder för att komma till rätta med det kapitalistiska systemets följder?

Statsministern yttrade i sitt anförande nyss angående principerna för den hjälp, som skall lämnas, att regeringsförslaget avser icke — ungefär så uttryckte han sig — att hjälpa enbart vissa samhällsklasser, förslaget skulle hjälpa alla. Jag tycker, att det var en betecknande principförklaring från socialdemokratiskt håll, och det är all anledning att hålla den i minne. Den strider såvitt jag förstår mot inledningen i talet, där det konstateras, att för första gången har vid höstens val valmännen givit ett *anti-kapitalistiskt* utslag. Trots detta skall alltså den regering, som framgått ur detta valresultat, driva en politik, som hjälper även den klass, som representerar den andra sidan.

Varifrån skall man nu taga pengarna? Det låter så storslaget här, att man ökar statens inkomster genom utbyggande av arvsskatten, så att den skall ge ytterligare 25 miljoner kronor. Jag tror, att det kunde vara anledning — jag hemställer för övrigt därom — att bevillningsutskottet, då det behandlar detta ärende, presenterar för kammarens ledamöter en utredning över storleken av den engelska arvsskatten och den engelska inkomst- och förmögenhetsskatten och lägger den vid sidan av det förslag, som den socialdemokratiska regeringen framlagt. Gör man det, mitt herrskap, blir det kanske icke så mycket kvar av det »djarva» initiativet på denna punkt. Då skola vi, litet var av oss, kunna konstatera, att i England har en borgerlig regering genomfört i vissa avseenden mycket längre gående arvs- samt inkomst- och förmögenhetsbeskattning, överhuvud taget direkta beskattningar, än vad den social-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

demokratiska regeringen föreslår i Sverige 1933 års riksdag. Å andra sidan skulle vi också få den svenska högern i en högst egendomlig belysning. Det är för övrigt knappast möjligt annat än att man ställer sig den frågan, som en ledamot här i kammaren gjorde, under det herr Lindman hade ordet: »Jag undrar, om icke högern håller på att bli alltför gammal för att förstå något av vad som sker i världen just nu.» Denna höger, som förklarat sig acceptera demokratin, som fått uppleva ett valutslag, där majoriteten av valmännen gått mot dess egen tidigare förda politik, den säger: »Vår gamla politik vidhålla vi.» Denna höger, som ser hur nödvändigt det är att skaffa medel, vill icke ens gå så långt som de borgerliga i fråga om beskattning av förmögenhet. Vad vill egentligen herr Lindman? Vad är högerens program för att komma ur den nuvarande krisen? I en inskjuten sats, till och med formellt placerad så att den icke skulle märkas, nöjde sig herr Lindman med att förklara: »Vi vilja gärna medge, att det nuvarande systemet icke är bra i alla detaljer.» — Men för övrigt, vad är högerens och de borgerligas program?

Regeringen kräver utökad spritskatt, tobaksskatt och maltskatt. Jag nöjer mig i dag med att beröra kapitlet om maltskatten. Vi hade förra riksdagen en debatt om den. Jag nödgas fördenskill ställa den frågan till regeringen: Är det dess avsikt, att den förhöjda maltskatten skall gå ut över *konsumenterna*? Nykterhetsfolket må av etiska eller andra skäl fördöma bruket av maltdrycker. Det är dock ett faktum — och det måste vi taga hänsyn till — att det här gäller en daglig konsumtionsartikel, ja för massor en nödvändig daglig konsumtionsartikel. Är det alltså dessa, som skola få sin konsumtionsvara fördyrad genom regeringsförslaget, eller är det meningen, att de överkapitaliserade bryggeritrusterna skola bära kostnaderna? Från vårt håll komma vi icke att underlåta att syna den sidan av saken. Svarar man ja på den förstnämnda frågan, blir det en beskattning av dem, som minst kunna bära den. Vill man åter gå på den sistnämnda linjen, lägger man beskattningen på de ekonomiskt starkare, på dem som redan nu utnyttjar ett — jag höll på att använda ett mycket oparlamentariskt uttryck — oförskämt kapitalistmonopol till utplundring av den stora allmänheten. Det borde icke vara möjligt, att efter höstens valutslag denna kammare skulle gå med på en sådan höjning av maltskatten, som skulle drabba konsumenterna. Det är högt på tiden, att man lägger skatten på de kapitalistiska monopol, som nu för övrigt finnas icke blott i Stockholm utan även i andra delar av landet.

Vidare måste jag sätta ett frågetecken vid regeringens förslag, att den av föregående riksdag genomförda extra inkomst- och förmögenhetsskatten eller extra krisskatten skall stanna vid vad då beslöts, således ingen annan höjning av skatten på inkomst- och förmögenhet företas än som förslaget innebär att höja inkomstskatteprocenten från 145 till 165 enheter. Jag ber att få fästa herrarnas uppmärksamhet på att under sista krisen, så var den direkta skatten uppe i 175 enheter. Nu nöjer man sig med att föreslå den till 165. Näja, de som ha nytta av detta, ha ju ögonblickligen reagerat. Jag såg en av de ledande inom högerpartiet vid riksdagens öppnande överrätta en knippa blombuketter till regeringen för dess hänsyn till de stora inkomsterna och förmögenheterna. Emellertid är det väl, såvitt jag förstår, i dessa tider dubbelt nödvändigt att gå till en höjning av den extra krisskatt, som genomfördes föregående år. Även på den punkten hänvisar jag till en jämförelse med den engelska skattepolitiken, genomförd — jag understyrker det än en gång — av borgerliga regeringar och partier.

En del av de nödiga medlen skola nu tagas genom besparingsåtgärder. Föregående riksdag var så devot, att den sänkte riksdagsmännens arvoden. För

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

vår del ville vi icke deltaga i det hyckleri, som beslutet innebar, och jag beklagar, att jag icke var i tillfälle att närvara i kammaren, då det fattades. Det är orättvist mot en rad av riksdagsmän, som sitta här i Stockholm fem månader av året och som sedan få gå i sina hemorter återstående sju månader, i en del fall *utan varje inkomst*, i andra med arbete två, tre dagar i veckan. Det beslut, som riksdagen då fattade, var till sina verkningar ett klassbeslut. Vål kunde de, som icke voro så mycket beroende av beslutets konsekvenser, vara med om detsamma, men andra, som stå i ett något annat ekonomiskt läge, borde i ärlighetens namn ha sagt ifrån, att detta är orätt, och att det icke har någon som helst betydelse för det som föregavs, nämligen besparingsaktionen. Men à la bonheur, herr talman, vi skola vara med om beslutet förut-satt, att de därigenom besparade medlen användas åt dem, *som bäst behöva hjälp*.

Skola emellertid riksdagsmännen ensamma få sina löner beskurna? I statsverkspropositionen talas det om att dyrtidstilläggen skola beräknas efter ett indextal av 156, alltså lika med vad riksdagen i fjol beslöt. Den omständigheten att, om jag icke minns orätt, levnadskostnaderna *sjunkit* så, att dyrtidstilläggen borde beräknas efter talet 155, tar regeringen tydligen ingen hänsyn till. De lägre statstjänarna stå i sådan ställning i löneavseende, att någon nedsättning icke kan ifrågasättas för dem. Men de högre statstjänarna, ämbetsmän från den högsta löntagaren med 44,000 kronor om året icke så långt härifrån ned till dem, som här och var i landet representera Kungl. Maj:t och kronan med 20,000 å 25,000 kronor, är det meningen att alla dessa och med dem jämställda skola vara oberörda av krisen, icke få vidkännas några lönesänkningar? Är sådant »demokratisk» politik? Då tror jag verkligen, att till och med demokraterna själva måste revidera sin uppfattning. Icke är det roligt att sänka löner, men herrarna, som ständigt ha fört på tungan och låtit flyta ur pennan kravet på att arbetare med 1,500 kronor om året i inkomst skola taga hänsyn till industriens konkurrensmöjligheter, till det tryckta ekonomiska läget, herrarna böra, för den händelse ni icke medvetet skola låta er drabbas av ett ord, som jag icke behöver nämna, ge uttryck åt er uppfattning i anförd avseende också mot de högre avlönade i statens tjänst och kräva en reduktion också av deras löner. *Där finnas högst avsevärda belopp att spara.*

Och regeringens egna ledamöter! Jag kan omöjligen, herr talman, få i mitt huvud, att det är något ohemult krav, att regeringen skall gå i spetsen visavi sina egna löner, då det gäller besparingsåtgärder. Därom har man emellertid icke sett någon antydning. Och alla kommittéledamöter och liknande, är det icke anledning manne att genomföra besparingspolitiken åtskilligt mycket mera konsekvent än vad man hittills gjort?

Ser jag ur besparingssynpunkt på en av huvudtitlarna, den som rör jordbruksdepartementet, så finner jag rätt så märkliga förslag i ett par detaljer. Det blir ju anledning att återkomma till dem, men jag skall redan i dag med ett par ord beröra saken. Jag syftar härvidlag på förslaget till avlöningsstat för lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitutet vid Alnarp, som upptar två professorsbefattningar, vilka placerats i lönegraden B 30. Jämförelsevis kan nämnas, att professorsbefattningarna vid Chalmers tekniska institut i Göteborg, ävenledes professorsbefattningarna vid farmaceutiska institutet äro placerade i lönegraden B 28. Nu skulle jag bra gärna vilja ha en upplysning av herr jordbruksministern, vad det är för större kvalifikationer, som dessa två professorer i Alnarp — de skola visst tillsättas detta år — representera, eftersom de skola ha högre lön, två lönegrader högre, än de andra omnämnda professorerna.

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

Och vidare, i lönegraden B 30 vid ifrågavarande lantbruksinstitut finns också upptagen en befattning som föreståndare för mejeriförsöken. Det har sagts mig, att till posten i fråga är designerad en man, som nu står i lönegraden B 26. Han skall sålunda i ett enda slag flyttas upp med fyra lönegrader.

Jag undrar, herr talman, vad det är för anledning till dylikt i dessa tider, då det talas så stort om sparsamhet. Allt tal till trots om att sparsamhetspolitik blivit förd, tror jag icke, att den blivit vidare jämnt fördelad, och jag tror heller icke, att man uttömt besparingsmöjligheterna.

Jag kan icke underlåta att efterlysa, i vad mån regeringens sparsamhetspolitik stämmer med en artikel, som jag under valrörelsen fann i tidningen Socialdemokraten för den 9 september. Där talas om att Sverige kastar ut 122 miljoner för militarismen, ja, 140 miljoner, om man räknar med de militära pensionerna. Här måste sparas, tillägger tidningen, och icke med en och annan miljon utan med tiotals miljoner.

Vidare framhålles att det bör kunna sparas på utgifterna för hovhållningen, apanage och diplomaten. På tal om hovhållningen tycker jag det räknas något orätt. Det är gott och väl, att i statsbudgeten upptages nära 1,700,000 kronor, men det är en del utelämnat. Det är en bekväm uppställning, men den är icke riktig. Man har utelämnat dels 90,000 kronor, dels 300,000 kronor, som för samma ändamål går under andra rubriker.

Socialdemokraten säger vidare, att frågan om en reduktion av de högst avlönade ämbetsmännens löner blir också med säkerhet inom kort aktuell, och tidningen tillägger ytterligare, att även kommittéväsendet bör synas i sönerna. Sedan F. W. Thorssons razzia har kommittéväsendet vuxit betydligt. Här kan säkerligen sparas. Här måste sparas. Ja, en dylik besparingspolitik, herr talman, ge vi utan betänkande vår fulla anslutning. Den skapar för staten långt större möjligheter att hjälpa dem, som behöva hjälpas. De nu föreslagna åtgärderna äro som sagt icke tillräckliga.

Vårt parti låter icke på något sätt påverka sig av det allt oftare förekommande talet om understödstarandan. I den borgerliga pressen citerar man med förkärlek detta tal, och man varnar för att folk i onödan skall få hjälp. Från bondeförbundshåll säger man, att vi skola icke uppamma denna anda vidare. Synes det icke herrarna, om ni gå och titta er i spegeln, som om ni äro politiskt enöda. Är det verkligen bara arbetarklassen, som tar understöd? De skånska betpatronerna ha på ett par år fått 12 å 13 miljoner i understöd. Mjölorganisationen kostar väl staten, om icke så mycket, så dock något. Genomförandet av minimipris å spannmål och inmalningstvånget kostar sannolikt en del. Tullarna på åtskilliga jordbruksprodukter och annat äro också klara understöd till vissa grupper. Jag tycker man bör vara försiktig, mina herrar, då man talar om understödstarandan. Jag misstänker, att vi denna riksdag få höra rätt mycket tal från vederbörande om nödvändigheten av att staten hjälper jordbruket. För vårt vidkommande äro vi inom ramen av våra principer beredda att gå in för det, men då bör man å andra sidan också, när de fattigaste, de som *icke ha något*, begära litet hjälp, upphöra med talet om understödstarandan.

I högerns och storborgerlighetens press har man i det fallet ett bekvämt dåligt minne. De hundra miljoner kronor, som under föregående kris gavs till Kreditkassan, de över 200 miljoner, som föregående riksdag gav till storbankerna, herrarna ha tydligen alldeles glömt dessa saker. Då man från högersidan talar om understödstarandan, då bör man som sagt också komma ihåg dessa saker och icke försöka framställa det hela, som om enbart arbetarklassen är den, som kommer till samhället för att begära hjälp. Det arbetande folket har mångdubbelt rätt till detta, då det icke är ansvarigt för det ekonomiska

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

system, som har fört till det nuvarande tillståndet. Ansvar för det få herrarna taga, och då få ni också bära de ekonomiska konsekvenserna.

Herr statsministern gjorde i början ett försök att sia om någon sorts enhetsfront mellan kommunisterna och högern. Man misstar sig lätt. Vårt parti är berett att stödja regeringen mot de borgerliga om regeringen framför förslag, som är till gagn för det arbetande folket, stödja regeringen i varje förslag, som lägger bördorna på de axlar, som förmå bära dem, men vi bekämpa den politik, som fick sitt principiella uttryck i statsministerns yttrande om hjälp åt *alla* grupper och alla klasser i samhället. Vi komma i varje fråga att söka *driva fram de bästa möjligheterna åt det arbetande folket*. Regeringen har en gynnsammare situation i detta avseende än någon tidigare socialdemokratisk regering. Läget har växt de borgerliga över huvudet. De borgerliga partierna äro inbördes oense, både inom sig själva och gentemot varandra. Regeringen har utsikt att genom en bestämd och klar politik i enlighet med valutslaget driva över nödigt antal från den borgerliga sidan för erhållande av majoritet. Vilja icke de borgerliga vara med om en politik i enlighet med valutslaget nåväl, då har regeringen möjlighet att upplösa andra kammaren, ställa de borgerliga på nytt inför valmännen, och klargöra för dessa, att de borgerliga trots allt sitt demokratiska tal vägra att böja sig för valutslaget. Detta vore enligt vårt förmenande en naturlig och konsekvent regeringspolitik, om regeringen vill göra allvar av det myckna talet, att folkets vilja skulle gälla, också här i riksdagen.

Under detta yttrande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Då jag fick årets statsverksproposition i min hand, så var det första, jag var nyfiken att se, på vilket belopp den balanserade. Jag kan icke neka till att jag blev en smula häpen, när jag då fick se till vilket belopp budgeten i år uppgick. Miljonernas mångfald äro vi ju vana vid, så att det chockerar oss just ingenting, men när man kommer upp till miljarden, måste man verkligen börja se litet allvarligare på saken, ty då kan man icke undgå att tycka, att det hela tagit ett väldigt språng uppåt. Vi ha varit uppe så högt en gång förut — det är sant — men det var under en tid, då vår krona icke var så mycket värd och då man icke egentligen på något håll visste att taga vara på pengar. Att vi emellertid skulle komma till en miljardbudget under nuvarande förhållanden, det hade jag ändå knapast trott.

Det är klart också, att man då måste närmare se på de saker, som så att säga konstituera möjligheten att komma upp till det för våra förhållanden oerhört stora beloppet. Särskilt under en kritisk tid, när åtminstone det vanliga folket har så ont om pengar, som nu är förhållandet, kan man icke undgå att allvarligt reflektera på dessa oerhört stora belopp. Den hake, som hela budgeten i stort sett rör sig om, är krisen och arbetslösheten, eller jag skall kanske ta det i annan ordning och säga arbetslösheten och krisen. Det är ju detta, som har färgat hela budgeten, kan man nästan säga. Man har visserligen på åtskilliga punkter företagit avprutningar, men på andra håll har man i stället företagit stora tillägg till de vanliga utgifterna, vilka mer än ätit upp prutningarna. De senare ha försvunnit och ha icke just haft någon verkan av betydelse.

Det, som går som den röda tråden genom detta budgetförslag, är det förslag, som regeringen framlagt, att man skulle kunna, om icke precis lösa problemet beträffande arbetslösheten, så skulle man inverka på densamma därigenom,

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

att staten satte i gång eller understödde en hel del statsarbeten av betydande mått. Det skulle ju ske i en omfattning och på ett sätt, som vi icke förut hava praktiserat här i landet. Ty den här lilla historien om de tre miljoner kronorna till beredskapsarbeten, vad var den i realiteten? Jo, det var, att Kungl. Maj:t bestämde om dessa arbeten i detalj i stället för att riksdagen eljest skulle besluta om medlens detaljanvändande. Vi kunna t. ex. se på de små fiskehamnarna. Ja, där beslöt riksdagen ett litet belopp, men regeringen tog ett större belopp. Det blir precis samma sak. Man kan icke göra någon jämförelse och säga, att vi slagit in på den linjen förut. Man talar också om de beställningar, som ha gått till vissa statsinstitutioner. Ja, det ligger också på ett annat plan än förevarande förslags verkliga innebörd. Det är följaktligen nytt för vårt land, vad som här föreslås. Då är det svårt, när man icke har någon erfarenhet och egentligen ingenting annat än sannolikheter att bygga på. Men ett litet grand kan man ju göra jämförelser med ett annat land, som har försökt samma metod i högst betydande grad, nämligen England. Enligt officiella siffror har den engelska staten under åttaårsperioden 1924—1932 sammanlagt utgivit 700 miljoner pund till arbeten av i stort sett samma beskaffenhet som dem, som den svenska regeringen nu föreslår.

När man för en tid sedan i det engelska underhuset hade en debatt om ifrågasvarande ärende, så fick man konstaterat, att utom det, som staten hade anslagit till dessa publika arbeten, hade kommunerna anslagit något mellan 500 och 600 miljoner pund under samma tidsperiod. Ja, nu voro arbetena utförda, skulden hade man, och arbetslösheten var precis lika stor. Följaktligen hade åtminstone icke denna metod medfört de biverkningar, som hans excellens herr statsministern trodde, att motsvarande åtgärder i vårt land skulle hava med sig, d. v. s. att de skulle stimulera och driva fram den enskilda verksamheten. Man konstaterade tvärtom, att när man hade fått arbetena färdiga, så var det just ingen, som kände sig vidare belåten. Arbetarna gjorde det icke, när de skulle sluta och lämna dessa statsarbeten. Och icke heller staten och kommunerna gjorde det.

Man har ju resonerat något om, huru mycket ett belopp, som motsvarar det, som regeringen föreslår till upplåning i och för krisarbetenas igångsättande och fullföljande, hjälper, när det gäller att sysselsätta arbetare, d. v. s. hur många arbetare, som skulle kunna sysselsättas därmed. Det är möjligt, att förhållandena i England icke precis äro likartade med våra. Men löneställningen är det icke någon stor skillnad på. Och med stöd av de uppgifter, som den officiella engelska rapporten innehöll, tycker jag, att det pekar någorlunda på samma slag av arbeten, som nu litet grovt skisserats i statsverkspropositionen och som man skulle använda här i Sverige. Nu har man kommit till det resultatet i England, att för att sysselsätta 4,000 arbetare under ett år utgör kostnaden en miljon pund. Om vi skulle vilja taga detta som en utgångssiffra för det, som den svenska regeringen föreslår, så skola vi först bemärka, att de arbeten, som föreslås här i statsverkspropositionen, givetvis icke alla precis kunna till sitt färdigställande sammanfalla med året, utan det kommer nog att dra ut litet grand med den saken, och man torde komma in något längre i tiden. Det skulle naturligtvis med så många företag vara omöjligt att få dem att sluta strikt i och med budgetårets utgång. Sålunda får man alltid hålla sig betydligt under det där medeltalet, som man får, om man räknar strikt efter den engelska utgiftsnormen.

Vad skulle det för resten bli för resultat, om man räknar strikt efter den engelska utgiftsnormen? Det skulle bli cirka 34,000 arbetare här i Sverige, som skulle kunna sysselsättas för de 160 miljoner kronorna. Men helt säkert och efter de erfarenheter, som man har gjort i England, kommer man till ett tal

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

betydligt under detta. Det kommer för visso icke under några omständigheter att bliva över 30,000 man.

Ja, då gör man sig en fråga. Hans excellens herr statsministern uppgav, att antalet arbetslösa den 31 december var 160,000, och jag tror, om jag icke hörde fel, att genomsnittet för året var 114,000. Då blir det ett oändligt stort antal, som naturligtvis skall understödjas på annat sätt, och kostnaden för det blir helt säkert synnerligen stor. Den siste ärade talaren uttalade något om den där skillnaden i de understöd, som man finge giva till de arbetslösa. Det blir ju två kategorier arbetslösa. Det är först sådana, som skulle anställas vid statens arbeten. Nu hava vi fått klart för oss av hans excellens herr statsministern, att de skulle hava avtalsenliga löner. Däremot upplyste icke hans excellens oss om hur det skulle bli beträffande dem, som skulle hava kontantunderstöd. Det skulle naturligtvis höjas, men i vad mån och huru stor höjningen skulle vara samt i vad proportion dessa understöd skulle stå till de avtalsenliga lönerna, det undandrar sig naturligtvis min beräkning. Man kan väl ändå taga för givet, att det blir en allvarlig skärningspunkt bland de arbetslösa mellan dem, som komma att vinna anställning vid statsarbetena, och dem, som komma utanför. Då kan man fråga: varför skall man gå fram på så sätt? Är det riktigt försvarbart? Fruktar man ej för att missnöjet inom de arbetslösas led blir rätt stort helt enkelt? Att man skall understödja alla, som behövde hjälp, det var ju hans excellens' motto, det förklarade han. Men man skall väl också principiellt söka att giva hjälpen och understöden någorlunda ensartat proportionellt mot varandra. På den punkten skall ovillkorligen den här frågan om statsarbetena komma att skära sig gruvligt inom arbetslöshetsråjongen.

Ja, så uppstår också den frågan: Huruledes tänker man sig, sedan dessa stora arbeten hava igångsatts, att man skall kunna avveckla dem? Kan man, när arbetena äro slut, från statens sida säga till de arbetslösa: »Ja, nu är arbetet slut, nu få ni utan vidare gå» eller »ni få reda er, hur ni kunna» eller »ni få nu söka kontantunderstöd»? Den, som känner till saken, vet, hur svårt det verkligen är för den svenska staten att avveckla någon verksamhet och hur man verkligen hänger fast vid statsverksamheten. Den, som har åtnjutit förmånen att komma in i densamma, kan knappast tro, att det kan vara någon möjlighet ens att avveckla den här metoden, om man väl en gång har slagit in på densamma. Då får man följa den, så länge överhuvud taget arbetslöshet existerar. Det är åtminstone min uppfattning om saken.

I fråga om arbetslösheten och dess orsaker trodde jag, att vi hade en kommitté, som skulle utarbeta och lägga fram förslag för oss. Jag vet icke, om uppdraget är fullgjort och vad den kommitté till för resultat. Men en sak har jag alltid funnit synnerligen anmärkningsvärd i arbetslöshetsproblemet, och det är, att det antal kvinnliga arbetare, som äro arbetslösa, är så försvinnande litet gentemot den manliga delen av de arbetslösa. Det har varit rapporterat några hundra eller så där av kvinnliga arbetslösa. Det antalet kan ju ha stigit något, men givetvis är det en ren obetydlighet gentemot den manliga arbetslösheten. Jag har sökt grubbla över, vad anledningen kan vara till det förhållandet, ty någon verklig anledning skall det väl finnas till detsamma. Faktum är alldeles solklart, och det är ingen tillfällighet, utan det har hållit på rätt länge. Mämntro den manliga delen av folket är så oändligt mycket sämre att reda sig och klara sig under svåra förhållanden än den kvinnliga delen? Man skulle knappast kunna tro det. Märkvärdigt ser det ut i alla fall. Däremot har jag alltför väl erfarenhet av att de kvinnliga arbetare, som utbjuda sin arbetskraft, naturligtvis söka få det mesta möjliga — och i förbigående sagt, är nog var och en, som söker arbete och icke försöker få så mycket betalt som möjligt, i regel en dålig arbetare. Det är ingenting att säga om

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

det, att man vill hava bra betalt för sitt arbete — om man får något. Men jag har så ofta sett beträffande den kvinnliga delen av folket, att om de icke kunna riktigt få sina anspråk tillgodosedda eller det icke lyckats dem att få de bäst avlönade platserna, så hava de försökt med något annat, som kanske varit något sämre, och de hava i regel vunnit anställning, fått någon verksamhet. Den kvinnliga arbetsmarknaden lider helt säkert icke av så mycken stelhet, som det är på den manliga arbetsmarknaden.

Om vi se över hela fältet, hur verkligen ersättningen, lönen till arbetarna utgår i vårt land, så se vi ju genast, vilka oerhörda skillnader finnas, som man mången gång icke kan förklara ens i någon mån med att det är arbetets art och beskaffenhet, som är anledningen därtill. Det är i regel på något sådant sätt, att man har kunnat monopolisera ett arbete, hålla samlade inom det egna arbetsfacket de arbetsmöjligheter, som funnits, eller man har hört till de så kallade självskyddade näringarna här i vårt land, som kunna utan svårighet övervältra sina produktionskostnader på tredje man, på dem, som till sist skola konsumera varan. Det har ju blivit en sådan gapande klyfta på detta område, att jag kan knappast värja mig för den misstanken, att redan denna klyfta — även om världskonjunkturen icke varit så svår som den är — skulle vara alldeles tillräcklig att bringa det hela i olag inom vårt eget land.

Under min långa levnad har det ju förekommit både sämre tider, som man säger, och bättre tider. Men jag minnes aldrig någon period, som jag tyckt såväl då som ännu mera sedan var så ekonomiskt harmonisk som just perioden 1910—1913. Det var just ingen, som förtjänade så synnerligen storartat. Det var det icke, men alla voro sysselsatta. Någon arbetslöshet fanns icke att tala om. Allt gick, tyckte jag, lekande lätt. Utbytesförhållandena mellan de olika näringarna fungerade alldeles utomordentligt väl, och perioden var enligt mitt förmenande den ekonomiskt lyckligaste, som jag kan påminna mig ha förekommit i vårt land under min levnad.

Se vi då till den prisnivå på hela det här området, som man överhuvud taget gör jämförelser med, sådan den var, låt oss säga, 1913 å ena sidan och som den nu är å andra sidan, ja, då är det särskilt på ett fält, nämligen jordbrukets område — även på åtskilliga andra områden gäller detsamma, det erkänner jag, men synnerligast på jordbrukets område — där vi äro komna avsevärt — åtminstone 10 enheter — under den ekonomiska nivån 1913. Se vi på vissa andra områden, finna vi, att man där står uppe i ett index av över 200, och sen olika hela skalan igenom. Det är otänkbart, att vid sådana förhållanden den näring, som blivit mest nedtryckt, skulle kunna förmå att verkställa utbytet mellan sin produktion mot andra produktioner inom landet enligt de linjer, som kunde förekomma 1913. Då måste det ovillkorligen uppstå brytningar och stagnation på det ekonomiska området. Och det visar sig, att när man icke anpassar sig och icke gör en min av att söka anpassa sig efter det förändrade ekonomiska tidsläget, så blir den oundvikliga följden stagnation och arbetslöshet. Jag kan icke se, att någon annan möjlighet finnes.

Nu skulle vid statsarbetena de avtalsenliga lönerna gälla. Ja, bevars! Men skall staten uppträda som en sådan arbetsgivare i stort, skall den väl, liksom de andra arbetsgivarna, föra något slags underhandling om löner och dylikt. Man brukar ju bland andra arbetsgivarkretsar säga upp löneavtalen en och annan gång, och då blir det strid, som kan vara synnerligen länge, stundom i flera månader. Man underhandlar, och till sist någon natt på morgonen, när man är tillräckligt uttröttad, får man en lönesiffra, som blir avtalsenlig. Den siffran är sedan sacrosankt för den tid den skall gälla. Pricken över i — låt oss säga det — hava vi i arbetsdomstolen, som verkar så, att den är avgörande för det hela. Det synes mig vara litet märkvärdigt, om staten skall gå

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

fram på denna väg. Då kommer den väl att närmast gå fram efter de avtalsenliga löner, som gällde före nyåret. Den får väl även släpa efter de enskilda, om det under året skulle komma någon annan löneställning inom respektive fack. Jag ser åtminstone, att säkert många och stora hakar komma att vidlåda detta system. Men en annan sak är, att på den punkt, där man sätter in, där lättar det. Det är solklart. Det är ju icke rimligt att på något sätt vilja draga det i tvivelsmål.

Men hur verkar det sedan på andra håll? Ja, för det första skola dessa statsarbeten ju finansieras helt och hållet genom lån. Då bryta vi mot allt vad vi förut här i riksdagen gått fram och kämpat för, d. v. s. att statens finanser skola läggas så, att till och med de lån, som vi redan upptagit, skulle vi försöka att bringa ned så, att anläggningarna eller lånefonderna kunde förränta dessa lån. Här blir det icke tal om detta annat än möjligen beträffande något bostadsbygge, att det skulle giva en skilling till förräntning. Amorteringen skola vi väl icke tala om. Således skall man taga detta belopp på lånevägen. Jag vågar säga, att för denna slags finansiering har jag en rätt stor skräck. Jag har sett så många enskilda försök med denna metod, som slagit illa ut och aldrig trodde jag, att staten skulle slå in på den vägen, det får jag öppet och ärligt bekänna.

Jag skall icke här det minsta inlåta mig på hur man skall finansiellt klara upp dessa lån. Jag har sett av ett uttalande av herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, att han icke betraktade dessa lån som andra statslån, då han talade om deras snabba amortering. Det brukar också vara så, att alla, som vilja låna pengar, säga beträffande återbetalningen, att det klarar sig, det är solklart. Det faller av sig självt, att det skola de klara briljant. Men det går icke alltid precis så, utan det blir ofta litet svårt med denna återbetalning.

Nu får jag uppriktigt bekänna, att om herr statsrådet eller någon annan haft möjlighet att säga, att denna kristid och därmed sammanhängande arbetslöshet skulle taga slut i och med budgetåret 1933/1934, då hade jag sagt: detta är ett experiment, men för ett år skola vi nog kunna stå bocken för detsamma; de dumheter, som vi göra under ett år, kunna vi väl i all rimlighets namn reparera i fortsättningen. Men ett sådant tillkännagivande har ingen kunnat göra. Pondera nu, att krisen varar längre och att man går fram efter de linjer, som regeringen föreslår, då kan man vara övertygad om att, så länge krisen varar, så länge varar säkert arbetslösheten, och jag tror, att arbetslösheten, såsom den sparat in i Sverige, kommer att vara betydligt längre än världskrisen. Då kan jag icke riktigt slå bort, att jag nästan känner mig skyldig, oaktat jag är så gammal, att tänka på, att det kommer kanske flera krisår efter detta. Hur skall man då tänka sig, att man skall kunna finansiera det hela? Herr statsrådet har ju mycket noga sopat rent alla fonder, plockat dem så väl, att det knappast finns någonting kvar. Det är så grundligt gjort, att det finns ingenting mer att taga. Rusdrycksfonden har gått all världens väg, och 1933 års män kunna se den för sista gången försvinnande i ett fjärran. Ja, då är det tvunget, att man vid en sådan kris som den nuvarande får till nästa år låna betydligt mera, om man skall gå den linje, som regeringen vill, än man behöver låna i år. Det är absolut nödvändigt, det vågar jag säga till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet. Hur långt tror herr statsrådet, att detta överhuvud taget kan gå, innan det hela bryter ihop? Hur länge tror herr statsrådet det dröjer, innan det blir med Sverige som med åtskilliga andra stater, att det icke kan honorera sina räntor och amorteringar? Det är icke någon orimlig fråga. Ty hur går det på längden, om man lånar upp pengar och låter dem gå till konsumtion?

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

Visserligen kan man här säga, att detta icke skall gå till konsumtion utan till nyttigheter och produktiva ändamål. Men var och en vet, att dessa företag endast satts i gång för att de arbetslösa skulle hållas uppe, d. v. s. för konsumtion. Det är solklart, att det direkt blir konsumtion, och det är alldeles säkert en mycket farlig metod, det vågar jag säga.

Herr statsrådet skall icke förundra sig över att man ställer sig något frågande, när man här förut från offentligt håll uppmanat folk att spara och försöka att bilda kapital och man nu med frejdigt mod säger, att det bildade kapitalet skall man utan vidare låta gå ut i konsumtion. Det är icke fråga om avkastningen av det bildade kapitalet utan om kapitalet självt. Skall man gå fram på det sättet, då kommer man på det sluttande planet och bränner sitt ljus i båda ändarna, det vågar jag säga. Det är icke min åsikt från i dag, utan den hade jag, redan när riksdagen antog det nuvarande förslaget om den direkta skatten till staten, om inkomst- och förmögenhetsskatten. Då opponerade jag mig mot den delen av skatten, som bar titeln »förmögenhetsskatt», ty jag ansåg, att det var ett oegentligt uttryck att säga, att man skall beskatta en förmögenhet. Man kan beskatta en inkomst, och den kan man beskatta ganska grundligt. Jag var beredd på att beskatta inkomst av kapital betydligt starkare än inkomst av rörelse och arbete. Ja, då kom man med det svaret från deras sida, som den gången stredo för den kungl. propositionen — det var herr Swartz, som genomdrev den — att det var uträknat så, att det motsvarade, vad jag ville. Om vi räkna med siffran 5 för vanlig skatteavkastning, så blir det $6\frac{2}{3}$, och det blir följaktligen en tredjedel mera i fråga om kapital, vilket är ungefär detsamma, som att förmögenheten beskattas. Det är blott en genväg, och på det sättet går det litet lättare att klara upp det hela. Men jag ansåg det vara en farlig väg att slå in på. Sammaledes gör jag i dag. Ty skall staten taga av kapitalet, är det konfiskation, men däremot kan staten taga mycket på inkomst av kapital, och det är jag beredd att gå med på. Jag anser nämligen, att man under dessa kritiska förhållanden kan gå synnerligen djupt på detta område och även gå längre ned, ja, rätt långt ned i fråga om inkomst av kapital. Ty inkomster av kapital äro dock säkrare än inkomster av arbete. I fråga om inkomster av arbete har man risken icke blott för arbetslöshet utan även för sjukdom och dylikt. Jag tror, att det varit lyckligt, om man sett det från den synpunkten.

Jag får som sammanfattning av min mening säga, att den kungl. propositionen eller rättare de kungl. propositionerna, som gälla de här stora problemen, få nog i hög och avsevärd grad jämkas och omarbetas, om det skall bli möjligt för mig att ge dem min röst. Det kan jag icke dölja redan på detta tidiga stadium. Jag anser, att stora förändringar få vidtagas och att man får gå fram efter mera lugna ekonomiska synpunkter, än som skett i den kungl. propositionen.

Jag skall icke här upptaga tiden med några detaljer i fråga om den sparsamhetslinje, som regeringen slagit in på. Det är klart, att man kunde stå och tala i det oändliga om detaljerna, men det skall jag icke göra. Det är utskottens sak att jämka och plocka bort. Att det måste bli nedskärning, därom är jag ense med regeringen. Det är dock en sak, som vållat meningsutbyten mellan herr Lindman och hans excellens statsministern, och den saken tänker jag gå in på.

Under fjolåret beslöt man med tanke på arbetslösheten att inrätta särskilda skolor för de arbetslösa av yngre årsklasser, skolor, som de skulle ha mera gagn av att gå i än att gå och slå dank. Jag hade ingenting emot det utan fann det vara i sin ordning. Nu uttalade herr Lindman, att det var billigare att hålla rekrytskolor, till vilka de värnpliktiga inkallas än att under-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

hålla de arbetslösa. Hans excellens statsministern var av en annan mening. nämligen att det skulle bli mycket dyrare, om man skulle hålla rekrytskolorna i gång. Jag skall rikta en mycket varm vädjan till statsutskottet, att det måtte låta verkställa en ordentlig utredning om den saken, dels vad de skolor, som vi anordna för de arbetslösa, kosta, dels vad alla bidrag gå till, som de arbetslösa erhålla från staten eller kommunen för att uppehålla sig i skolorna, och sedan vad det kostar att inkalla de värnpliktiga till rekrytskolor, vare sig man gör uträkning för dag eller månad, så att vi verkligen kunna få se hur detta tar sig ut. Nu säger man visserligen, att det blir icke precis samma kategorier av de värnpliktiga som skola inkallas. Alla äro icke precis arbetslösa. Men därmed minskas i alla fall antalet av dem, som hava och söka arbete. Deras antal minskas med precis lika många, som inkallas, och det blir hugget som stucket. Det blir samma förhållande, som då hans excellens statsministern uttalade, att icke alla arbetslösa understödjas. Således skulle den jämförelsen bli alldeles tillräcklig, och det skulle bli till utomordentligt stort gagn och av stor betydelse för oss, när vi skola fatta beslut i dessa frågor, om vi hade klart för oss, vilken skola, som blir den billigaste. Ty det kan icke vara någon mening att kasta bort den billigaste skolan, även om den kallas för rekrytskola, för att taga den dyraste skolan för de arbetslösa eller för ett så stort antal, som det verkligen gäller att få bort från arbetsmarknaden. Nu vet jag alltför väl, att det är olika avdelningar av statsutskottet, som skola klara upp dessa saker. Men det lär väl kunna övervinnas, om det finns litet god vilja i statsutskottet, och det behövs helt säkert icke så stor apparat för att grundligt klara upp denna sak, så att man får vetskap om hur det förhåller sig, när man går att fatta beslut.

Jag sade nyss, att jag icke skulle gå något vidare in på detaljfrågor, men det blir ändå ett par stycken, som jag känner mig nästan tvungen att yttra mig om. Bland de förslag, som Kungl. Maj:t kommit med, är även ett förslag om en ytterligare höjning av spritskatten. Om man vidtager denna höjning i och för att få större statsinkomster, är jag icke riktigt säker på att man vinner detta ändamål. Jag tror det sannolikaste är, att man icke gör det. Men det är icke det, som är det avgörande för mig i denna fråga, ty det kommer ju en snar framtid att visa, hur därmed förhåller sig. Det avgörande är, att jag tror, att vi redan äro komna till så höga spritskatter här i landet, att skola vi ha någon möjlighet att stå rycken gentemot hembrännare och smugglare, så går det icke an att höja spritskatten mera, än vi redan gjort. Det är ju med nöd, att vi kunna klara oss nu, och varje steg uppåt på den skalan kommer att giva dessa icke önskvärda element i samhället ett utomordentligt handtag. Det kan verkligen herr statsrådet vara övertygad om att det kommer icke att kunna undvikas. Jag för min del vill säga, att jag kan icke med bästa vilja i världen rösta för denna höjning. Vad penningbeloppet beträffar, så är det icke större, än att man kan finna andra konsumtionsskatter, där man kan lägga en motsvarande höjning utan risk att gynna smugglare eller hembrännare. Ja, hembrännare kanske förekomma även i fråga om den konsumtionsvara, jag närmast syftar på. Men det är farligt att gå fram så, att det blir rent av demoraliserande för folket i fråga om smuggling och hembränning. Vad är det man stupat på i förbudsländerna? Jo, det är just omöjligheten att klara upp dessa saker. Det skulle vara mig mycket okärt, om vi, låt vara i saktare tempo, komma i samma position.

Nu söker staten draga sig tillbaka på vissa områden och icke offra så mycket pengar. Det är nöd tvång. Men hur man än vänder sig, kommer det alltid ett tryck på primärkommunen, synnerligast på själva landsbygden. Det kommer man icke ifrån. Om där finnas några få arbetslösa i de stackars lands-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

ortskommunerna, så blir det aldrig tal om statshjälp för dessa kommuner. Det få de klara upp själva, och det säger jag ingenting om i och för sig. Men det är solklart, att detta jämte det sjunkande skatteunderlaget ovillkorligen skall verka i den riktningen, att kommunalskatterna bliva oerhört tyngande. Jag såg i går, att skatteutjämningsberedningen avlämnat sitt förslag, men det är väl en lång väg till dess det blir realiserat. Det tror jag inte kommer att ske i brådrasket åtminstone icke i alla delar.

Det är en sak, som väckt en smula uppmärksamhet. Det är ju så kritiskt ställt beträffande kommunerna och utgörandet av skatter, att några kommuner redan ekonomiskt hota att störta ihop. Det kanske icke betyder så mycket. Men vi skola väl söka hålla så många kommuner vi kunna över vattnet, så att de icke komma så långt. Jag har som bekant alltid kämpat på den linjen, att vi skulle mer än nu närma oss principen »skatt efter förmåga». Jag ansåg, att den av förra regeringen tillsatta kommunalskatteberedningen skulle i mer eller mindre mån slå in på den linjen, men nu har ju regeringen bestämt, att kommunalskatteberedningen skall gå i kloster, ja, kanske icke precis det, men att den skall somna in, och då blir det väl mer än en vintersömn, tänker jag. Var och en som känner till arbetssättet i våra kommittéer och dylikt vet, vilken skärseld dess förslag sedan skola gå igenom och hur ytterst långsamt det går här i vårt land. Då kan jag icke förstå detta regeringens beslut och vad som ytterst varit den starkast drivande orsaken till detsamma. Kanske det var beroende på kommittékostnaden, det vet jag icke, men man tycks icke hava hesiterat för kostnaderna, när det gällt en massa andra utredningar. I annat fall kanske det också berott på att den nuvarande regeringen ansett det bra som det är helt enkelt, ty när det i föl gällde att taga det lilla tuppfjätet för jordbruket att gå från repartitionstalet 6 till repartitionstalet 5, stod den nuvarande regeringens parti enigt däremot. Om verkligen det senare skulle vara förhållandet, innebure regeringens linje, att där man lagt skattebördorna, skulle de få bäras, vare sig man rimligen kunde bära dem eller icke, ty de skola ligga där de ligga. Jag trodde eljest, att det icke borde vara alldeles omöjligt att hos den nuvarande regeringens ledamöter få någon resonans för principen, att skatten borde en liten smula bäras efter förmågan. Och som bekant gäller ju samma skattesystem för landstingsskatten som för kommunalskatten. Vi se nu, att många skattedragare, som hava sin verksamhet inom jordbrukets område och bära på en hel del skulder, drabbas så hårt av sina skatter, att dessa människors ruin mycket snabbt påskyndas.

Det tillkännagavs för några dagar sedan, att underhandlingarna om avslutande av en handelstraktat med Tyskland hade strandat. När detta tillkännagavs, kan jag icke neka till, att det rann mig i minnet Runebergs ord om Kling-spor: Sen han travat genom landet, har han äntligt vågat stanna. Nu hava vi ju i 10 å 12 år låtit grundligt exploatera oss ekonomiskt av Tyskland. Jag har i min ringa mån strävat emot så gott jag kunnat, men icke vunnit det minsta gehör. Jag trodde, att det var så ställt här i Sverige, att majoriteten ansåg sig icke kunna leva utan att man hade en traktat med Tyskland, oavsett hur denna traktat var beskaffad, men nu har jag funnit, att t. o. m. regeringen har utan vidare accepterat, att vi skola icke driva traktaten in absurdum, utan då avstå vi hellre från en traktat med Tyskland, och då säger man: vi hade traktatlost tillstånd förr med Tyskland, och det är sant. Det började 1921 kan man praktiskt taget säga. Då var tyskarnas största exportartikel tyska mark, och det kostade oss nog vackra slantar här i vårt land, och sedan den affären började bli förstörd, skötte de det med handel med varor, kram och allt sådant. Det är verkligen intressant, att man vågat stanna

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

här i Sverige, men det blir icke mindre intressant, åtminstone för mig, att se, vad de svenska statsmakterna komma att göra efter den 15 februari, synnerligast vad regeringen har ämnat göra, om man då utan vidare skall låta den där ekonomiska utpressningen till Tyskland fortgå som om ingenting hänt, och låta tyskarna trissa upp sitt tullskydd på åtskilliga artiklar, vilka nu äro bundna, men för vilka de sagt upp traktaten för att ännu grundligare klå oss än hittilldags. Ja, det är ju så, att om man får ett slag på ena kindbenet, skall man vända det andra till. Det är möjligt, att man också tillämpar detta. Jag är nu aldrig av den meningen, utan får jag ett slag, vill jag gärna slå litet grand igen, och jag tror också, att det är behöfligt på det finansiella området. Men när regeringen ju har förklarat, att den vill gå in för att man skall riva ned så mycket skrankor man kan, som hindra utbytet, så begära väl tyskarna icke något bättre, än att de svenska skrankorna emot utbytet bli ännu färre än nu, och det kan givetvis icke inverka det bittersta, vilka skrankor tyskarna sätta. Det betyder icke det minsta, vad Oslo-makterna vilja göra på detta område. Det skall som sagt bli intressant att se fortsättningen efter den 15 februari.

Ja, de två första talarna sysselsatte sig så mycket med det svenska jordbruket, att jag nästan trodde, att de blivit särskilda jordbruksexperten båda två, och jag kunde kanske förbigå detsamma utan vidare. Det framkom åtskilligt i deras resonemang, som var upplysande, som jag åtminstone icke kan hitta i statsverkspropositionen, men som var synnerligen intressant för mig. Nu är det så, att om man talar om denna statshjälp, som jordbruket erhåller, så kan man givetvis, om man pressar ordet, använda det. Men i verkligheten är det vissa statsåtgärder, som hava vidtagits för att söka förhindra de oerhörda prisfall, som skett på råvaror och livsmedel på världsmarknaden. Det är allt vad man gjort. I den mån jag har deltagit i arbetet på den linjen, har mitt ögonmärke varit att icke begära något för att åstadkomma några högre pris på de produkter det gäller, än dem, som rådde året före kriget, d. v. s. att komma till 1913 års prisnivå. Nominellt kan man visserligen säga, att spannmålsregleringen medfört, att brödsädesspannmålen kommit ett litet grand över, men det är icke alls så beträffande medelpriset på spannmål, utan tar man medelpriset under det gångna året blir det ungefär desamma som det pris som gällde 1913. Vad beträffar sockerbetorna stå de i något sämre pris än vad det var 1913, och vad beträffar mjölkregleringen kan jag säga, att jag varit mejeriman i 40 år, men det har aldrig varit så dåligt som nu, absolut icke. Det är så låga priser, att vi kommit långt under 1913 års nivå. Om det på andra områden gällt att gripa in för att hindra ett oerhört prisfall på åtskilliga varor, har jag gärna velat hjälpa till för att icke komma allt för djupt ned.

Jag hörde med tillfredsställelse hans excellens' förklaring, att man icke hade ämnat avbryta det som man redan var i gång med, nämligen åtgärderna för brödsäden och för sockerbetorna. Man kunde ju annars verkligen lätt ha trott, att så skulle varit meningen, om man minns det motstånd, som alltid kommit från det socialdemokratiska partiet mot dessa åtgärder. Det är glädjande, att partiet eller åtminstone den del av partiet, som utgör regering, nu tyckes hava kommit på andra tankar än man hade, när det stod utanför regeringen, och det är icke något att lasta någon för, att han ändrar åsikt, nej, bevare mig väl, det är roligt, när människor bli litet klokare, och det gratulerar jag vem som helst till, han må vara politiskt lik- eller oliktankande med mig. Göra de bara vad jag tycker är klokt, gör det ingenting, om det är en motståndare som gör det. Jag har icke den åsikten, att jag skulle ändra mig allt efter som jag

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

står med eller mot den ena regeringen eller den andra, det har jag förresten aldrig brytt mig om, det kvittar. Det är själva åtgärden, som jag förbehåller mig att antingen stödja eller motarbeta, och de där storpolitiska betraktelserna, som hans excellens gjorde i början av sitt tal, gingo mig alldeles totalt förbi. Sådant betyder ingenting, det är sakliga ting vi avgöra här, men den där storpolitiken kan tagas upp till behandling vid andra tillfällen, när man icke har någonting annat att göra. Jag skall heller icke fästa mig vid, att hans excellens sade, att de borgerliga icke voro någon ensartad massa, utan att vi voro av flera olika schatteringar och nyanser. Ja, efter den förklaring herr Kilbom nu gav, så finns där ju ett regeringsparti också, så att det är ju även bland dem, som icke rösta borgerligt, men kallas marxister eller vad det är, samma förhållande, det är icke bättre. Det är tre sorters blod där också helt enkelt. Det är tre sorter bland de där röstande. Kanske proportionen mellan de olika delarna är något annan än den hos de borgerliga, men i sak gör det alldeles ingenting, vi äro i ty fall lika goda kålsupare, det kunna vi konstatera, vare sig vi stå på den borgerliga eller marxistiska sidan.

Då jag nu skall gå att sluta, vill jag göra den förklaringen, att skola vi genomlida denna kris utan att vårt land eller våra medborgare skola taga allt för stor skada, då gäller det helt säkert, att vi göra uppoffringar inom alla samhällsklasser. Det duger då icke att försöka hålla paraplyet över någon samhällsgrupp, och jag kan icke neka till, att jag har funnit, att så varit förhållandet, att både den ena gruppen och den andra söker att komma undan. Jag tror också, att man något för hårt på ena sidan lastar kapitalismen och kapitalet, men de, som det göra, visa sig icke kunna uträtta något utan att mana fram kapitalet, och stora kapital skola de hava. Huruledes hänger det ihop? Ni kunna icke göra några reformer alls utan kapital. Kapital vill ni hava, men utan kapitalister. Det är mig dock alldeles obegripligt, alldeles oförklarligt, ty staten kan aldrig bli kapitalist, det är den för mycket misshushållare till, det har den varit i alla tider, och det blir den i fortsättningen också. Således, få vi nog göra jämkningar litet grand på ömse håll och få sträva efter att det blir litet bättre utbytesförhållanden mellan olika produktionsgrenar än det nu är. Eljest komma herrarna aldrig ifrån arbetslöshetens historia i detta land, det vågar jag bestämt påstå, och givetvis gäller det att få fram enkla åtgärder för att få den enskilde till att kunna se någon möjlighet att öka sin verksamhet. Statsverksamhet kan icke fortgå i fortsättningen, den tror jag icke på helt enkelt, och var skola ni sätta gränsen? Det flyter ju ut i det oändliga, det är helt enkelt omöjligt. Jag tror det ginge mycket bättre, om vi försökte skära ned de där topparna, som verkligen taga för mycket på sina områden, och om man sökte att få upp det, där det är för mycket nedpressat, såvitt staten kan ge hjälp, och framför allt att genom andra statsåtgärder söka se till, att icke allt ramlar ned i värde med så lavinartad fart. Det är den metoden, som är den enda möjliga för att bringa oss ut ur krisen och dess besvärigheter. Framför allt tror jag icke på att några politiskt ekonomiska morfininjektioner hjälpa. Det kan hjälpa för dagen, men det blir som med Döbelns sats sjufalt värre efteråt.

Det är med samfällda ansträngningar och uppoffringar och genom att vi icke ställa alltför stora anspråk på andra, utan att vi äro beredda på att själva också handla på samma sätt, som det skall gå, det är den enda verkliga vägen, som jag tror kan leda oss fram till en bättre tid och bättre förhållanden i vårt gamla land, och jag tror på att vi skola få lyckligare villkor än vi nu hava för vårt land och folk.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

Herr Hamrin: Herr talman! Innan jag går att direkt anknyta mitt anförande till statsverkspropositionen, kan jag icke underlåta att yttra några ord med anknytning till inledningen i hans excellens herr statsministerns anförande. Herr statsministern började med en fanfar naturligt nog. Det var första gången vid valet förra hösten, yttrade han, som den borgerliga delen av valmanskåren icke förmått samla majoritet. Majoriteten röstade socialistiskt-kommunistiskt, och jag förmodar, att herr statsministern därmed menade, att de, som gävo sina röster åt det hållet, också voro anhängare av en socialistisk eller kommunistisk politik. Jag skall icke gå in i någon vidlyftig polemik med herr statsministern, men jag tror, att han drar något för hastiga slutsatser. Löften och utfästelser om förmåner i en eller annan form locka, och en kris utlöser alltid krafter, som draga mot sådant håll, där man lockar mest. Ett alldeles eklatant bevis på riktigheten av denna sats uppvisar just valet förra året. I dragkampen mellan de stora partibeteckningarna socialdemokraterna-kommunisterna under arbetarpartiet och de olika partigrupperna på den andra sidan erövrade arbetarpartiet, alltså hela den grupp som samlats under den gemensamma partibeteckningen, mandat, och det är lika obestriddligt, att man på den där sidan kan konstatera en betydande ökning av röster för dem, som lovade allra mest, d. v. s. kommunisterna. Ser jag på den borgerliga sidan, så företer den precis samma anblick. Det parti, som under valstriden gick fram med många och stora löften, var det enda parti inom de borgerliga grupperna, som vann mandat. Herr statsministern berörde i fortsättningen något regeringsskiftet. De borgerliga sökte rädda sig undan, hade mera månhet om det egna partiets fördelar än landets, jag antecknade uttrycket. Jag tillåter mig då att här deklarerar, att den anmärkningen drabbar i varje fall icke mig, och jag fortsätter min personliga deklaration: jag har varit och är alltså jämt en bestämd anhängare av majoritetsregeringar, och framför allt i sådana tider, under vilka vi nu leva, ehuru situationer hava uppstått och kunna komma att uppstå även i framtiden, då en minoritetsregering är nödvändig och kanske rent av önskvärd. Under den tid jag tillhörde den förra regeringen, framförde jag också upprepade gånger denna min uppfattning, och jag framhöll, särskilt vid ett tillfälle, när jag ansåg läget kräva det, att åtgärder borde vidtagas för att realisera denna tanke. I full överensstämmelse med denna min åsikt sökte jag bidra till en organisation av regeringsmakten förra hösten i enlighet med min nyssnämnda uppfattning om vad landet icke minst nu behövde. Jag skall ej tvista om var skulden ligger till att vi fortfarande hava en minoritetsregering.

Men jag fortsätter och säger, att skulden ligger icke hos den nuvarande statsministern i så måtto, att han uraktlät undersöka möjligheterna att skapa en majoritetsregering. Men villkoren härför tedde sig då svåra att bedöma till sin omfattning. Nu är för mig den saken mera klarlagd. Statsverkspropositionen ger mig svar på många och avgörande frågor, som, jag måste erkänna det, bestyrka mina i höstas framförda farhågor.

Jag upptar också till behandling ett par andra yttranden av herr statsministern. Han påpekade — jag måste naturligtvis personligen erkänna mig träffad av hans yttrande — att de försäkringar, som förra året avgåvos från regeringsbanken, visade sig icke vara hållbara. Jag erinrar för min del om att riksdagen höjde utgifterna och de beräknade inkomsterna till högre belopp, än Kungl. Maj:ts regering då föreslagit. Visserligen gällde det mindre belopp på budgetens inkomst- och utgiftssidor, men tendensen var alldeles klar i riksdagen under hela tiden. Jag erinrar om att en av det socialdemokratiska partiets allra främsta män då stod på denna plats, vände sig till statsrådsbanken och med stentorsstämma yttrade: »Lägg bort den nattsvarta pessimismen!»

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

Ja, mina damer och herrar, det gjorde också riksdagen i mycket stor utsträckning, och följden se vi i bokslutet. Den nuvarande finansministern sade lekande och lätt, då han kritiserade den förra regeringens proposition om hjälp åt jordbruket: »Det är en enkel sak att finansiera jordbrukshjälp med skattemedel.» Jag tror, att den nuvarande chefen för finansdepartementet kan vara tacksam för att hans uttalanden och råd på den punkten såväl som på många andra icke då följdes. Jag ber att få försäkra herr statsrådet, att jag under min ämbetsutövning alltid hade i tankarna den person, som skulle komma att inom en snar tid efterträda mig.

Jag fortsätter och erinrar om herr statsministerns uttalande rörande felberäkningen av anslaget till arbetslöshetshjälp. Jag anmärker endast därtill, att de borgerliga regeringarna av olika färg såväl som de föregående socialdemokratiska alltid följt de förslag, som arbetslöshetskommissionen framlagt. Till och med den nuvarande socialministern handlade så. När A.K. icke föreslog något belopp alls utan framlade förslag om att endast den dåvarande reservationen skulle tagas i anspråk, så stannade statsrådet Möller vid den framställningen. Skulle jag göra någon erinran, skulle det till den förra regeringens fördel vara den, att vi på någon punkt höjde anslaget något utöver vad A.K. begärt.

Men, herr talman, jag anknyter nu mitt anförande till statsverkspropositionen. Vid slutet av förra årets riksdag uttalade jag från min dåvarande plats på statsrådsbänken, att den statsverksproposition, som komme att framläggas till 1933 års riksdag, skulle komma att sakna motstycke i vårt lands senaste historia. Den proposition, som vi nu gå att behandla, jävar ingalunda denna förutsägelse. Tvärtom måste jag erkänna, att densamma överträffar mina då hysta farhågor. Om det icke tidigare gått upp för det svenska folket, att vi befinna oss i en brydsam situation, borde det åtminstone numera vara klart för en och var. Mellan 40 och 50 miljoner kronor måste anskaffas genom höjda skatter, och, såsom redan erinrats om, varje möjlighet att utnyttja besparade medel från tidigare skeden användes enligt Kungl. Maj:ts förslag för att täcka behovet för nästa budgetår. Av sålunda till buds stående fonderade medel och andra befintliga tillgångar skola icke mindre än 130 miljoner kronor tillgripas för finansiering av budgeten inklusive tilläggsstaten. Härtill kommer, att detta års inkomst från riksbanken enligt en regel, som hittills icke tillämpats, skall användas. Men icke nog därmed. Genom lån skall riksstaten tillföras bortåt 240 miljoner kronor.

Jag skall villigt och tacksamt erkänna, att regeringen har gått in för betydande besparingar, och jag hoppas, att riksdagen, inseende lägets allvar, icke skall vägra sin medverkan för att pressa ned utgifterna. En del av dessa besparingar äro dock sådana, som kasta sin skugga framför sig, d. v. s. de äro besparingar, som icke bliva bestående. Detta uttalande innebär ingalunda någon anmärkning från min sida. Föregående regeringar och den föregående regeringen hava använt sig av samma möjlighet.

Emellertid skulle icke det framlagda budgetförslaget verka så skrämmande, om vi hade grundad anledning hoppas, att denna kraftansträngning vore den sista, som behöves för att sätta oss i säkerhet för faran av fortsatta svårigheter och ännu större sådana. Någon förhoppning om ändrade världskonjunkturer kan emellertid i stort sett icke herr finansministern skänka oss. Tvärtom, finansministern förklarar, att en försämring av läget för exportindustrin kan konstateras. »Konjunkturutsikterna framstå i hög grad obestämda», och »de politiskt-ekonomiska förhållandena äro oroande», fortsätter han. Det är inför sådana uttalanden och andra liknande, som förekomma i statsverkspropositionen — uttalanden, vilkas riktighet och berättigande jag ingalunda vill

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

ett ögonblick bestrida — som jag i likhet med en föregående talare frågar mig, hur det skall komma att se ut i fortsättningen i vårt land. Med tömda fonder och kassor, avsevärt höjda skatter och genom nya lån ökad statsskuld — upp till över 12 % endast enligt propositionen i år — möta vi denna tidpunkt. Herr finansministern förutsätter en ytterligare skärpning av krisen för att vi skola befinna oss i det läget, att vi icke nu kunna diskutera de finansiella åtgärder, varmed man finge bemästra den tänkta situationen. Jag vågar för min del uttala, att även utan en sådan skärpning av krisen kunna vi icke nu planlägga behövliga åtgärder i annan mån, än vad förutseende och kloket bjuda oss vid behandlingen av det nu framlagda budgetförslaget.

Jag skall belysa detta med några ord. Ser man på den totala uppskattade inkomsten för förra året jämförd med året förut, finner man, att densamma sjunkit med omkring 560 miljoner kronor, alltså för folkhushållet i dess helhet. Den deklarerade förmögenheten beräknas hava sjunkit med 1,200 miljoner kronor. I vad mån sänkta taxeringsvärden å fastigheter, först och främst jordbruksfastigheter, tagits med i beräkningen har jag icke fått klart för mig. Det är emellertid, som sagt, icke den posten, eller skatten på inkomst och förmögenhet, som spelar den största rollen i fråga om statsinkomsterna. Sammanlagda statsinkomsterna beräknas hava minskats med omkring 100 miljoner kronor eller cirka 13 %.

På vilka inkomstposter kunna vi då hoppas att under en nära framtid återvinna allt eller en del av vad vi förlorat? Det säges tydligt ifrån, att vi icke kunna vänta några malm pengar — jag citerar — under en tid framåt. Statens järnvägar beräknas lämna $4\frac{1}{2}$ miljoner kronor. Jag påminner om att endast för två år sedan hade vi en nettostatsinkomst därifrån på 37 miljoner kronor. Riksdagen har en gång uttalat, att den förutsatte, att å det investerade kapitalet i statens järnvägar borde 680 miljoner kronor förräntas med normal ränta. Vi äro nu nere vid en räntesats, som ligger åtskilligt under en procent. Och ingen vågar hoppas, att vi hava mycket att vänta i nämnda avseende, d. v. s. stegrade inkomster från statens järnvägar i någon nämnvärd grad. Men detta sammanhänger med förhållanden, som jag icke här skall gå in på. Ännu mindre tro vi, att den direkta skatt, som i nästa statsverksproposition kommer att grunda sig på detta års ekonomiska rörelse, skall lämna högre tillskott än den för förra året. Om vi emellertid förutsätta t. o. m. ökade, vad jag i detta sammanhang skulle vilja kalla *ordinarie* inkomster, så återstår dock att täcka de betydande belopp, som nu komma från fonderade medel, oavsett tilläggsstaten.

Läget är sålunda allvarligt och minst av allt ägnat att frammana experimenteringslusta. Även de, vilka se mera optimistiskt på den närmaste framtiden, böra erinra sig, att den inträffande ljusningen i det ekonomiska livet först långt senare i full utsträckning gör sig gällande i fråga om statsverkets inkomster. Vi måste också allttjämt erinra oss, att budgeten påverkas av tidigare av riksdagen fattade beslut. Och vi måste räkna med ytterligare mycket starka utgiftsstegringar såsom en konsekvens av dessa. Redan de av statsmakterna beslutade nybyggnaderna för olika ändamål fastläsa betydande utgifter för underhåll, skötsel och uppvärmning m. m. samt medföra i vissa fall tillskapande av nya tjänster av olika slag. Orden äro icke mina, de äro uttalade av min förträfflige medarbetare under de båda sista åren, nuvarande statsrådet Nothin. Det välvilliga program för nybyggnader, som vi hava att vänta, har icke tagits med i beräkningen av organisationsnämnden.

Jag tror mig våga uttala, att finansministern ser det ekonomiska läget ungefär på det sätt, jag här tecknat det. Men han ger oss ett gott hopp, att det kan ändras och förbättras genom särskilda impulser. Det är också emot denna

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

bakgrund vi måste och böra se den nya ekonomiska politiken. Ty något annat än en ny statsekonomisk politik är det icke, som vi nu skulle slå in på. Den bryter icke blott emot s. k. borgerlig politik utan icke mindre emot föregående socialdemokratisk. Jag frammanar i detta sammanhang namnet Fredrik Thorsson. Jag skulle här kunna anföra, huru han under en brydsam tid vände sig emot det slag av ekonomisk statspolitik, som man nu slår in på. Att igångsättande av s. k. allmänna arbeten för 160 miljoner kronor, anskaffade genom lån, icke betyder något i vad man därmed avser att förbättra konjunkturerna i vårt land synes mig vara uppenbart. Jag ställer dessa 160 miljoner kronor emot den sammanlagda inkomsten för Sveriges folk, i statsverkspropositionen beräknad till 4,640,000,000. Och jag frågar mig: kan man verkligen tänka sig — ja, jag går längre och säger: kan man verkligen begära, att när man med dessa konstlade medel sätter i omlopp ett belopp av 160 miljoner kronor, detta skall påverka konjunkturerna i den riktning, som man här verkligt förutsätter?

Emellertid är det ju de delar av vårt näringsliv, som äro helt och fullt beroende av de ekonomiska förhållandena i världen, vilka för närvarande lida mest. Statsverkspropositionen utgår dock från en omläggning av världskonjunkturerna. Även om statsministerns förhoppning om att en omorganisation av det svenska samhället går i uppfyllelse, ändrar detta ingenting härutinnan. Vi få icke sälja mera tändstickor, mera separatorer, malm, smör och fläsk etc., om vårt gamla samhälle skulle omorganiseras så, att det bleve socialistiskt. Det gives redan exempel på den saken. Jag erinrar om att det land, som först gav upp, då världskrisen tog den förödande omfattning, som nu är fallet, var det land, där det fanns arbetarmajoritet, där man hade de högsta tullmurarna och de största subventionerna. Det landet fick först inställa betalningarna. Det torde vara obestriddt, att statens tunga hand över näringslivet mera förlamar än giver impulser till ökat välbånd. Att man, då det gäller, även på socialdemokratiskt håll inser detta synes mig vara ganska påtagligt. Jag erinrar om, såsom någon visst gjort förut här idag, att ej heller denna riksdag fått del av resultatet från den nämnd, som haft till uppgift att framlägga förslag om produktionsmedlens överförande, åtminstone i viss omfattning, på det allmänna. Jag skulle vilja säga, att det finns knappast i dessa tider något mera läsvärt och intressant dokument än direktiven till socialiseringsnämnden, som ju tillsattes för tolv år sedan. Det heter där, att åtgärder skola vidtagas i syfte att i samhällelig ägo överföra bl. a. naturtillgångar, trafikanläggningar och industriella företag. En statens affärsbank borde vi också lägga oss till med. Ja, mina damer och herrar, nu tycker jag, att vi hava en provkarta på denna överföring. Vi kunna kasta en blick på inkomstsidan i statsverkspropositionen, så se vi resultatet av förmånen att ha både det ena och det andra, som vi fått experimentera med under de sista åren.

Det är ju emellertid ganska enkelt att under en tid sådan som denna, då missnöjet växer och massor av människor äro missbelåtna, framföra en tes om samhällets omorganisation. Men är det ändå för mycket begärt, att vi få någon anvisning om, *huru* denna omorganisation skall ske? Jag skulle för min del uppriktigt vilja säga herr statsministern, att förhållandena äro sådana, att varje ansvarsmedveten medborgare måste vara beredd att diskutera även en sådan utveckling, en sådan omläggning. För min del är jag beredd till detta. Men innan man går in på en diskussion härom, måste man av förslagsställaren kräva, att man får några av riktlinjerna, av konturerna till nybyggnaden framför sig. Ingen kan väl för övrigt tro, att därför att ett land går över till socialism alla andra skola göra detsamma. Det kommer alltid att finnas folk och länder, som låta det enskilda initiativet och kapitalbildningen utgöra driv-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

fjädern för det ekonomiska framåtskridandet. I konkurrensen med sådana länder ligger det socialistiska samhället med sina nivellerande strävanden under, det är min uppfattning.

Huvudsyftet med den nya ekonomiska politiken är emellertid först och främst att bispringa de arbetslösa, som äro *nödlidande*. Jag understryker det sista ordet. Jag förutsätter nämligen, att det står i full samklang med vad den nuvarande socialministern så sent som förra året deklarerade vara avsikten med statens hjälpverksamhet. Jag citerar: »Någon möjlighet för samhället att ingripa överallt, där enskilda medborgare råka i ekonomiska svårigheter, finns givetvis icke. Begränsning måste alltid ske av samhällets hjälpverksamhet till att gälla de mest ömmande fallen. Den allmänna princip, som från statens sida anlägges på det allmännas understödjande av medborgarna är, att den som skall hjälpas själv bör sakna möjlighet att draga försorg om sig. Denna grundsats torde i sin allmänna omfattning kunna godtagas av alla.» Så hette det då. Även om känslorna understundom inbjuda att gå längre, torde vi alla nu vara ense därom, att det nyssnämnda uttalandet i stort sett täcker verkligheten. Vi syfta på den allmänna hjälpverksamheten. Men herr Möller från förra året tillade, att delade meningar givetvis kunna förefinnas rörande den gräns för den enskildes förmåga, vid vilken samhället skall ha att ingripa. Och det är ju på denna punkt det så ofta skär sig, och detta i två avseenden. Dels gäller det tvisten om när förmåga saknas och dels i vilken utsträckning hjälp skall lämnas. Jag önskar säga några ord härom i största korthet.

Jag läste i en tidning förra hösten efter regeringsskiftet, att den nuvarande regeringen uppvaktats av en deputation från Övre Norrland. Det var en deputation av gruvarbetare. Det klagades över att skatterna voro högre än lönerna. Ja, herr talman, jag gjorde den självklara reflexionen: varför tänkte icke dessa medborgare på den skatten, när de hade inkomsten, varpå skatten grundade sig. De hade tydligen följt det rådet, som givits av flera av de mest framstående männen i landet, att bara köpa. Och det kunde de göra mer än de allra flesta arbetare i vårt land. Jag tror att det var samma deputation, som upplyste om att den kooperativa föreningen på platsen hade sett sin omsättning minskad med 15 %. Jag reflekterade då över huru många i detta land det är, som har fått sänka sin levnadsstandard med 15 %.

Det kan också ifrågasättas, huruvida i det fall, som då berördes, en oförvårdad arbetslöshet i detta ords strängaste bemärkelse kan åberopas. Det är nämligen ett faktum, att såväl arbetarna som hela vårt land fått lida och får lida för synder, begångna för flera år sedan. Jag syftar på händelserna år 1928, då våra största kunder vände sig åt annat håll för att få råvaran, som de behövde, och sedan också fortsatte därmed i viss utsträckning.

Jag har en gång uttalat, att arbetslösheten i och för sig är ett ont för dem, som drabbas därav, icke alltid betyder brist på bröd. Jag finner det därför vara ofrånkomligt i det läge, som vi nu befinna oss uti, att vi för att hjälpa de många nödlidande mer än hittills måste grunda våra beslut på vad vi bruka kalla behovsprincipen, att de mest nödlidande måste hjälpas. Därom kan jag icke tänka mig, att några olika meningar råda. Men jag menar, att vi måste se till att följa just sådana linjer, som i den stora socialdemokratiska motionen förra året föreslogos, när det gäller att klara upp ställningen för de nödlidande och de behövande. Ty eljest fruktar jag, att den understödstagaranda, som håller på att gripa omkring sig i vårt land, tager en sådan omfattning, att problemen bliva oss övermäktiga.

Den andra frågan är, i vilken utsträckning vi skulle kunna hjälpa eller, tydligare utsagt, med vilka belopp och på vilket sätt. Huru skulle det se ut på landsbygden framför allt i denna tid, därest småbönder och egnahemsägare

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

skulle anses ha rätt att ställa sig som supplikanter utanför myndigheternas dörrar och begära att få behålla de inkomster, de haft i goda år och normala tider? De nyssnämnda kategorierna ha visserligen arbete, men frågan är ju den: ha de skäligt betalt för sitt arbete, och ha de samma betalning och samma inkomster nu som tidigare, och kunna vi alla få det? Den framlagda statsverkspropositionen besvarar den frågan med ja för vissa grupper i landet. Någon sänkt levnadsstandard får eller bör ej ifrågasättas. Vi skola stabilisera densamma så vitt möjligt på nuvarande nivå genom allmänna arbeten, hurudan utvecklingen än ter sig i världen och hurudan än inverkan just på ett visst område av produktionen blir. Det är emellertid icke vi utan andra folk och raser, som bestämma marknadspriset på våra varor. Jag har sagt det förut — och jag upprepar satsen — att vi icke skola inbilla oss, att vi utgöra en privilegierad nation, jämfört med andra länder. Jag fruktar, att vi redan överskattat vårt lands ekonomiska och finansiella ställning. Vi ha ett grannland med över 160 miljoner människor, där den överväldigande massan av folket ej kommer upp till nödhjälpsarbetarnas standard i vårt land. Och vi ha andra länder i världen, där människorna ha betydligt bättre ställt än i nyss åsyftade land, men ingalunda kunna kräva eller få kräva att behålla goda tidens levnadsnivå.

Jag väntar en replik med anledning av dessa uttalanden. Det finnes naturligtvis privilegierade klasser inom vårt samhälle, och det är dessa, som icke få undandraga sig att draga det tyngsta lasset, när det gäller att lämna tillskott för hjälp åt de sämre lottade. De starka skola bära de svagas bördor. Det är alltså den skattepolitik, jag förordar, men icke efter sådana principer, att alla bliva svaga och ingen hjälp finnes att giva, där den bör och måste givas.

Jag är härmed inne på regeringens skattepolitik. Finansministern synes vara angelägen att bevisa, att hans skatteförhöjningar äro rättvist fördelade mellan direkta och indirekta skatter. Den finansplan, jag förra året utarbetade, var icke lika rättvis, och detta söker därför herr finansministern i år uppvisa medelst siffror. Men jag tror, att om herr statsrådet ser närmare på saken, så skall han finna, att knappast någonsin en sådan disproportion uppstått mellan direkta och indirekta skatter, som just i den finansplan, som nu är framlagd, om jag räknar både med den egentliga finansplanen och tilläggsstaten. Men jag klandrar icke detta. Det är nämligen i hög grad missvisande, om man gör gällande, att tullarna drabba orättvist så till vida, att de drabba fattiga som rika i lika mån. I vissa fall drabba tullar aldrig de mindre inkomsttagarna, t. ex. de förra året föreslagna och av riksdagen så gott som enhälligt beslutade tullförhöjningarna.

Jag skall icke heller i dag gå in på den stora förhöjning av arvsskatten, som finansministern räknar med. Det synes framgå av vad som är känt därom, att nuvarande statsrådet och chefen för finansdepartementet icke alldeles glömt kritiken från 1928. Men å andra sidan förbigår han det faktum, att förslaget, om det blir genomfört, fräter på den grund varpå hela vårt ekonomiska liv vilar. Men vi få återkomma till den frågan längre fram.

Vad som kanske mest oroar är det övervältrande av utgifterna på en närmare eller fjärrare framtid, som finansplanen räknar med.

Slutligen kan man säga, att det icke är så farligt att låna massor av miljoner, då man räknar och kan räkna med att ha täckning för skulden, då den skall betalas. Men tillåt mig fråga: huru vet regeringen det? Vem garanterar att icke, såsom förut blivit påpekat, man, när dessa 160 miljoner äro förbrukade, står där med tom kassa, med 10,000-tals arbetare i allmän tjänst och en be-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

tydligt ökad skuldbörda med åtföljande ökade ränteutgifter möter den tidpunkten. Skola vi låna ytterligare lika stora belopp eller större? Det skulle vara intressant, om herr statsrådet ville för riksdagen utveckla sin uppfattning just i den punkten. Det blir under alla förhållanden ej lätt att säga till dessa massor arbetare: nu få ni gå hem var och en till sitt och klara er bäst ni kunna, eller i bästa fall säga dem att nu kunna ni få arbete på annat håll, fastän icke mot samma betalning som när ni arbetat i allmän tjänst.

Jag kan icke heller underlåta att reflektera över huru det kommer att ställa sig på lånemarknaden, när staten år efter år uppträder som lånesökande med stora belopp. Det förefaller åtminstone mig, som om det sista statslånet icke mottogs synnerligen välvilligt — helt naturligt förresten. När man vet att stora och nya lån snart komma i marknaden, måste detta verka i den riktningen, att de kapitalplacerande vänta att få än bättre villkor. Och jag tillägger, att såsom aldrig förr ligga också kommuner och landsting ute i marknaden.

Jag övergår nu, herr talman, till att yttra några ord om fjärde huvudtiteln. Jag skall icke yttra mig om några detaljer. Jag hoppas livligt, att man icke behöver använda organisationen, som nu stoppas upp i hög grad. Att besparingar på denna huvudtitel måste vidtagas, därom är jag ense med regeringen. Men frågan gäller endast, hur besparingarna skola placeras. Vi få återkomma till denna sak längre fram. Vad jag i dag önskar säga det är endast några ord angående det läge, vari försvarsfrågan kommer genom denna proposition.

Den förra regeringen utgick från att ej rubba 1925 års organisation, så länge vi ej hade något annat att sätta i stället. Och det gör ej heller den nuvarande regeringen på papperet. Men huru är det i verkligheten? Ingen må väl inbilla sig, att ett uppskov med utbildningen av de värnpliktiga i den utsträckning, som nu föreslås, stannar vid de årsklasser, som skola rycka in från 1 mars i år till samma tid nästa år. En återgång till gällande organisations utbildningsbestämmelser kommer att medföra betydande kostnader nästa år. Och ingen kan väl tro, att regeringen är villig föreslå detta eller kan anskaffa penningar därtill. Vad vi i år besluta blir enligt min uppfattning gällande till nästa år. Och huru länge vi vänta med detta torde bliva beroende på konjunkturutvecklingen i världen och hemma hos oss. Vi stå alltså nu färdiga att beträda samma väg som efter genomförandet av 1914 års försvarsbeslut. Den ekonomiska bördan blev då för tung, och steg för steg upprevs beslutet av 1914. Vilken inställning man än har beträffande fjärde huvudtiteln torde åtminstone de allra flesta vara eniga om att det bör vara ordning och reda även med avseende på vårt militära försvar. Med andra ord vi måste se läget sådant det är och inrätta oss därefter.

I direktiven för 1928 års försvarskommission framhålles, att utredningen bör gå ut på att undersöka, huruvida och i vilken mån kostnaderna för den nuvarande organisationen kunna nedbringas. Det skulle bli en förutsättningslös utredning av hela försvarsfrågan, sedd från mycket olika synpunkter. Denna utredning pågår som bekant. När något förslag kommer fram vet väl ingen människa i detta ögonblick, i varje fall torde det icke bliva till nästa års riksdag. Under tiden brytes den nuvarande organisationen ned. Det förefaller mig därför vara angeläget, att regeringen upptager till prövning frågan om en ändamålsenlig provisorisk anordning så utformad, att det försvar, vi ha, tjänar sitt ändamål, d. v. s. en organisation med utbildat folk. Enligt min uppfattning har propositionen i vad den avser fjärde huvudtiteln i mycket hög grad ryckt undan grunderna för försvarskommissionens kalkyler.

Jag borde redan, herr talman, i sammanhang med mina allmänna reflexio-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

ner om arbetslösheten ha nämnt några ord om arbetslöshetsförsäkringen, och jag deklarerar för min del, att någon deciderad ställning emot densamma har jag aldrig intagit. Försäkringslinjen har varit och är alltså föremål för överskattning från de båda rent motsatta ståndpunkterna, som här tidigare framhållits. När motståndarna göra gällande, att arbetslöshetsförsäkringen är av ondo och uteslutande till skada, är detta helt säkert överdrifter. När anhängarna av försäkringsformen göra gällande, att en försäkring skulle vara ett effektivt medel för lindrande av arbetslöshetens följder, utgör detta också en överdrift. Jag är viss om att icke minst den sistnämnda inställningen till problemet kommer att rubbas av den utredning, som snart kommer att bli offentliggjord. Sanningen i fråga om arbetslöshetsförsäkringen torde nog kunna utformas som skedde vid ett diskussionsmöte förra hösten, då en nationalekonom sammanfattade diskussionen med följande ord: »Arbetslöshetsförsäkringen kan icke bli uteslutande till skada och ej heller uteslutande till nytta. Om den blir övervägande till nytta eller skada, beror på det sätt, på vilket den genomföres i praktiken.» Så långt citatet. Jag hoppas för min del, att det bebadade regeringsförslaget blir så utformat, att man från vårt håll kan gå in för en välvillig prövning av detsamma, och jag skall verkligen tillägga med anledning av ett yttrande tidigare i dag, att i stället för att åberopa gång efter annan utlandets exempel till förmån för en försäkring ha vi nu vid utformande av de förslag, som här komma att diskuteras, möjlighet att åberopa de nackdelar, som i utlandet i en del länder varit tydligt framträdande.

Ännu en särskild fråga måste jag beröra. I finansplanen återfinnes följande passus:

»En mycket betydande del av riksstatens utgiftssumma utgöres av lönekostnader. I den mån dessa kostnader bestå av fasta löner till ordinarie personal kan i allmänhet någon omedelbar begränsning icke genomföras.»

Men så kommer finansministern in på frågan om dyrtidstilläggen, och han anmäl, att levnadskostnadsindex fallit från 156 till 154 men fastslår det förra talet som det, vilket bör gälla även för nästa budgetår. Grunden här för uppgives, åtminstone har jag fattat det så, vara förra riksdagens beslut. Men då tillåter jag mig endast erinra därom, att talet 156 var utgångspunkten för förra regeringens förslag därför, att indextalet just var det nyssnämnda. Åberopas därför förra årets beslut, måste det vara fullkomligt ologiskt att föreslå samma tal nu, då det verkliga indextalet är 154. Jag tillät mig framhålla förra året, när jag försvarade min och regeringens ställning, att de statsanställda i jämförelse med vissa andra medborgare ha det relativt väl ställt genom sin fasta anställning, pensionsförmåner m. m. Denna motivering har i år med dess försämrade förhållanden för ännu större delar av vår befolkning ännu större bärkraft, synes det mig, och jag måste på denna punkt återigen åberopa den förträfflige medarbetare, som jag hade under de sista åren och som nu kommit in i kammaren. Han yttrade i en inlägga till Kungl. Maj:t följande träffande ord: »Vid en förnyad avvägning av olika statstjänaregrupper löneställning, som tid efter annan företagits, har för åtskilliga av dessa hänsyn tagits icke blott till penningvärdets sänkning utan även till lönestandardens allmänna höjning.» Är detta riktigt även nu? Jag menar med andra ord: är levnadsstandarden densamma för alla olika grupper av medborgare, som vi jämföra de statsanställda med? Jag svarar nej på den frågan, och jag undrar, om icke organisationsnämndens ordförande hade just denna stora post i budgeten i tankarna, när han skrev de ofta citerade orden: »Organisations-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

nämnden anser sig böra fästa närmare uppmärksamhet därvid, att även frånsett den nu rådande depressionen statens utgifter synas nått en höjd, som knappast torde stå i riktig proportion till landets ekonomiska bärkraft.»

Jag förbigår i övrigt detaljerna i statsverkspropositionen. Det finnes eljest anledning beröra åtskilligt av desamma både på utgifts- och inkomstsidan. Jag satte t. ex. en bock vid en inkomstpost, lotterimedel. Det är första gången, som vi finna den posten i budgetförslaget. Jag erinrar också om att räntan på statsskulden nått över hundramiljonerskronorsgränsen och ökats på ett år, om jag icke missminner mig, med omkring 12 miljoner kronor. På inkomstsidan är ökningen obetydlig. Den vanliga avsättningen av medel till mötande av förluster för kreditkassan saknas, ehuru det uppenbarligen förhåller sig så, att en avsättning för mötande av dessa förluster nu vore mer än tidigare av behovet påkallad.

Jag skall strax sluta, herr talman. Man kräver med all rätt ifrån socialdemokratiskt håll, ifrån regeringshåll, en saklig och fördomsfri prövning av regeringens framställning. Ja, om därmed avses, att sakens sanning och den fördomsfria prövningen skola sträcka sig icke blott till nuet utan även åtminstone ett stycke in i framtiden och gälla alla och envar och icke blott en grupp och en klass, då äro vi ense om utgångspunkterna för den kommande prövningen av statsverkspropositionen. Jag vill också hoppas, att partierna till höger om oss skola inse nödvändigheten av en sådan fördomsfri prövning i det läge, vari vi befinna oss, och även på det hållet bör det stå klart, att det icke går att kräva hjälp och stöd endast åt vissa grupper av intressen men visa en påtaglig kallsinnighet mot andra. Under förra årets valrörelse, herr talman, uraktlät jag aldrig en enda gång att framhålla, att det endast är genom samarbete, vi kunna gå något så när oskadda ur krisen. Även med bibehållande av våra politiska inställningar borde vi vara överens om att tidsläget icke inbjuder till förödande partistrider. Riksdagen skall icke söka sak med regeringen, men tillåt mig säga: regeringen skall icke heller söka sak med riksdagen, och det är, mina herrar, ifrån den synpunkten beklagligt, att man från regeringsledamöters sida öppet uttalat hot, därest ej riksdagen godtager vad regeringen begär. Det är klart, att en borgerlig majoritet kan slås ned vid valurnorna, och det är lika sant, att en stark socialistisk-kommunistisk minoritet kan kastas tillbaka vid valet, men jag tvekar icke att uttala, att det parti, jag företräder, icke påverkas av uttalanden, sådana som de åsyftade. Skulle de överhuvud taget ha någon effekt, är det den rent motsatta. Det finns för övrigt anledning att i detta sammanhang återgiva vad Danmarks socialdemokratiska statsminister yttrade, när han öppnade danska riksdagens session förra hösten. Jag citerar: »Ute i världen synes det finnas tecken till en ljusning i läget, men vi böra vara förberedda på att många svårigheter ännu återstå att övervinna. Det vore önskvärt, om riksdagen i insikt om tidens allvar ville etablera samarbete mellan partierna för en säker lösning av de stora och betydelsefulla uppgifter, som vänta oss.» Jag tillägger: dessa ord borde även vår statsminister göra till sina och låta dem gälla vår regering och riksdag.

Jag hemställer, herr talman, om remiss till vederbörande utskott av propositionen.

Som tiden nu var långt framskriden och många talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att uppskjuta den vidare debatten rörande förevarande proposition till kl. 7 e. m., då enligt utfärdlat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 4.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Ström m. fl.*, nr 39, angående sådana förändringar i vallagen, att vissa från rösträttens utövande utestängda befolkningsgrupper beredas tillfälle att deltaga i allmänna val;

herr *Jacobsson m. fl.*, nr 40, om anslag till kapitalökning för lånefonden för inköp av gasgeneratorer för motordrift;

herrar *Lindskog* och *Erlander*, nr 41, om inrättande av ytterligare en amanuensbefattning vid Lunds lasarets ögonklinik;

herr *Carlström m. fl.*, nr 42, i anledning av vad i statsverkspropositionen föreslagits i fråga om anslag för utjämning av kostnaderna för folkskoleväsendet;

herr *Olsson* i Ramsta, nr 43, i anledning av vad i statsverkspropositionen föreslagits i fråga om anslag för utjämning av kostnaderna för folkskoleväsendet;

herr *Sandberg m. fl.*, nr 44, om anslag till byggande av enskilda utfartsvägar;

herrar *Nilsson* i Landeryd och *Johanson* i Huskvarna, nr 45, om utvidgning av Skillingaryds skjutfält;

herr *Lindskog*, nr 46, om årligt understöd åt f. d. docenten S. Lindes änka;

herrar *Fast* och *Andersson* i Löbbo:

nr 47, om årligt understöd åt förre lantbrevbäraren Karl Johan Bergström;

nr 48, om årligt understöd åt förre trumpetaren Karl Ludvig Edvard Palmgren;

nr 49, om årligt understöd åt förre soldaten Johan Edvard Nyström; och

nr 50, om årligt understöd åt förre soldaten Alfred Ström;

herr *Hermansson m. fl.*, nr 51, om ändrad lydelse av 1 § i lagen om arbetskydd;

herr *Carlström*, nr 52, angående åtgärder för begränsning av avsättningen inom landet av margarin och fettemulsioner;

herrar *Johansson* i Bro och *Olsson* i Golvvasta, nr 53, om anvisande av medel för vissa förberedande åtgärder för ett torrlägningsföretag inom Västmanlands och Uppsala län;

herrar *Gustafson* i Kasenberg och *Johanson* i Huskvarna, nr 54, om anslag åt Sveriges Fjäderfäavelsförening;

herrar *Olsson* i Mellerud och *Gustafson* i Kasenberg, nr 55, om kostnadsfri överlåtelse av äganderätten till en staten tillhörig, för uppförande av läkarbostad i Eds provinsialläkardistrikt använd tomt; samt

herr *Holmgren*, nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 10, angående vidgad rätt till ersättning för skada av björn m. m.

Ovannämnda motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.46 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 18 januari.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på middagen började sammanträdet, varvid kammarens förhandlingar till en början leddes av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Herr förste vice talmannen anmälde, att debatten rörande Kungl. Maj:ts proposition, nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov nu komme att fortsättas; och lämnades enligt förut skedd anteckning ordet till

*Vid remiss
av statsverks-
propositionen.*

(Forts.)

Herr **Hagberg** i Luleå, som anförde: Herr talman! När herr Hamrin i dag efterlyste socialistiska projekt från regeringens sida och förklarade sig beredd att diskutera sådana med hänsyn till den föreliggande ekonomiska situationen och det valresultat, som statsministern tidigare kommenterat, uttryckte han därmed faktiskt en känsla, som tränger sig ganska djupt in även på borgerligt håll, känslan att den ekonomiska krisen har skapat sådana svårigheter, att man icke längre med tidigare praktiserade medel kan bemästra densamma. Och när i dag framför allt arbetarna betrakta regeringens åtgärder och riksdagens åtgärder, måste de ovillkorligen ställa dessa åtgärder i belysning av föregående års riksdagsmannaval, som dock gav väljarmajoriteten åt partier, som åtminstone i sina program säga sig vara för kapitalismens avskaffande, för skapande av ett socialistiskt samhälle.

Ur den synpunkten måste de ju därför, dessa arbetare, fråga sig, vad det finns för slags socialism i regeringens förslag, de förslag, som äro utformade i propositionen. För det första finns det naturligtvis ingenting av socialism i propositionen. För det andra aktar man sig t. o. m. att tala om saker, som trots allt diskuteras ganska livligt inom arbetarvärlden: jag tänker t. ex. på en sådan fråga som den om 7-timmarsdagen. Landsorganisationens representant nere i Genève har nyss uttalat sig för 40 timmars arbetsvecka med lönekomensation, och man tycker väl, att i ett land, där man har en s. k. socialistisk regering, som t. o. m. befinner sig i det exceptionella läget, att den skulle kunna stödja sig på en väljarmajoritet för en socialistisk politik, man skulle kunna få se något om 7-timmarsdagen i statsverkspropositionen. Men där finns icke ett dugg om den saken. Eller finns det där något om de klasslagar, som tidigare beslutats mot arbetarna, sådana lagar som Åkarpslagen eller lösdri-varlagen, om vilka det inom arbetarklassen endast finns en mening, nämligen att de äro mycket skadliga för arbetarna? Man tycker väl, att man åtminstone skulle ha funnit något om dessa lagars avskaffande. Eller en tredje fråga, som upprört arbetarna mycket: strejkbryteriet vid fackliga konflikter. Knapast i något land har strejkbryteriet spelat en sådan roll som just i Sverige, och knappast i något land ha arbetarnas motvilja mot strejkbryteriet fått så drastiska uttryck som just i detta land. Det var därför många arbetare, som väntade sig, att den nu sittande regeringen skulle vidtaga åtgärder, som åtminstone försvårade för arbetsgivarna att använda strejkbrytare vid konflik-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

ter mellan kapital och arbete. Det är ur arbetarklassens synpunkt icke alls något underligt eller oriktigt, att arbetsplatsen skall skyddas, så att ingen strejkbrytare får rycka in vid konflikter på grund av de motsättningar mellan kapital och arbete, vilka äro oundvikliga under nuvarande samhällssystem. Men naturligtvis väntar man förgäves på några sådana initiativ. Eller en fjärde fråga: frågan om användandet av militär och polis mot arbetare vid fackliga konflikter. Framför allt i fråga om anlitande av militär höjdes det ju från de herrars sida, som i dag sitta i den svenska regeringen, mycket indignerade protester i samband med Ådalshändelserna, och man framhöll då, att det aldrig mer borde få inträffa, att militär skulle få användas mot svenska arbetare vid fackliga konflikter. Det är säkert många arbetare, som väntat sig, att den nu sittande regeringen skulle komma fram med förslag, som skulle realisera den tankegången och omöjliggöra militärs användande i dylika fall. Eller en femte fråga: frågan om skattetrycket. Det har ju i den socialdemokratiska propagandan under årtal, ja årtionden, fällts mycket hårda omdömen om den nuvarande skattelagen. Men den regering, som sitter i dag och som kan stödja sig på en väljarmajoritet för att förändra denna skattelag så att den mera rättvist fördelar bördorna, den regeringen gör ingenting i sådan riktning utan fortsätter i stället i tidigare regeringars spår, ja, den går t. o. m. längre, den skärper skattetrycket!

Dessa frågor plus den av statsministern omnämnda amnestifrågan äro frågor, som för närvarande ha mycket stor aktualitet bland arbetarna, och de tillhöra de frågor, som arbetarna i dag ställa i förgrunden och som de åtminstone i viss utsträckning hade väntat skulle bli föremål för åtgärder från regeringens sida. Men som jag redan nämnt: allt vad som hittills förebragts av regeringen visar, att den icke alls har några avsikter att vidtaga åtgärder i dessa frågor i enlighet med arbetarnas önsknings utan att den tvärtom är inriktad på att fortsätta samma politik, som tidigare förts av föregående regeringar.

I statsverkspropositionen försöker regeringen ställa horoskop för den kommande tiden. Den anser, att den ekonomiska situationen är mycket mörk, men den håller också före, att »det finns vissa tecken, vilka skulle tyda på att världens ekonomiska utveckling efter den katastrofala skärpning av krisläget, som förra halvåret innebar, under det senaste halvåret inträtt i ett mera obestämt konjunkturläge, som måhända skulle beteckna begynnelsen till en kommande återhämtning». Regeringen tycker sig sålunda finna tecken på att den framtida ekonomiska utvecklingen skall komma att förete en annan bild än den vi i dag ha för ögonen. Jag måste säga, att jag för min del icke alls är ense med regeringen om en sådan uppskattning av läget, och jag anser det av vikt att använda detta tillfälle för att förklara, att jag hyser en rakt motsatt uppfattning och att jag icke inser att någonting inträffat, som giver några sannolikhetsskäl för antagandet, att den ekonomiska krisen nu skulle ha nått »botten». Bara en flyktig undersökning visar, att krisen i stället för att ha nått botten går mot en ytterligare skärpning och att motsättningarna ökas ännu mera än förut. Det förhållandet, att de viktigaste varusorterna faktiskt finnas i större utsträckning nu än under krisens första år, tyder ju icke alls på att några förutsättningar skulle förefinnas för att krisens botten nu skulle vara nådd. Och när man i dag betraktar hela produktionssystemet måste man säga sig, att motsättningen mellan å ena sidan den samhälleliga produktionen och å andra sidan det privata tillägnandet framstår i ännu tydligare dager just under krisen. Motsättningen har skärpts, och detta gör, att man icke alls kan ställa ett sådant horoskop som att krisen nu skulle ha nått sin botten eller att den skulle vara i närheten därav.

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

Betraktar man läget internationellt, blir detta intryck ännu mera befast. Man finner, att vi kommunister riktigt bedömt utvecklingen, när vi konstaterat, att läget i dag visar, att den s. k. relativa stabiliseringen för kapitalismen är slut. Se bara på en sådan sak som valutaförhållandena mellan de olika länderna. När i fjol England suspenderade guldmyntfoten och följdes av ett fyrtiotal länder, var detta visserligen ett uttryck för den politik kapitalismen för i dag, men det var också ett uttryck för att den stabilisering och det jämviktsförhållande, som man lyckats skapa efter världskriget, rubbats i sina grundvalar, att de icke längre bestå. Eller betrakta handelsförbindelserna mellan de olika kapitaliststaterna. När även England i fjol uppgav sin gamla s. k. frihandelspolitik och trädde in i de protektionistiska staternas krets, var detta icke någon betydelselös tilldragelse. Det var icke så enkelt, att man kunde säga, att England därmed gjorde vad andra länder tidigare gjort, utan det betecknade en våldsam tillspetsning av krisen och framför allt en oerhörd tillspetsning av förhållandet mellan de olika länderna. Det är ingen överdrift, om man i dag säger, att de kapitalistiska länderna befinna sig i ett handelskrig med varandra. Tullmurarna byggas allt högre, ja man övergår t. o. m. från protektionistiska åtgärder till prohibitiva åtgärder, i det att varje land i sin strävan att åt sig bevara sin egen inhemska marknad försöker skapa sådana tullmurar, att man praktiskt taget utestänger andra länders produkter. Och när man i dag i pressen konstaterar, att det är fråga om ett handelskrig mellan Sverige och Tyskland, frågar man sig: vad uttrycker detta? Jo, det är ett resultat av den politik, som kapitalismen för i dagens situation för att klara sig igenom krisen. Det är så mycket mera uppseendeväckande, som den nu sittande regeringens olika tidningsorgan efter riksdagsmannavalet kommenterade detsamma som en seger för den s. k. frihandelslinjen i svensk politik. Sedan frihandelslinjen alltså segrat kommer vi i ett förhållande till ett annat land, som man redan börjar karakterisera såsom handelskrig. T. o. m. den borgerliga pressen börjar slå alarm och menar, att det är fara å färde. Eller betrakta klassförhållandena inom de olika kapitalistiska länderna. I vartenda land finner vi, hurusom motsättningarna skärpas, hurusom sammanstötningar mellan arbetarna och de kapitalistiska staternas våldsmakt blir allt vanligare företeelser. Vi ser, hur klassjustisen kräver allt flera offer, hur allt flera arbetare inburas, och vi finner också, hurusom i fruktan för massornas revolt mot nöden det inom borgarklassen uppstår partier och riktningar, som med de mest brutala våldsmedel försöka krossa all opposition mot borgarklassens politik.

När man alltså summerar dessa fakta, när man till de ekonomiska förhållandena lägger dessa politiska fakta, måste man säga sig, att ingenting motiverar regeringens tal om att det måhända finns möjligheter till en ekonomisk ljusning, till ett nytt ekonomiskt uppsving, utan att allt tyder på en skärpning av krisen. Ja, jag går så långt, att jag hävdar, att så som krisen nu utvecklats sig det icke ges en rent ekonomisk utväg ur densamma för kapitalismen. Man gör icke rättvisa åt sanningen, om man bara konstaterar, att det är »blinda» ekonomiska krafter, som styra samhället. Tvärtom är det min uppfattning, att det läge, i vilket den kapitalistiska produktionsordningen i dag befinner sig, är en följd av borgarklassens politik, ett resultat av framför allt finanskapitalets, monopolkapitalets, övervikt i den kapitalistiska ekonomin. Just tack vare denna monopolkapitalets övervikt kan densamma bevara sina profiler i mycket stor utsträckning och motverka att själva krisens naturliga mekanism liksom tidigare skapar förutsättningen för dess övervinande. När exempelvis den svenska riksdagen i fjol ställde väldiga miljonbelopp till vissa kapitalistiska företags förfogande, var detta ett uttryck för

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

monopolkapitalets önskingar och dess makt över statsapparaten. Jag skall ta mig friheten att i ett senare sammanhang återkomma till denna sak — i samband med frågan om understöd av Grängesbergsbolaget — och vill bara i dag konstatera, att de åtgärder, som riksdagen i fjol vidtog, ledde till det resultatet, att man hjälpte vissa betryckta och beträngda företag ur deras svårigheter och därmed räddade aktieägarnas profiler.

I årets statsverksproposition föreslår regeringen, att en väldig upplåning av kapital skall göras för att man därmed skall underlätta genomförandet av en mängd arbeten, som i och för sig äro nödvändiga. Det har gjorts åtskilliga ansträngningar för att gömma dessa förslag bakom en s. k. socialistisk mask, men ansträngningarna äro ganska misslyckade. Förhållandet är det, att förslaget om denna väldiga upplåning långt ifrån att kunna karakteriseras som socialistiska projekt kunna betecknas såsom mycket krasst kapitalistiska projekt, såsom uttryck för önskingar hos vissa lager inom den svenska kapitalismen. Men behöver ju bara se på de privata bankernas depositionsinlåning, som visar en ökning med 200 miljoner kronor sedan krisens första år, för att få den saken klar för sig. Bankerna ha så mycket pengar, att de faktiskt äro övermättade. Deras stora bekymmer i dagens situation är, huru de skola få ut pengarna i cirkulation, huru de skola kunna göra dem profitgivande. Denna övermättnad på pengar hindrar naturligtvis inte, att många småföretagare, många småkapitalister, ha brist på krediter och brist på rörelsekapital. Regeringens förslag om upplåning av dessa kapitalmängder löser monopolkapitalets bekymmer. Det ger det en möjlighet att få ut dessa väldiga penningssummor i cirkulation och göra dem profitabla. Det är ju också så, att dessa lån, som regeringen förutsätter att man skall upptaga, inte äro några räntefria lån, utan det är lån, på vilka man kommer att betala ett tjugutal miljoner i räntor, vadan alltså de bankföretag, som här eventuellt skulle ställa pengar till förfogande, komma att få en ganska stor profit just genom detta förslag.

Därtill kommer ju, att det för en hel del företag kommer att vankas jättebeställningar. Jag tänker närmast på de företag, som komma att leverera material till elektrifieringen av järnvägarna. Statsministern var för övrigt inne på denna fråga och poängterade själv, att väldiga summor av det belopp, som man ämnar disponera för bekämpande av arbetslösheten, just komma att användas till att inköpa material, d. v. s. för att gynna en rad kapitalistiska företag, som därmed komma att få en massa leveranser. Detta faktum rycker ju helt och hållet bort den s. k. socialistiska slöjan över förslaget om upplåning av detta väldiga kapital och visar, att det är en kapitalistisk transaktion, som regeringen här föreslår riksdagen med den motiveringen, att man därmed skall motverka arbetslösheten. Jag betvivlar icke alls, att det kommer att bli en hel del arbete därigenom, men jag vill å andra sidan markera, att när de arbetslösa gör sina beräkningar om möjligheten att få arbete med ledning av lånesumman, då räkna de ganska fel.

Jag vill i detta sammanhang också konstatera, att när högerledaren herr Lindman i dag polemiserade emot detta uppslag till arbetslöshetens bekämpande, var det inte alls därför att han ansåg, att det var något socialistiskt uppslag, att det skulle betyda något anslag mot kapitalismens herravälde, utan det var därför att han ansåg, att en hel del av de arbeten, som föreslås, inte skulle vara nog produktiva, som han uttryckte sig, och vidare därför att regeringen inte hade klart sagt ifrån, huruvida den ämnade reducera lönerna för arbetarna, så att de skulle ligga under den avtalsenliga nivån.

Lika litet av socialism finns det i regeringens förslag om arvsskatt. Den frågan har ju tidigare berörts, och jag vill bara konstatera, att när ett sådant

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

land som England med en öppet borgerlig regering föreslår en budget, där arvsskatten utgör inte mindre än 10 procent, så nöjer sig den svenska socialdemokratiska regeringen med en budget, där arvsskatten skall utgöra ungefär 3 procent.

Inte minst med hänsyn till valutaresultatet måste man säga, att regeringens budget är upprörande från arbetarklassens synpunkt. Det är enligt vår mening en borgerlig budget alltigenom. Det är enligt vår mening upprörande att i dessa nödtider kasta ut 100 miljoner till krigsförberedelser, det är enligt vår mening upprörande att kasta ut över $1\frac{1}{2}$ miljoner kronor på hovet och det är enligt vår mening också upprörande att i dag, när vi ha en socialdemokratisk regering, man skall behöva konstatera, att statens utgifter för polisväsendet skola fördubblas, om man jämför dem med tidigare år med undantag för i fjol.

Jag är inte heller enig med herr Kilboms tal om att de direkta skatternas ökning med 20 enheter kan fördragas och framställa det såsom en fördel framför en ökning av de indirekta skatterna. Jag finner det ur arbetarklassens synpunkt upprörande, att den skall betala både direkta och indirekta skatter för ett system, som den inte har något som helst intresse av.

Det är ganska karakteristiskt, att just den nuvarande budgeten skärper den indirekta skatteutplundringen. Av den tabell, som har uppställts i propositionen, finner man, att av 10 år finns det bara ett enda, nämligen i fjol, då de indirekta skatternas andel proportionellt har varit större än den blir under det kommande budgetåret. Dessa fakta är ju en hård dom över den budget, som den s. k. arbetarregeringen framlagt. De borde ju visa den väljarmajoritet, som röstade socialdemokratiskt vid föregående val, att den socialism, som den nuvarande regeringen företräder, har ingenting gemensamt med den socialism, som uppskisserats av Karl Marx och den vetenskapliga socialismens grundläggare, utan denna s. k. socialism är ett äkta barn av kapitalismen.

Det finns i regeringens budget en genomtänkt linje att lägga en mycket stor del av inkomsterna på beskattning av berusningsmedel. Inte mindre än 230 miljoner kronor i runt tal ämnar man tillföra statskassan genom beskattning av tobak och rusdrycker. Staten ockrar på den s. k. lasten. Man försöker motivera detta ocker på de breda massornas bekostnad med talet om att det skulle vara ett nykterhetsintresse att ha denna beskattning. Om det skulle vara ett nykterhetsintresse, om det skulle befordra nykterhetssaken, då skulle man möjligen kunna diskutera frågan, men det vet ju var och en, att det inte alls är något nykterhetsintresse, som denna höjda beskattning av rusdrycker och tobak vill tillgodose. Det är inte alls i arbetarklassens intresse utan det är ett ganska borgerligt intresse. Jag pekar också på, att i den diskussion, som redan förts i pressen och förts här i dag, har de, som varit inne på frågan, inte alls ställt den på det viset: har vi nu satt dessa skatter så högt, att vi därmed kommer att förhindra, att folk begagnar sig av rusdrycker och tobak? Nej tvärtom! Man har ställt frågan på det viset: föreslår regeringen en höjning, som kommer att motverka syftet, som kommer att sänka statens inkomster från denna inkomstkälla? Så har alltså saken ställts, och de, som eventuellt försöker göra det här till någon fråga, som nykterhetsmän skulle kunna ha intresse av, är inne på en felaktig linje.

Av de anslag, 240 miljoner kronor, som man föreslår skola användas till arbetslöshetens bekämpande, direkt och indirekt, kommer de arbetslösa kanske inte ens att få hälften. För min del vill jag beräkna de arbetslösa till 300,000 man. Herr statsministern har ju här förklarat, att alla arbetslösa skola hjälpas, och i så fall måste man förutsätta, att inte bara de, som nu ha anmält sig utan även de, som inte ha anmält men som eventuellt i fortsättnin-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

gen genom en sådan deklaration komma att anmäla sig, skola ha hjälp. Skulle 300,000 arbetslösa hjälpas med detta belopp, skulle det utgöra ungefär 800 kronor per man och arbetslös. Om man därtill skulle beräkna avtalsenliga löner i alla arbeten, som anordnas, och beräkna dessa till 10 kronor om dagen, skulle det göra ungefär 3 månaders arbete per arbetslös under det kommande året. Men, som jag redan har framhållit, avgår ju en mycket stor del av detta belopp, som går till beställningar, anskaffning av råmaterial och dylikt, och kanske, när man gör den slutliga sammanfattningen av regeringens »krafttag mot arbetslösheten», finner man, att det skulle räcka till ungefär en månads arbete per arbetslös under det kommande året!

Det har i trontalet bebadats ett förslag om arbetslöshetsförsäkring. Jag skall för min del inte ingå på någon längre kommentar av detta förslag — det får man väl spara till dess förslaget kommer — men jag vill säga, att om detta förslag kommer att ligga i linje med vad som socialministern, herr statsrådet Möller, har förklarat, nämligen att försäkringen inte kommer att omfatta dem, som i dag äro arbetslösa, och för det andra, att försäkringen skall betalas av arbetarna själva, då blir det ju inte alls någon hjälp åt arbetarna. Då betyder ju snarare ett sådant förslag, att en hel del av bördorna för arbetslöshetens bekämpande komma att flyttas över från samhället på arbetarna själva. Därför måste ju arbetarna, när de ställa kravet på arbetslöshetsförsäkring, ställa kravet på en sådan försäkring, som betalas av arbetsgivarna själva och av staten och som omfattar samtliga arbetslösa.

Regeringen meddelar, att den föreslår sänkning av anslaget till stödlån åt jordbrukare med 5 miljoner kronor till 10 miljoner kronor. Det beräknades ju redan i fjol, att de 15 miljoner, som då anvisades till stödlån, skulle räcka till ungefär 5 procent av de svenska jordbrukarna för att klara amortering och räntor till bankerna jämte utestående skatterestantier under det år, som nu gått. Fem procent! Regeringens nuvarande förslag skulle betyda, att ungefär $3\frac{1}{2}$ procent av de svenska jordbrukarna skulle få hjälp till att klara banken och skattmasen. Men det är ju i alla fall $3\frac{1}{2}$ eller 5 procent, kanske man invänder. En småbonde uppe i Pajala har tillsänt mig en sådan där stödlånehandling, och denna är ett mycket intressant dokument. Den visar, att denne småbonde har tillerkänts ett lån på 500 kronor. Av dessa 500 kronor gå 400 kronor automatiskt till Pajala sparbank såsom avbetalning på räntor och amortering, som bonden häftar i skuld för. 100 kronor gå till landsfiskalen i Pajala såsom betalning för utestående skatter. Därtill kommer, att denne småbonde fått ikläda sig en förpliktelse att till år 1935 bygga på sitt hemman för inte mindre än 1,200 kronor. D. v. s. han har fått låna 500 kronor, som han inte har fått taga i ens utan som automatiskt överförts till banken och skattmasen, men i gengäld har han fått ikläda sig förpliktelse att till år 1935 bygga på sitt hemman för 1,200 kronor. Denna s. k. jordbrukarhjälp, som man sålunda genomförde i fjol, går man nu in för att ytterligare försämma.

Jag har tidigare framhållit, att monopolkapitalets övervikt i den kapitalistiska ekonomin skärper krisen och möjliggör för detsamma att utnyttja sin maktställning för att klara sin egen profit under denna kris. I fjol ställde, som jag redan antytt, riksdagen 285 miljoner kronor till förfogande dels i form av anslag till aktieköp, dels i form av lån till företag, som befunno sig i svårigheter. Om jag inte är fel underrättad har inte hela detta belopp ännu förbrukats, utan det skulle återstå någon miljon härav. Riksdagen var således så frikostig, att den anvisade mera pengar än vad dessa kapitalistföretag behövde. Denna frikostighet bör man jämföra med de anslag, som föregående riksdag beviljade och de som nu föreslås av denna regering till jord-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

brukarhjälp. Jordbrukspolitiken är ju för denna regerings vidkommande visserligen ännu ett oskrivet blad, då den inte närmare utformat principerna för hur denna hjälp i framtiden skall te sig. Jag vill därför blott påpeka en sak. När hans excellens herr statsministern hade sitt anförande före middagen, markerade han, att han inte ansåg, att man nu kunde gå in för upphävande av de tidigare stödåtgärderna för jordbruket. Jag fattar hans uttalande framför allt såsom gällande de åtgärder, som vidtagits till spannmålsodlingens skydd. Detta uttalande bör man jämföra med den socialdemokratiska pressens kommentarer, att valrörelsen hade givit en seger för frihandelslinjen i svensk politik. Den tvångsinmaling, som riksdagen genomfört, är ett av de mest krassa uttryck för just protektionistisk jordbrukspolitik i detta land. För en tid sedan meddelades, att vi hade fått en god spannmålsskörd här i landet, och det är ganska intressant att konstatera, vad en god spannmålsskörd betyder under nuvarande förhållanden i ett sådant land som Sverige. I den kapitalistiska prisbildningen har det ju tidigare varit vanligt, att en varas pris reglerats av tillgången på varan och efterfrågan på densamma. Har det alltså varit fullt upp av en vara men dålig efterfrågan, så har resultatet blivit, att priset sjunkit. Det väldiga priset på åtskilliga produkter under krisen sammanhänger ju omedelbart med överflödet på dessa varor å ena sidan och den ringa efterfrågan å den andra. Har det däremot förhållit sig så, att det rått brist på en vara och varit stor efterfrågan på densamma, så har resultatet blivit, att priserna gått i höjden.

Nu ha vi här i landet fått en mycket god spannmålsskörd, och internationellt har man så mycket spannmål, att man t. o. m. eldar ångmaskinerna därmed. Det finnes alltså överflöd på spannmål såväl här i landet som ute i världen. Vad blir då resultatet av riksdagens politik i spannmålsfrågan? Jo, det blir, att vi, åtminstone relativt sett, kommer att få ett dyrare mjöl till följd av den goda spannmålsskörden i år och icke bara ett dyrare mjöl utan även ett sämre mjöl. Ty ju större del av det mjöl vi erhålla, som utgöres av inmalad svensk mjölet icke går att äta, för all del, men det är i alla fall ett faktum, att den svenska arbetarklassen på grund av denna goda skörd får ett dyrare och sämre mjöl under det år, som kommer, medan man däremot, om det blivit en dålig skörd, fått ett billigare och bättre mjöl, ty då hade vi fått en större andel utländskt mjöl inblandat, och detta mjöl är betydligt billigare och även bättre. Det är den kapitalistiska planhushållningen i all sin glans, om man nu kan tala om planhushållning i ett kapitalistiskt samhälle.

Som jag sade förut, finner jag det upprörande, att arbetare och fattiga bönder skola tvingas att betala ännu mera tyngande skatter. Det ökade skattetrycket är ett av elementen i utsugningen av de bredaste folklagen. Den utsugning, som sker genom den ökade skattetungan, avläses icke bara i propositionen. Statsministern har ju i sitt tal givit en rad konkreta exempel, som visa, att samtidigt som skatterna till staten höjas, så ökas på ett fruktansvärt sätt också kommunal- och landstingsskatterna på grund av den ekonomiska krisen.

Denna skattehöjning inom kommunerna är särskilt karakteristisk för Norrbotten, där undertecknad har sin hemort. I Norrbotten har därjämte skattetrycket skärpts genom riksdagens tidigare åtgärder med avseende på Grängesbergsbolaget. Det avslutades år 1927 ett malmavtal med Grängesbergsbolaget, ett avtal, som i princip skulle tillförsäkra staten lika stor andel i utdelningen från LKAB, d. v. s. Luossavaara Kiruna Aktiebolag. Genom detta avtal skulle staten i princip göras till hälftendelägare i LKAB, sade man. Men i praktiken har det visat sig, att detta malmavtal, i stället för att det skulle giva staten ökad andel i utdelningen från LKAB, bidragit till att öka profiten för

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

de privata aktieägarna, d. v. s. för Grängesbergsbolaget, som är den andra hälftendelägaren i LKAB. Det är framför allt riksdagens beslut i fråga om frakterna, som härvidlag är en ganska avgörande faktor. Jag påpekar, att kommerskollegium redan i det yttrande som avgavs 1927, framhöll, att genom en dylik överenskommelse skulle LKAB få icke mindre än 50 à 60 % billigare frakter på malmbanan än övriga befraktare på denna bana. Om man tager reda på hur mycket malm, som utfraktats på denna malmbana sedan 1927, kan man ganska lätt räkna ut, att minst ett trettio-tal miljoner kronor har tillförts Grängesbergsbolaget i form av lindring i frakter för LKAB på grund av detta malmavtal. Staten har ju under samma tid, påstås det, mottagit 38 $\frac{1}{2}$ miljon kronor från Grängesbergsbolaget. Låt mig då erinra om, att staten i fjol tecknade för ytterligare 15 miljoner kronor aktier i LKAB, vilka betalades med dubbel kurs, d. v. s. med 30 miljoner kronor. Om vi draga ifrån även dessa 30 miljoner kronor, så finna vi, att staten i stället för att få 38 $\frac{1}{2}$ miljoner kronor från LKAB genom 1927 års malmavtal, i verkligheten fått betala Grängesbergsbolaget minst ett tjugutal miljoner kronor. — Det är statskapitalismen i sin prydno.

I tidskriften Fackföreningsrörelsen behandlar en författare, Lenberg, frågan om gruvindustriens räntabilitet. Han påpekar, att sedan 1908 har staten såsom hälftendelägare i LKAB erhållit i runt tal 1,480,000 kronor per år, medan den andra hälftendelägaren, Grängesbergsbolaget, erhållit icke mindre än 13,600,000 kronor per år.

I årets statsverksproposition har regeringen upptagit inkomsterna från LKAB till 100 kronor. Ja, om man skulle vilja vara elak, kunde man säga, att 100 kronor är en jättevinst för staten, jämfört med vad som tidigare varit fallet. Men nu är förhållandet det, att dessa 100 kronor äro också en ren formalitet. Jag gör kammarens ledamöter uppmärksamma på att i statsverkspropositionen förekommer ett förslag från regeringen att frakttillägget från LKAB, d. v. s. det frakttillägg, som bolaget skall betala till statens järnvägar på grund av den minskade befraktningen, icke vidare skall bokföras såsom inkomst för statens järnvägar. Under alla förhållanden har ju bolaget tillförsäkrat sig rätt att tillsvidare behålla dessa pengar, men regeringen föreslår nu, att det icke ens skall bokföras såsom inkomst för statens järnvägar. När t. o. m. ett ämbetsverk sådant som järnvägsstyrelsen slår alarm och säger, att man härmed går »ett steg ytterligare mot uppgivandet av statens järnvägars intressen i malmbanan», borde det väl vara en smula anledning för riksdagen att litet närmare titta på dessa transaktioner, som nu föreslås. Järnvägsstyrelsen ger uttryck för den meningen, att det är fråga om en subvention. Att detta är en maskerad form för subvention, är tämligen säkert. Om dessa pengar icke nu bokföras såsom inkomst för statskassan, så blir resultatet, att detta kommer att underlätta för Grängesbergsbolaget att göra en ny framstöt, d. v. s. att ytterligare öka sin profit genom att klara sig ifrån detta frakttillägg, som bolaget eljest är kontraktensligt skyldigt att betala.

För Norrbottens läns vidkommande är just frågan om malmavtalet med Grängesbergsbolaget ganska aktuell. Kommunerna i Jukkasjärvi och Gällivare liksom i Luleå stad, och jag tror även Nederluleå kommun, ävensom Norrbottens läns landsting har nämligen genom detta malmavtal blivit fränhända ett skattebelopp, som bara för tre år utgör icke mindre än 600,000 kronor. Den royalty, som LKAB skall betala till staten för varje ton utfraktad malm, får nämligen LKAB tillsvidare behålla, jag tror till år 1938. Nu har man emellertid tidigare räknat med, att man skulle kunna beskatta dessa belopp, och man har taxerat det i dessa kommuner liksom också i landstinget åtminstone under åren 1928, 1929 och 1930. Emellertid har regeringsrätten avkunnat ett ut-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

slag, enligt vilka dessa belopp, som ännu ej tillförts statskassan, icke skulle kunna beskattas förrän så har skett. Men då beloppet först år 1938 skall tillföras statskassan och enligt skatteförförordningarna blir preskriberat efter fem år, så är det ganska uppenbart, att dessa kommuner liksom också landstinget blir dragna vid näsan beträffande dessa skatteinkomster. Bolaget har alltså genom sin överenskommelse med den svenska riksdagen även när det gäller skatterna förstått att berika sig och öka sin profit. Man behöver bara se på LKAB:s utgifter till skatter under de senaste åren för att man klart skall kunna skönja resultatet av detta malmavtal, som riksdagen här har godkänt. Det visar sig, att LKAB år 1929 betalade 9,238,000 kronor i skatt, år 1930 6,301,000 kronor, år 1931 5,283,000 kronor och år 1932 1,240,000 kronor. Beträffande det sista året kan man ju hänvisa till krisen, men när det gäller åren 1930 och 1931, då bolagets utgifter för skatter i förhållande till år 1929 sjunkit med respektive 3 och 4 miljoner kronor, kan man ju icke hänvisa till minskning i rörelsen eller minskad omsättning för bolaget.

Som jag redan sagt, fick detta bolag i fjol 30 miljoner kronor av riksdagen. Man förklarade då, bland annat från socialdemokratiskt håll, att det var av omtanke om gruvarbetarna däruppe, vilka eljest eventuellt kunde bli arbetslösa eller få sin förtjänst reducerad, som man gick med på denna åtgärd. Emellertid hann riksdagen knappast anslå dessa 30 miljoner, förrän arbetstiden vid malmfälten ytterligare reducerades, och man icke endast reducerade arbetstiden, utan man avskedade också en massa av gruvarbetare. Dessa 30 miljoner kronor skulle dock med nuvarande arbetsstyrka räcka till att betala ut arbetslöner däruppe under icke mindre än tre år.

Dessa gruvarbetare befinna sig nu i de allra största svårigheter. Såväl i Kiruna som i Malmberget arbetar man för närvarande endast 9½ skift i månaden, och var och en förstår, att med de förhållanden, som råda däruppe, är det omöjligt för gruvarbetarna att kunna klara sig. Enligt en uppgift, som jag erhållit, men som jag icke fått bekräftad, skulle bara i Malmberget 300 gruvarbetare, d. v. s. sådana som ännu stå kvar i produktionen, redan tvingats att vända sig till fattigvården för att få hjälp. Gruvarbetarna har krävt kompensation för den arbetstid, som ligger emellan den nuvarande inskränkta arbetstiden och 4 skift i veckan, d. v. s. de ha begärt kompensation för ungefär 1½ skift i veckan, så att de skulle få en lön som motsvarade 4 dagars arbete i veckan. Denna ökning i löneinkomsterna betyder ungefär 3 miljoner kronor. Jag kommer senare att ställa riksdagen inför ett förslag att anslå ett sådant belopp. När riksdagen kan anvisa 30 miljoner kronor till aktieägarna — faktiskt är det endast dessa, som haft någon nytta av dessa pengar — då kan man också anvisa 3 miljoner kronor till gruvarbetarna och därigenom förhindra, att de arbetare, som stå kvar i produktionen, skola nödgas gå till fattigvården.

I fjol genomförde riksdagen ett tillfälligt moratorium för Kreugers medspekulanter. Från en massa bondemöten höjer man i dag krav på moratorium med bankskulderna. Moratorium betyder ju i verkligheten endast en galgenfrist för småbönderna, men då detta för närvarande är ett allmänt småbondekrav, så understöder vi kommunister också detta krav. Jag betvivlar icke, att regeringen blivit underkunnig om att småbönderna i stor utsträckning kräva moratorium, och jag betvivlar icke heller, att regeringen icke ägnat detta krav någon allvarlig prövning. Det framgår redan av statsverkspropositionen, att regeringen icke alls är inriktad på att företaga några åtgärder i det fallet.

Strax efter jul slog man alarm i den borgerliga pressen i anledning av nöden uppe i Norrbotten. Man organiserade insamlingar över hela landet och Norrbottens fattiga arbetarbefolkning fick svälja förödmjukelsen att mottaga dessa nådegåvor, som välmenande människor skänkte dem. Från dessa fattiga

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

i Norrbotten, framför allt från Pajala och den finska Tornedalen framställdes krav hos den s. k. arbetarregeringen om ett *jul-anslag*, men man fick blankt avslag. T. o. m. borgarna började organisera insamlingar, därför att de voro på det klara med det förfärliga nödtillstånd, som rådde däruppe, men den s. k. arbetarregeringen, vars chef i dag frejdigt förklarar, att alla skola hjälpas, den avslog utan vidare dessa småbönders begäran om hjälp.

Det förklarades i trontalet, att den s. k. nedrustningskonferensen icke lett till några resultat. Jag för min del kan icke riktigt gå med på detta konstaterande. Jag anser nämligen, att *ett* resultat har dock konferensen givit, nämligen att den bekräftat våra påståenden om Nationernas förbunds s. k. nedrustningssträvanden såsom ett medel att slå blå dunster i ögonen på arbetarna. Det har bekräftats, att alla de hundratals konferenser och allt det resonemang, som förts därnere på dessa konferenser, icke ha något annat värde än att uppvisa för arbetarna, att avrustning inom kapitalismen är någonting otänkbart. Endast socialismen kan genomföra avrustningen och Sovjetunionen, det land, där socialismen i dag bygges, är också det enda land, som i Genève fått företräda och företrätt en klar avrustningsståndpunkt. Om den nu sittande regeringen vore en verklig arbetarregering, så skulle den i stället för att kräva 102 miljoner kronor till militärutgifter, ställa sig på den gamla socialistiska plattformen, den plattform, som utformats på de internationella kongresserna i Stuttgart och Köpenhamn åren 1927 och 1910, den plattform alltså, där det säges, att de socialistiska parlamentarikerna äro förpliktade att träda upp mot alla anslag till krigsrustningar och att deras paroll måste vara: Inte en man och inte ett öre till den borgerliga militarismen! Då skulle regeringen också i enlighet med detta beslut offentliggöra alla hemliga fördrag, som finnes. Ja, sådana åtgärder skulle regeringen vidtaga eller föreslå, i stället för att stå häruppe och förklara, att »det är icke alls vår avsikt att försvaga den militära apparaten». Då skulle regeringen i stället för att förebrå borgarpressen, att den genom sin propaganda skapar olust bland officerarna för deras värv, gå in för att genomföra vad jag här har påpekat.

Det är med anledning av det skärpta politiska läget som jag här har begagnat tillfället för att peka på denna sak. För kapitalismen ter sig i dag läget sådant, att den i kriget faktiskt ser den enda möjliga utvägen. Alltmera öppet talar man om ett nytt krig, som skulle lösa krisens problem, och när man i dag borta i fjärran östern kämpar på liv och död så är detta en kamp om marknaderna, ett tecken på hur den ekonomiska krisen driver kapitalismen just till kriget om marknaderna som den sista utvägen, sedan alla andra utvägar visat sig vara stängda för kapitalismen.

Statsministern förklarade i inledningen till sitt tal, att folkviljan, folkmajoriteten, uttalat sig mot den borgerliga politik, som tidigare förts. Han markerade också, att riksdagens sammansättning inte alls motsvarade det utslag, som valet hade givit, utan tvärtom att riksdagen med sin nuvarande sammansättning och sin borgerliga majoritet stod i motsättning till själva valresultatet. Nå, om man är anhängare av demokratien, av den s. k. folkviljan, om man verkligen vill vara demokrat, borde då inte det nuvarande förhållandet betraktas som en absurditet? Borde det icke vara en förpliktelse för en verklig demokrat att göra allt för att giva riksdagen en sådan sammansättning, som motsvaras av folkmajoritetens vilja? Men hans excellens statsministern har icke alls några sådana spekulationer. I stället förklarade han att ledstjärnan för den socialdemokratiska regeringens politik var att försona folkmajoriteten med riksdagsmajoriteten, d. v. s. att utjämna de motsättningar, som finnas dem emellan. I stället för att kämpa för att giva riksdagen en sådan sammansättning, som motsvarar folkmajoritetens vilja, skall den nuvarande riks-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

dagen med dess sammansättning användas som grundval för regeringens politik. Därmed gav herr statsministern klart uttryck för att regeringens strävanden icke sträcka sig längre än till att i fortsättningen föra en klart borgerlig politik, d. v. s. att fortsätta i de tidigare regeringarnas spår trots folkviljans utslag. Enligt vår mening borde regeringen i dag, därest riksdagen skulle vända sig mot dess förslag — om dessa motsvarar arbetarkraven — taga till sin uppgift att snarast möjligt skicka hem riksdagen, upplösa densamma och utlysa nya val. Därmed skulle den svenska arbetarklassen givas möjlighet att också förändra riksdagens sammansättning i enlighet med folkflertalets vilja i det här landet. Man kommer kanske att invända, att även om första kammaren upplöses komma de borgerliga partierna att ha en så stark position i den nya första kammaren, att de i alla fall komma att få majoritet vid gemensamma omröstningar även om andra kammarens sammansättning skulle förändras till de borgerliga partiernas nackdel.

Jag vill erinra herr statsministern om ett tal, som han höll, om jag minnes rätt, i valrörelsen 1928. I detta tal konstaterade han, att de få verkliga reformer, som riksdagen under senare tid genomfört till arbetarklassens nytta, varit reformen om åttatimmarsdagen, författningsreformen o. s. v., och så frågade han: varför fick den svenska arbetarklassen dessa reformer då? Åren 1918 och 1919 var den svenska riksdagen, åtminstone om man betraktar frågan formellt, betydligt mer reaktionär, än den nu är. Varför gick riksdagen då in för dessa reformer? Jo, sade herr statsministern, på grund av revolutionerna i Sovjetunionen och i Mellan-Europa och på grund av den svenska arbetarklassens egen utomparlamentariska aktivitet. På grund av dessa förhållanden genomförde riksdagen dessa åtgärder, som arbetarna demonstrerat för i årtionden utan att ha kunnat få dem genomförda så länge de nöjt sig med valsedelns taktik och icke använt utomparlamentariska medel. Dessa fakta visa ju också att den nuvarande regeringen, därest den ville föra en verklig arbetarpolitik, skulle kunna stödja sig på den svenska arbetarklassen och att den skulle kunna ställa arbetarklassen inför frågan att giva regeringen det stöd den behöver för att genomföra en verklig socialistisk politik. Då skulle också regeringen kunna besegra en motspänstig första kammare och ganska snart ha spelet i sin hand. Sådana åtgärder äro dock regeringen främmande, och jag vill bara konstatera av herr statsministerns uttalande, att han tänker fortsätta i tidigare regeringars spår och att han, trots valresultatet, trots väljarmajoritetens vilja, i fortsättningen också ämnar bedriva en borgerlig politik.

Herr statsministern tog upp frågan om amnesti. Han förklarade därvid, att han för sin del var beredd att upptaga en diskussion om sådana domar, där vederbörande som dömts blivit ett offer på grund av vissa sociala förhållanden, men att han icke skulle kunna diskutera om amnesti för vissa provokatörer och medvetna våldsmän, som åkt fast i de senare klasstriderna här i landet. Speciellt uppehöll han sig då vid oroligheterna i Klemensnäs. Vad Klemensnäs beträffar förhöll det sig icke alls så, att de, som dömts som ledare däruppe, nämligen Forsberg och Wall, hade varit några provokatörer eller medvetna våldsmän, som sökt hetsa massan till kamp mot polisen. Tvärtom visade den undersökning, som företogs, att dessa försökte avstyra sammanstötningar med polisen. Forsberg sökte upprepade gånger att avstyra dylika sammanstötningar och han varnade arbetarna där för de provokationer, som gjordes av polisen och av arbetsgivarna. Bara ett sådant förhållande som staketet där uppe i Klemensnäs hade rivits ned före arbetarmötets början och att arbetsgivarna skickade strejkbrytare för att laga staketet, när möte skulle hållas ett par meter därifrån, visar klart på provokation. Icke kan den, som talade där på mötet eller den, som var där i egenskap av tidsningsreferent gärna

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

göras ansvarig för att arbetsgivarna skickade strejkbrytare för att reparera staketet i närheten av arbetarmötet. Var och en borde förstå, att detta alldeles särskilt med hänsyn till förhållandena där uppe var en medveten provokation mot arbetarna. Det finnes många dylika fakta, som visa att just myndigheterna provocerade arbetarna i Klemensnäs och att det var Forsberg och Wall, som sökte förhindra en sammanstötning och som upprepade gånger varnade arbetarna från att låta sig provoceras.

Hans excellens herr statsministern har tidigare i ett föredrag talat om kommunisterna såsom provokatörer. Han nämnde då även den plats varifrån undertecknad är, nämligen Luleå. Ja, även där kom det ju till sammanstötningar, ehuru de icke fick sådana former som vid Klemensnäs. Även där var det en sammanstötning mellan polisen och icke bara arbetarna utan i lika hög grad med borgerliga element. Poliserna foro fram som bärsärkar. Polisen slog ner till höger och vänster på folk med sina sablar utan att taga hänsyn till, om det var borgare eller arbetare, som blevo träffade. Jag vill bara erinra om att Dagens Nyheter, som refererade dessa händelser, konstaterade att landsfiskalen i Gammelstad, som var i Luleå för att lära sig att »upprätthålla ordning», var tvungen att hoppa över ett staket för att klara sig undan de rasande poliserna. Det var en massa borgare, som fick smörj av polisen den kvällen, fastän de absolut icke provocerat, lika litet som arbetarna gjort det. Stadsfiskalen i Luleå gav order om att anhålla undertecknad som provokatör, men vederbörande provocerade själva så klumpigt, att det var omöjligt att fullfölja den ordern, ty det stod klart för varje förnuftig människa, vilka det var, som hade provocerat.

Här avbröts talaren av herr förste vice talmannen *Bengtsson* med en anmodan att hålla sig till saken, varpå talaren fortsatte:

Jag svarade endast på statsministerns ord.

I regeringens budgetförklaring har man föreslagit 4 miljoner kronor till statspolisen. När frågan om statspolisen behandlades i fjol, uppträdde man från nuvarande regeringshåll, som bestämda opponenter mot det förslag, som då genomtrufades i fråga om statspolisen. Jag bortser ifrån att detta gjordes med den motiveringen, att den polismakt, som man då hade, var tillräcklig för att klara av eventuella oroligheter. Jag konstaterar, att man då vände sig emot förslaget, medan man i dag i regeringsställning och efter det att folkmajoriteten uttalat sig emot den tidigare förda borgerliga politiken går in för att giva dessa anslag till statspolisen, d. v. s. går in för en polisbudget, som är dubbelt så stor mot någon tidigare polisbudget under senare åren med undantag för år 1932. Herr statsministern har här förklarat, att detta måste göras på grund av kommunisternas inställning till våldet och på grund av deras provokatoriska verksamhet. Han åberopade sig på Klemensnäs, där kommunisterna skulle ha drivit kvinnor och barn framför sig. Nu är detta icke sant, men om det vore sant, att man skulle förfarit så, så innebär detta en fruktansvärd dom mot polisen, som enligt egen uppgift, avsköt ett 40-tal skarpa skott mot dessa »kvinnor och barn».

Vi vända oss bestämt mot den individuella terrorn i klasskampen, vi vända oss bestämt mot provokationer och mot kupper från arbetarnas sida, därför att vi äro på det klara med att arbetarnas sak därigenom icke skulle hjälpas utan tvärtom skulle försämrast. Det hindrar ju icke att vi i fråga om vår ställning till våldet intaga en gammal socialistisk position, som endast rent formellt kan giva understöd åt statsministerns påståenden.

Jag vill erinra herr statsministern om att det på det socialdemokratiska partiets förlag finnes översatt en skrift av Karl Marx, en skrift, som försetts med

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

efterord av Hjalmar Branting, där han konstaterar, att denna broschyr innehåller arbetarrörelsens samlade filosofi. I denna broschyr säges det följande, vilket jag för min del anser mig böra citera, då det där säges allt, som behöver sägas om kommunisternas ställning till våldet: »Kommunisterna försmå att hemlighålla sina avsikter. De förklara öppet, att deras avsikter blott kan nås genom en våldsam omstörtning av det nuvarande samhället. Må de härskande klasserna darra för en kommunistisk revolution! Proletariatet har i den ingenting annat att förlora än sina kedjor, men det har en värld att vinna.» Så säges det i denna gamla socialistiska skrift av Marx, som fått Brantings godkännande. Den ståndpunkt, som där företrädades och som tidigare företrätt av socialdemokraterna, företräda vi kommunister i dag ensamma.

Men herr Kilbom och hans kamrater, äro icke de också kommunister, kämpa icke de för samma mål? Ja, de av denna kammares ärade ledamöter, som ha hört Kilboms tal, måste nog säga sig, att det var en ganska underlig kommunism, som han predikade. Herr Kilbom var mycket bekymrad exempelvis för aktienedskrivningarna och transaktionerna med de olika ländernas valutor och han konstaterade, att detta väsentligt undergrävde det kapitalistiska samhällets grundvalar. Eljest vet varje kommunist, och jag tror att även mera borgerliga element har reda därpå, att aktienedskrivningar så långt ifrån nedbryta kapitalismens grundvalar att de äro en metod för att säkra kapitalismens profit, en metod för att ruinera en massa småkapitalister och småspekulanter och leder till förtjänster för de stora monopolkapitalisterna. Beträffande valutatransaktionerna är det bara formellt ett nödläge, som framdrivit dem. Om vi i dag titta på det penningöverflöd som finnes, måste vi dock säga oss, att nog har det varit ett led i en ganska målmedveten politik från finanskapitalisternas sida, när dessa valutaförstöringar genomfördes av kapitalismen.

Det har av herr statsministern med understrykande av herr Kilbom talats om svårigheterna för olika grupper i samhället. Jag anser, att man just vid detta tillfälle måste markera, att detta påstående icke alls gäller generellt, utan att det finnes en grupp i samhället, som även i dag, även under den ekonomiska krisen, hämtar in väldiga profiter. Jag skall bara taga ett enda exempel för att i princip ange verkningarna av kapitalismens politik. Grängesbergsbolagets nominella aktiekapital utgör 120 miljoner kronor. Före krisen var det fiktiva aktiekapitalet uppe i ungefär 500 miljoner kronor. I dag är en Grängesbergsaktie nere i 60 à 65 kronor. Det betyder alltså att Grängesbergsbolagets aktiekapital, d. v. s. dess fiktiva värde är nere i 80 miljoner kronor. När Grängesbergsbolagets fiktiva aktiekapital, d. v. s. det belopp, som spekulanter satt in för att erhålla Grängesbergsaktierna, var uppe i 500 miljoner kronor, då gav man 35 % utdelning. Det blev ungefär 8 % förräntning på det insatta aktiekapitalet. I dag, när detta aktiekapital har gått ned på grund av krisen, men också på grund av monopolkapitalismens medvetna politik, i dag, när kapitalisterna endast behöva sätta in 80 miljoner kronor för att förvärva äganderätten till Grängesbergsbolaget behöver man en betydligt mindre utdelning, kanske 5 % för att få lika stor utdelning på det kapital, man placerat, jämfört mot tidigare. Därför betyda dessa aktienedskrivningar liksom förändringarna ifråga om aktiekapitalet inte bara att en massa småkapitalister göra förluster utan också att monopolkapitalisterna göra stora vinster även under den ekonomiska krisen. Herr Kilbom, som var enig med statsministern om att alla har svårigheter, gjorde bara en liten reservation. Det är en skandal förklarade han, att tillståndet hos medelklassen, som nu befinner sig i svårigheter, skulle undersökas av oförstående och socialt okunniga tjänstemän. Det är i och för sig upprörande, för herr Kilboms vänner, att man icke har

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)
kvalificerat folk att göra undersökningarna med, det kanske t. o. m. regeringen är enig om.

Vidare önskade herr Kilbom av den socialdemokratiska regeringen förslag om avrustning. Han hade redan då hört statsministerns tal, däri denne förklarade, att hans avsikt långt ifrån var att förstöra den militära organisationen utan i stället var att bevara den, ehuru man ville göra vissa besparingar under nuvarande svårigheter. Herr Kilbom har ju sett, hur de kapitalistiska länderna behandlat avrustningsfrågan. Han har sett, hur denna behandlats i Genève, och när han ännu tillhörde samma parti som jag, var han med om att underskriva en resolution, däri man säger, att det är dimbildning mot arbetarklassen, när man gör gällande, att avrustning skulle vara möjlig inom kapitalismen. Visserligen kan man ställa den socialdemokratiska regeringen inför frågan om avrustning. Det är en socialdemokratisk regering, som har väljarmajoritet, och det är en ganska exempellös situation. Men att ställa upp frågan, som om avrustning skulle vara möjlig, är felaktigt.

Sedan gör herr Kilbom en jämförelse mellan sovjetunionen och de kapitalistiska staterna, i det han säger, att de kapitalistiska staterna ha byggt upp sin produktion i hundra år, medan sovjetunionen endast byggt upp sin under 15 år. Det betyder enligt herr Kilbom, att sovjetunionen bygger enligt samma princip som de kapitalistiska staterna. Sedan konstaterar jag, att det var en fråga, som verkligen gjorde herr Kilbom upprörd och fick honom till att sätta in den kraft han förfogar över för att få kammarens öra. Det var i fråga om riksdagsmännens arvoden. Det kan ju vara en klassfråga även det. Men om det kan vara en uppgift för ett kommunistiskt parti att i dag ställa i förgrunden, det bestrider jag.

Vidare ville herr Kilbom »oändligt gärna» ha reda på, varför ett par professorer på Alnarp skulle ha mera betalt än några andra professorer. Snälla herr statsministern eller något annat statsråd, gör herr Kilbom till viljes och berätta, varför dessa skola ha mera betalt, så är alla herr Kilboms anspråk på regeringen snart uppfyllda.

Herr Olsson i Kullenbergstorp konstaterade för sin del, att vi ha två regeringspartier här, nämligen herr Per Albin Hanssons parti och herr Kilboms parti, och det undrar jag ej på, att han gör, när herr Kilbom själv förklarar, att han skall stödja regeringen, om den för arbetarpolitik i de frågor, där sådan kan föras. Eljest brukar herr Kilbom tala om att socialdemokraterna äro det tredje borgarpartiet. Och hur man kan förutsätta, att ett borgarparti skall föra arbetarpolitik, är för mig en fullkomlig gåta. Åtminstone borde en kommunist ej göra det.

Regeringen, säger herr Kilbom, måste med fast politik driva över en massa borgerliga representanter i riksdagen att stöda sig. Hur skulle det vara, om herr Kilboms parti skulle söka föra en fast politik? Tror herr Kilbom eller någon i denna kammare, att man kan driva borgare att föra en socialistisk politik? Jag vill ej alls säga det som någon förolämpning mot borgarna, men det säger sig självt, att om jag är borgare, om jag har en borgerlig åskådning, skulle det aldrig kunna falla mig in att stöda en politik, som riktar sig mot min klass och mina klassintressen. Jo, det kan man göra, om man har kniven på strupen, d. v. s. under hot om revolution från arbetarklassen. Då kan man göra vissa koncessioner åt arbetarklassen, men endast under det förhållandet.

Herr Kilbom har en gång i denna kammare förklarat, att han i religionsfrågan var agnostiker. Nu kan jag ej grekiska som statsrådet Engberg och herr Kilbom, men jag har läst hos Friedrich Engels om ett visst slags herrar, som översätta sin okunnighet, allt vad de ej veta, till grekiska och kalla det för

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

agnosticism. Och efter herr Kilboms tal i denna kammare, där han talat om allt vad han icke vet, undrar jag, om vi ej skola underlätta för oss bedömningsen av de olika partierna genom att kalla herr Kilbom och hans kumpaners politik agnosticism. Jag för min del kommer i varje fall att energiskt vända mig mot varje försök att kalla herr Kilbom och hans kamrater för den kommunistiska gruppen. Jag kommer att konsekvent kalla den för den agnostiska gruppen.

Med detta har jag sagt vad jag velat säga i årets remissdebatt. Jag har framfört mitt partis uppfattning i de frågor, som nu stå på dagordningen, och jag vill bara sluta med att säga, att när den nuvarande regeringen deklarerat sin beredvillighet att fortsätta i tidigare regeringars spår, må den komma ihåg, att utanför denna riksdag finnas dess väljarmassor, den svenska arbetarklassen, och att sådana deklarationer, som herr statsministern i dag gjort, ett sådant budgetförslag, som denna regering framlagt, ett budgetförslag, som är helt borgerligt, sådana saker komma att öppna ögonen på dessa arbetarmassor utanför riksdagen och visa dem, att endast den väg, som sovjetunionens arbetande folk vandrat och som kommunisterna företråda, kan leda dem till seger.

Vidare yttrade:

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Jag skall be att få återföra kammaren till det, som trots allt just nu ändå är den aktuella stridsfrågan, och den ligger ej på den linje, som den siste talaren tog upp. Jag skall i förbifarten uttala min tillfredsställelse med, att denna nya ledamot i kammaren fått visa upp för många av kammarens ledamöter, som förut ej vetat det, att även Sillénkommunisterna ej så väsentligt skilja sig från andra svenska medborgare. Det som jag här tänker säga är i ganska stor utsträckning svar på kritik, men det svaret kan jag lättast ge genom att försöka klargöra, hur budgetläget har tett sig för regeringen under förarbetena för den nu framlagda statsverkspropositionen. Jag hoppas att under denna redogörelse kunna på olika punkter bemöta den kritik, som riktats mot budgeten. Jag beklagar, att vårt system med två kamrar gjort det omöjligt för mig att själv vara närvarande i denna kammare och höra vad högerns ledare anförde, men jag hoppas att genom de anteckningar, som jag fått, jag icke har missförstått de kritiska punkterna. Och vad bondeförbundets och de frisinnades talesmän beträffar hade jag tillfälle att själv åhöra dem.

Den första punkten, som jag vill understryka, och den, som är genomgående i hela mitt svar är, att varje kritik, som är rent negativ och icke anvisar några andra utvägar än dem, som regeringen föreslagit, varje sådan kritik är i detta läge betydelselös, just därför, att det är en konkret situation vi ha att göra med. Det är vissa problem, som ögonblickligen måste lösas. De tilllåta ej, att man uppskjuter dem. Man måste taga ståndpunkt. Regeringen har tagit ståndpunkt och det budgetförslag, som är framlagt, är den bästa lösning regeringen kunnat finna.

Det jag då vill börja med är att undanröja ett missförstånd, som kanske dröjer kvar i denna kammare, fast jag till min glädje i första kammaren konstaterat, att den förste talaren där icke fallit offer för den offentliga polemik, som förts mot budgetförslaget, nämligen det missförståndet, att den nu framlagda budgeten skulle vara byggd på en utrensning av alla tillgängliga reserver, så att visserligen nästa års budget kunde klaras på ett någorlunda hyggligt sätt, men ställningen för en efterträdare skulle vara i hög grad för-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

svårad. Det förhåller sig inte så. Det är riktigt, att det måst ske en tömning av de tidigare reserverna. Jag har varit tvungen att föreslå, att inte bara den väsentliga delen av rusdrycksmedelsfonden skulle tagas i anspråk utan även att nästan hela resten av den s. k. amorteringsfonden skulle användas. Men jag är övertygad om, att, vilken finansminister än suttit, hade han helt enkelt varit tvungen att gå den vägen. Det är omständigheternas makt, som gjort det, den försvårade ekonomiska krisen, som på ett rent katastrofalt sätt sänkt inkomsterna t. ex. av tullarna, som medfört, att man ej kan avvakta detta budgetårs slut utan att fylla kassafonden. Det var ej möjligt att när budgeten år 1931 framlades, det var ej möjligt, säger jag, att vid den tiden förutse, att budgeten 1931—1932 skulle utfalla med sådant underskott, att kassafonden praktiskt taget blivit tömd. Man räknade med att vid budgetårets slut skulle finnas över 40 miljoner kronor. Det var ej möjligt att förutse utgången, det är ej något, som kan riktas som kritik mot den, som framlade budgetförslaget, eller mot riksdagen, som antagit det och gjort sig solidarisk med förslagsställaren. Men det är ett faktum, att krisen fortsatt, fonden har tömts, inkomsterna från tullarna flyta sparsamt. Det har medfört, att en förstärkning och en stor förstärkning av kassafonden har blivit nödvändig. Det har ej funnits annat att taga till än rusdrycksmedelsfonden, och det var med tillfredsställelse jag fann, att herr Hamrin, som närmast representerar den riktning, som slagit vakt kring rusdrycksmedelsfonden, att icke heller herr Hamrin hade någon, såvitt jag förstår, allvarlig invändning att göra mot den utväg, som valts. Det, som man möjligen kunde säga lättare bort kunna förutses, var naturligtvis, att arbetslösheten skulle kräva större anslag, än man vid förra årets riksdag beviljade. Jag har hört herr Hamrin förklara, att den förutvarande frisinnade regeringen ej gjort annat än tidigare regeringar gjort, även socialdemokratiska, att helt enkelt följa arbetslöshetskommissionen. Jag vill ej rikta någon kritik mot den beräkning, som arbetslöshetskommissionen våren 1932 gjorde över behovet av penningar för arbetslöshetens bekämpande, men jag tror, att vi kunna vara eniga om, att det mycket stora, för att ej säga utomordentligt stora förtroende, som den borgerliga majoriteten under gångna år visat mot arbetslöshetskommissionen, skulle kunna föranleda vissa reflexioner. Alltså, den uttömning av reserverna, som blivit nödvändig, har skett för att den nu löpande budgeten skulle gå ihop. Och när denna utrensning av reserverna skett, då först har arbetet med den nya budgeten börjat. Den har sålunda fått uppgöras utan tillgång till sådana reserver, och under alldeles samma betingelser, som en finansminister kommer att befinna sig i, då han skall göra upp nästa års budget. Jag har velat säga detta därför, att det är viktigt att icke lämna någon rest kvar av ett missförstånd, att den budget som är framlagd för 1933—1934, i något väsentligt är byggd på reserver. Den är i viss utsträckning byggd på engångsinkomster, det är sant. Den mycket betydande brist, som måste fyllas på grund av den hastiga sänkningen av inkomsterna och samtidigt starkt stigande utgifter, kan sättas till uppemot 150 miljoner kronor. Till det håll, som sålunda skulle fyllas, har man tagit 25 miljoner av engångsinkomster. Man har haft att välja, och det valet har riksdagen fortfarande. Vägen står fri och öppen. Om de, som kritiserar, att man på detta sätt har tillgripit engångsinkomster, vilja fullfölja sin tankegång, kunna de komma fram med förslag om ytterligare minskade utgifter och större sparsamhet eller ännu mera ökade skatter. Något tredje gives icke. Om man från det håll, som kritiserar budgetförslaget, icke vill göra ytterligare sänkningar av utgifterna, återstår endast den utvägen att höja skatten ytterligare. Jag tror, att det är försvarbart att i detta läge taga 13 miljoner från riksbanksvinsten, 10 miljoner från

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

tobaksmonopolet och ett par miljoner fonderade spritmedel. När man haft denna tillgång, har det varit, anser jag, försvarbart att taga dem i bruk för att under ett års tid uppskjuta den ökning av skatten, som annars varit nödvändig. Det innebär ej, att den, som har att göra upp nästa års budget, skulle befinna sig i så mycket sämre läge, ty erfarenheten har visat, att, hur mycket man än plockar fram av dylika engångsinkomster, har varje ny finansminister en otrolig skicklighet att kunna leta upp nya sådana. Och jag vill ej förneka, att ytterligare möjligheter finnas, som kunnat användas vid finansieringen av budgeten 1933—1934, fastän det ej skett.

Jag skall ej uppehålla mig längre vid den sidan av saken mer än för att tillägga, att de, som anse sig kunna rikta en kritik mot den budgetpolitik, som tager i bruk fonderade medel, böra ett ögonblick stanna och fråga sig, hur det skulle ha sett ut med vår svenska budget, om vi ej haft dessa fonderade medel att tillgå. Och jag kan kanske få vara så tillfredsställd med mig själv, att jag erinrar om, att de stora reserver, som de sista åren varit att tillgå för finansieringen av den svenska budgeten, ha funnits på grund av den mycket kritiserade åtgärd, som 1926 års riksdag efter den socialdemokratiska regeringens förslag genomförde, nämligen att fondera en ej obetydlig del av de årligen inflytande spritmedlen. Om denna kritiserade åtgärd ej vidtagits, skulle vi kanske två år tidigare eller i alla händelser ett år tidigare varit tvungna till mycket väsentliga skattehöjningar.

Sålunda, när nu dessa omedelbara krav på tilläggsanslag blivit tillgodosedda, när den nya budgeten skulle göras upp, har det som jag nämnde ej funnits någon annan utväg, vare sig man tyckte att det var trevligt eller ej, än att bygga nästa års budget på den mest konservativa, d. v. s. den mest försiktiga grund som möjligt varit. Bristen måste täckas genom minskning i utgifter och ökning av inkomsterna. Jag säger det, fastän jag vet, att jag om en liten stund måste gå in på frågan om den extra länebudgeten och det avsteg från våra finansieringsprinciper, som den innebär. Men jag vill, att kammaren först skall fästa uppmärksamheten vid den ordinära delen av budgeten. Det har varit regeringens mening, att denna del av budgeten finansierades efter mycket försiktiga grunder. Genom att detta skedde har regeringen ansett sig skapa ett underlag för de extraordinära åtgärder för arbetslöshetens bekämpande, som länebudgeten innebär.

Den kraftiga nedskärning, som ägt rum på utgiftssidan, behöver jag ej tala om. Jag förmodar, att man på alla håll inom riksdagen måste märka, vad detta går ut över. Det finns förmodligen intet område av den statliga verksamheten, där man icke, när man är intresserad, kommer att känna, att här har verkligen en hård hand använts, och jag vill gärna begagna tillfället säga, att regeringens arbete i den punkten utan tvivel i hög grad underlättats av det ytterst värdefulla arbete, som i våras utförts av den s. k. granskningsnämnden, som förra regeringen tillsatte. Det har varit mycket lättare komma ned med utgifterna, såsom skett, därför att på så tidigt stadium både myndigheter och andra blivit beredda på att här verkligen skulle ske mycket kraftiga nedskärningar. Såvitt jag förstår ha besparingarna icke spelat någon mycket framträdande roll i denna diskussion. Det enda undantaget skulle vara den starka minskningen på fjärde huvudtiteln, som föranlett vissa invändningar, men jag vill erinra om, att vill man icke acceptera dessa minskningar på 20 miljoner och om man icke vill gå längre än vad besparingsnämnden gjort, som föreslog en minskning på 12 miljoner, eller om man kanske bara vill göra en minskning med 10 miljoner så betyder det, att en riksdag, som vill rätta till budgeten på den punkten, måste vara beredd på att skaffa ytterligare 10 miljoner på skattevägen.

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

Om jag därefter går över till den balansering, som skett genom ökning av inkomsterna, så är på den punkten icke heller mycket att säga. Även de, som äro mycket rädda för höjning av den direkta skatten, ha, såvitt jag förstår, icke haft större invändningar att göra mot en höjning av 20 enheter. Höjningen av tobaksskatten, som kommer att föranleda mycket små prishöjningar, har icke heller, såvitt jag vet, föranlett någon kritik. Maltskattens höjning är man kanske icke heller mycket rädd för. Däremot är det klart, att frågan om höjning av spritpriset är en besvärlig sak. Jag hör visserligen till nykterhetslägret och ser gärna, att spritkonsumtionen minskas, men det är i detta ögonblick icke rätt att bortse från att det allra först nödvändiga är att skaffa staten ökade inkomster, och då måste man fråga sig, om en ökning av spritpriset i detta läge verkligen kommer att inbringa det förutsatta beloppet. Jag tror för min del, att en höjning och en mycket väsentlig höjning av spritpriset skulle vara möjlig, om man kunde gå fram steg för steg och om dessa steg kunde tagas under någorlunda fördelaktiga ekonomiska förhållanden, men när dessa steg tagas under den svåraste depression, som vi genomlevat, är det uppenbart, att dessa faktorer tillsammans kunna föranleda en tillbakagång av konsumtionen, som gör, att stegringen i priset icke inbringar det åsyftade beloppet. Den höjning, som riksdagen år 1932 accepterade, har slagit slint icke så litet, men jag tror, att den myndighet, som i detta fall har räknat med vad ytterligare 60 öre i omsättningsskatt skulle ge, varit ganska försiktig, och när denna myndighet säger, att den siffra den kommit till förmodligen kommer att stå sig, har jag vågat taga upp den.

I det sammanhanget kanske någon framställer frågan, varför fördelningen av de höjda skatterna gjorts såsom skett. Jag har redan i finansplanen skrivit, att, även om man till den direkta skattesidan hänfört den höjning av förmögenhetsskatten, som skulle bli följden av en omläggning av arvsskatten, så innebär detta likväl, att i vår svenska budget komma de s. k. konsumtionsskatterna att taga upp mer än två tredjedelar av utrymmet. Jag vet mycket väl, som någon talare anmärkte, att alla konsumtionsskatter icke gå ut över fattigt folks konsumtion. Det är självklart liksom att den direkta skatten icke bara tages ut av rikt folks inkomster utan även av ganska fattigt folks inkomster, men i det stora hela är det nog så, att de direkta skatterna hårdast drabba de ekonomiskt bäst situerade och konsumtionsskatterna dem, som ha det sämst. Att så är förhållandet visar sig bäst därigenom, att de som tala mest mot de direkta skatterna äro de, som sitta med goda inkomster, under det att den stora massan tryckes mest av konsumtionsskatter. Herr Olsson i Kullenbergstorp gjorde en antydning om hembränning och att det kunde vara möjligt att tillgripa en annan konsumtionsvara än spriten, och den frågan ställdes förut i första kammaren och har ställts så många gånger offentligt under den sista veckan, att jag inte kan underlåta att svara. Det är icke beroende på att kaffet, som naturligtvis åsyftas, för mig skulle ha någon annan karaktär än andra konsumtionsvaror, utan på att vi redan ha en kaffetull, som är ganska hög. Den höjdes till 45 öre i fjol. Vi veta, att den prisförhöjning, som kan förutses bli följden av en tullförhöjning, är något som praktiskt taget ingen kan undandraga sig. Det är ingen, som begär, att någon skall låta bli att dricka kaffe på samma sätt som man kan ifrågasätta att begära, att de, som dricka sprit och röka tobak, skola låta bli det. Jag tror, att med den fördelning av skattebördan, som vi ha, är det rätt att skona den stora del av svenska folket, för vilken en höjning av kaffetullen skulle bli tung. Men jag döljer ingalunda, att tiderna kunna bli sådana, att det kan bli nödvändigt taga ut mera av kaffekonsumenterna än nu, men, innan jag skrider till höjning av tullen, som kan med-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

föra höjning av priset, anser jag det vara nödvändigt undersöka, om icke andra vägar äro framkomliga för att skaffa staten större inkomster av kaffet, utan att detta skall behöva medföra någon höjning av priset. Var och en förstår, att jag syftar på möjligheten att staten i sin egen hand tager hela importen av kaffe, och jag kan meddela, att redan sedan flera veckor en sådan undersökning är i gång för att utröna, om staten genom ett importmonopol på kaffe skulle kunna skaffa sig större inkomster kanske utan att behöva belastat konsumtionen.

När jag på det sättet har redogjort för skattebudgeten, så kommer jag över till den del av det nu framlagda budgetförslaget, som uppenbarligen har framkallat de största meningsskiljaktigheterna och — för att använda de ord som varierats på olika sätt av talarna här i dag — som ha framkallat olika grader av oro, olika grader av farhågor, som verkat skrämmande, som besannat vad man kunnat vänta sig o. s. v. Det är icke möjligt att bedöma denna del av budgeten, om man icke vill gå in på hela frågan om, vad man skulle kunna sätta i stället för den lånebudget, som regeringen framlagat. Man måste ha en gemensam utgångspunkt, om man skall kunna resonera om dessa ting. Jag vill icke förneka, att det för dem, som säga: vi tro fortfarande på den politik, som åtminstone officiellt varit knäsat här i landet, att räddningen under krisen ligger i största möjliga begränsning av statens utgifter, att räddningen även för de arbetslösa ligger i att staten inskränker sin verksamhet, att kommunerna inskränka sin verksamhet, att man hjälper minsta möjliga antal av de arbetslösa och på det viset minskar statens utgifter så mycket som möjligt, jag vill icke förneka, säger jag, att det skulle vara möjligt att för dem i detta ögonblick lägga fram en budget, enligt vilken man skulle kunna reda sig utan lånemedel. Jag vet icke, om herr Lindman här i kammaren bestämt sagt ifrån, att man från hans sida icke kan reflektera på lån till arbetslöshetens bekämpande. Jag misstänker, att han icke klart har sagt ut det därför att herr Trygger i första kammaren ville icke definitivt säga nej till en lånepolitik, när det gäller att bekämpa arbetslösheten. Om man icke är en bestämd motståndare till lånepolitiken finns en utgångspunkt för en diskussion. Om man däremot bestämt sig för att icke göra mer för arbetslöshetens bekämpande än vad som kan pressas in inom en rimlig skattebudget, förefaller det mig, som om alla förutsättningar för en diskussion på den punkten skulle vara utslutna, ty jag är övertygad om att den, som så radikalt säger nej till lånepolitiken, han är åtminstone av den meningen, att skatterna måste hållas så låga, att den hjälp till bekämpande av arbetslösheten genom anslag av medel för igångsättande av arbeten, som från det hållet skulle kunna beviljas, komme att bli ytterst obetydlig. Regeringen har gått ut från en annan uppfattning. Regeringen vägrar icke att se de skäl, som tala för den s. k. nedskärningspolitiken, men regeringen har icke känt sig övertygad om att denna politik i det nuvarande läget är den riktiga. Det är förklarligt, att man, när krisen börjar, tänker sig endast, att en anpassning efter det försämrade läget skall ske genom att även staten och det allmänna minskar sina utgifter. När vi ha en kris, som varat i tre år eller i alla händelser i vårt land i två år, är det skäl, att man överväger, om icke en annan linje måste väljas. Det var med mycket stor tillfredsställelse, som jag hörde herr Hamrin säga, att så svår som krisen är, så ytterligt besvärligt som det är att avgöra, vad som är det riktiga, är man tvungen överväga även ting, som man tidigare skulle blankt avvisat. Herr Hamrin dristade sig så långt ut, att han var villig att till och med diskutera socialismen. Den nuvarande regeringen begär icke sådana offer av den borgerliga majoriteten. Den nuvarande regeringen har lagt fram ett förslag, som icke sträcker sig över gränsen för vad en framsynt och

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

förnuftig borgerlig majoritet skulle kunna gå med på. Jag vill erinra om att denna tanke att man skulle försöka bekämpa arbetslöshet och depression, genom igångsättandet med lånade medel av stora offentliga arbeten, den har icke i främsta rummet blivit framförd av de verkligt radikala anhängarna av samhällets omdaning till ett fullt socialistiskt samhälle — för dem har detta alltid i stor utsträckning verkat som halvmesyryr — utan de, som framfört dessa planer, i främsta rummet att genom stora offentliga arbeten liva upp konjunkturerna och bekämpa arbetslösheten, är folk, som icke velat släppa tanken på att det nuvarande ekonomiska systemet har så stor livskraft, att, om vi endast kunna klara det över den stora prövning, som det nu genomlever, kan det vara beskärt ännu en ganska lång livstid. Det var i det sammanhanget några uppgifter, som lämnades av herr Olsson i Kullenbergstorp, som jag icke kunnat kontrollera, men som jag fann något överraskande. Han ville nämligen gentemot offentliga arbeten såsom medel mot arbetslöshet och kris framföra några siffror, som meddelats i den engelska diskussionen. Man skulle räknat ut, att under åtta års tid skulle engelska staten ha givit ut icke mindre än 700 miljoner pund för offentliga arbeten och därmed hade man ändå icke minskat arbetslösheten. Nej, det är alldeles uppenbart, men man måste alltid, när man resonerar om dessa ting fråga: vad skulle ha blivit följden, om icke heller dessa 700 miljoner pund hade blivit använda? Man måste, på samma sätt som när man talar om de medel, som ges ut på arbetslösheten och anser dem för bortkastade, ställa till sig den frågan: hur skulle det ha sett ut både i vårt land och i andra länder, om staten icke hade givit ut pengar i största omfattning för att åtminstone hålla den värsta nöden borta? Det som förvånade mig i de uppgifter, som herr Olsson i Kullenbergstorp lämnade, var det, att 700 miljoner kronor under åtta år skulle inneburit en summa på nära 100 miljoner pund, d. v. s. närmare 2 miljarder svenska kronor om året. Det engelska liberala partiet förde under valrörelsen år 1929 med kraft fram sina planer på stora offentliga arbeten till bekämpande av arbetslösheten. Då man nu vet, att dessa liberala planer, som på många håll betraktades som fantastiska, inneburo en utgift på låt mig säga 300 miljoner pund under loppet av två år, förefaller det mig, som om man kunde misstänka, att det föreligger något missförstånd rörande den stora summan, som herr Olsson i Kullenbergstorp nämnde. Jag kan icke förneka det, jag kan icke kontrollera det: jag fick verkligen det intrycket, att kanske här gällde det en sammanslagning och icke bara de medel som använts för offentliga arbeten utan även de medel, som gått till arbetslöshetsförsäkringen, ty att allt detta under de sista åren gått på över 100 miljoner pund om året, det är känt.

Utgångspunkten för regeringsförslaget har varit att i den nuvarande depressionsperioden är det försvarligt och riktigt att försöka sätta arbeten i gång med hjälp av upplånade medel, men, när regeringen har gått in på den linjen, har man ansett det vara nödvändigt att lägga en andra grund för budgeten. Den första var den, att skattebudgeten i den vanliga meningen skulle balanseras efter konservativa principer. Den andra grunden, som regeringen ansåg nödvändig lägga, var den, att de upplånade medlen skulle amorteras på en relativt kort tid så att man icke från något håll skulle kunna påstå, att man lättsinnigt vältrat över bördor på efterkommande. På det viset har amorteringsplanen kommit till, och jag vill passa på tillfället rätta ett missförstånd, som tycks ha förekommit i debatten i denna kammare likaväl som det förekommit i den offentliga diskussionen, där man talat om, att här gällde det en fyraårsplan o. s. v. Regeringen har alls icke räknat med några fyra år. Regeringen har sagt, att vi komma till en upplånad summa, extraordinärt för

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

nästa budgetår, av 160 miljoner kronor. Huruvida det blir nödvändigt och möjligt att även det kommande året fortsätta, därom kunna vi i detta ögonblick icke uttala oss, men om det icke blir nödvändigt att göra det mer än detta närmaste året, betyder en amortering på 40 miljoner kronor, att de 160 miljonerna äro avbetalta på 4 år, och, om upplåningen skulle fortsätta även ett kommande år, betyder det att under en ganska kort tidsperiod komma dessa miljoner att vara amorterade. Ty i denna kammare, som är så full av kommunalmän och landstingsmän och folk från bygderna, där man känner till vad lån betyder, tror jag man ej behöver röna motsägelser, om man säger, att lån, som amorteras på 4 år eller låt oss säga 8 å 10 år, icke äro lån, som man där anser belasta efterkommande. Det är överhuvud taget något av det mest förvånande, som man mött i diskussionen i Sverige i detta ögonblick, att folk, som i kommunerna föreslå och som komma in till regeringen och begära amortering på 40 år och bliva mycket missnöjda, om man i finansdepartementet sänker till 30 eller 20 år, i riksdagen finna det självklart, att man icke skall belasta ett följande år med kostnaden för t. ex. ett stort byggnadsföretag, som skall göra nytta under en mångfald år. Dessa män eller den press, som ger uttryck åt deras uppfattning, förklara, att om staten bygger en institution för ett universitet, t. ex. ett bibliotek, eller överhuvud taget något, som består en ganska lång tid, är det osund politik, om man icke betalar det omedelbart under de år, som byggnadsverket fullbordas. Jag tror det är en alldeles falsk uppfattning av vad sund ekonomi är. Jag skall erinra om en sak, som kanske belyser det ytterligare. Om det hade varit så i vårt land, som det är i en del främmande länder, att postverkets stat gått in i den vanliga budgeten, skulle det varit klart stridande mot svenska budgetprinciper, att bygga ett posthus med lånemedel. Vi ha skurit av detta från den vanliga skattebudgeten och lagt det på kapitalökning, och följdén därav blir den, att man finner det självklart, att man skall kunna bygga och betala ett sådant hus under en lång följd av år. Jag vill erinra om att i vårt grannland Danmark har man för varje gren av den offentliga verksamheten upplagt icke bara en årlig driftsbudget, man har även en årlig kapitalbudget, där man för varje offentligt verk har en årlig amortering av de kostnader, som blivit nedlagda inom denna förvaltningsgren. Där spärrar man upp ögonen och förstår icke vad man talar om, när någon påstår, att om man skall bygga ett hus för ett ämbetsverk, skall detta betalas samma år som det uppföres. Jag säger icke detta för att förneka den styrka, som ligger i och har legat i den svenska stränga principen att icke låna pengar, även om det gäller en sak, som varar länge, ty var och en förstår ju, att detta leder till att staten ökar sin förmögenhet i ganska snabb takt. Det är klart, att om allt, som innebär en ökning av statens fasta förmögenhet, omedelbart skall finansieras med skattemedel, så innebär detta, att staten mycket snabbt ökar sina tillgångar och att skattebetalarna få snabbt släppa till pengar. Jag kan icke såsom socialdemokrat och såsom anhängare av den tanken, att staten mycket gärna kan äga en ganska stor del av landets förmögenhet, göra några invändningar från den synpunkten, men jag är icke så bunden av dessa föreställningar, att man nödvändigt mycket hastigt skall öka statens förmögenhet, att jag bortser ifrån de olägenheter, som följa därmed under en tid som den nuvarande. Under en tid som den nuvarande, när det är nödvändigt att i snabb takt utvidga statens verksamhet för att sätta människor i arbete, utgör denna finansieringsregel, vilka andra goda sidor den än må ha, en boja, som hindrar oss ifrån att gå de vägar, som från hela landets synpunkt äro de mest önskvärda.

När jag till detta förslag om en extraordinär upplåning på 160 miljoner föreslagit att knyta en amortering på icke mindre än 40 miljoner, och när

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

regeringen föreslår, att dessa pengar skola tagas ur en omlagd arvsskatt, så kanske det kan tillåtas mig att med några ord beröra denna punkt. Den har berörts av flera talare, som ha skakat på huvudet och antytt, att det vore vissa faror förbundna därmed. Jag vågar därför beröra saken redan nu, fastän det väl är sannolikt, att frågan senare kan bli föremål för en mera utförlig behandling.

Den omläggning av arvsskatten, som här föreslås, är, som ni veta, att man, jämte vår vanliga arvslottsskatt, tar ut en så kallad kvarlåtenskapsskatt, d. v. s. en skatt på det oskiftade arvet. Det är uppenbart, att detta är en skatt, som måste motiveras på samma sätt som vanlig förmögenhetsskatt. Om någon frågar, varför det har varit naturligt för regeringen att föreslå en ökning av förmögenhetsskatten, så kan jag bara svara, att den, som opartiskt försöker granska det svenska skattesystemet, kommer till det resultatet, att den del av folkets skattekraft, som blivit minst utnyttjad, är den del, som ligger i förmögenhet. Jag talar här icke om att förmögenhetsskatter överhuvud taget äro nyttiga, jag talar överhuvud taget icke om att skatter äro nyttiga, utan jag går ut ifrån, att skatter äro nödvändiga. Alla äro överens om att folk måste betala skatt. Fråga vi då, var vi ha det lättaste skattetrycket, så är det ett faktum, att det finns icke någon del av skattekraften i vårt land, som belastas mindre än förmögenheten. Jag stöder detta påstående på vissa jämförelser. Jag skall icke försöka ge mig in på att göra jämförelser med skatteskalor o. dyl. Det är icke så upplysande. Däremot tror jag, att man kommer till en ganska klar föreställning om hur tungt denna förmögenhetsskatt väger genom att fråga sig, hur mycket pengar som tas ut genom densamma i förhållande till den förmögenhet, av vilken den utgår. Den årligen i arv gående svenska förmögenheten har under senare år uppgått till ungefär 400 miljoner kronor. Det är icke hela kvarlåtenskapen, ty den del av kvarlåtenskapen, som går som giftorätt till make, faller utanför. Det är alltså endast den skattepliktiga delen av kvarlåtenskapen, som under de sista åren har uppgått till 400 miljoner. Om man av detta tar ut en skatt av 40 miljoner eller något däröver, blir det ungefär 10 procent av förmögenheten. Gör jag en jämförelse med ett land som England, så visar det sig, att under de sista åren har den engelska arvsskatten tagit ut ungefär 80 miljoner pund på en kvarlåtenskap av något över 500 miljoner pund. Ni kunna strax räkna ut, att det betyder ungefär 15 å 16 procent av den arvsfallna förmögenheten. Om jag tillägger, att i England icke förekommer det, som vi kalla för giftorätt, vilket måste föranleda, att det blir större del av kvarlåtenskapen, som går till beskattning än i Sverige, så torde man komma över 16 procent. Nu säger man, att England är känt för att vara ett land — jag förmodar att herr Lindman skulle vilja säga det — där man konfiskerar förmögenhet. Ja, men det hindrade icke, att år 1930 antog det engelska parlamentet en skärpning av arvsskatten. Lägg märke till att det var år 1930. Då fanns ingen arbetarmajoritet i parlamentet, utan de borgerliga måste ha varit med om ett förslag, som innebar, att den högsta skattesatsen för kvarlåtenskapsskatt höjdes till icke mindre än 50 procent.

Bortser jag från England och går över till ett land sådant som Danmark, så finns där visserligen icke en arvsskatt, som är mycket hårdare än den svenska. Den danska arvsskatten är ungefär av samma typ som den svenska, som tar ut låt mig säga 4.5—5 procent av den arvsfallna förmögenheten. Lägg märke till att det enligt det nya förslaget skulle tagas ut kanske 10 eller 11 procent. I Danmark tar arvsskatten ut ungefär 5 procent av den arvsfallna förmögenheten, men jämte denna arvsskatt finns det i Danmark en ytterligare förmögenhetsskatt, genom vilken i detta relativt lilla land influtit till statskassan under de sista åren över 30 miljoner kronor. Om man lägger tillsam-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

mans denna danska årliga förmögenhetsskatt med arvsskatten, så torde den relation, varmed man har att räkna i Danmark, jämfört med de 10 procent, som jag nämnt för Sverige, uppgå till ungefär 15 procent.

Det är klart, att man från vissa håll skulle kunna säga, att vi skulle föredraga att få en årlig förmögenhetsskatt framför arvsskatt. Jag tror emellertid icke, att det är så, att de flesta människor skulle vara villiga att gå den vägen, och jag tror, att de skulle vara ännu mindre villiga att gå den väg, som herr Olsson i Kullenbergstorp här förordat i egendomlig överensstämmelse med en svensk nationalekonom, som annars icke åtnjuter herr Olssons förtroende, nämligen professor Heckscher, vilken också har förordat, att man i stället för att taga ut en dylik skärpt arvsskatt skulle bygga ut den nuvarande extra inkomst- och förmögenhetsskatten för att därmed taga ut ytterligare 25 miljoner kronor av de högsta inkomstklasserna. Skulle man anställa en votering inom de kretsar, som i främsta rummet skulle komma i fråga att betala dessa skatter, om huruvida de vilja ha den kvarlåtenhetsskatt, som innefattas i regeringens proposition, eller en utbyggnad av den extra inkomst- och förmögenhetsskatten på inkomster av låt oss säga över 20,000 kronor, så tror jag, att de allra flesta vid närmare eftersinnande, sedan de tagit reda på vilken skala som skulle behöva användas för att få in dessa 25 miljoner, skulle erkänna, att det mildaste sätt, på vilket detta belopp skall kunna anskaffas av de stora förmögenheterna och inkomsterna, är just den väg, som regeringen här har valt.

När man antyder, att det skulle vara olämpligt, att man använder en sådan arvsskatt för att därmed betala av de nu åsyftade lånen, så vill jag säga, att det ligger en mycket stor överdrift i den populära uppfattningen, att en arvsskatt eller en förmögenhetsskatt, därför att den tas ut av förmögenheten, också minskar förmögenheten i landet och därför bör användas för särskilda ändamål, men så länge den populära uppfattningen finns, att man genom förmögenhetsskatt och minskning av arven verkligen tar på kapitalet, så tror jag, att det finns visst fog för att säga, att då skola vi icke använda dessa pengar till löpande utgifter utan vi skola använda dem för sådana ting, som kunna kallas för förmögenhetsökning, och en avbetalning av statsskulden är otvivelaktigt en förmögenhetsökning. Många av kammarens ledamöter sågo kanske för något halvår sedan eller något mera en notis från England om att en kommitté av konservativa parlamentsledamöter hade samarbetat för att åstadkomma mycket radikala nedskärningar i den engelska budgeten, och att de dessutom föreslogo, att hela den engelska arvsskatten skulle plockas ut ur den årliga budgeten för löpande utgifter för att i stället användas till avbetalning av den engelska statsskulden. Jag tror, att det finns vissa psykologiska skäl, som tala för att man på det sättet flyttar ut en sådan förmögenhetsskatt som arvsskatten ur den löpande budgeten och använder den för detta ändamål.

Om man nu från något håll skulle säga, att detta är, som det hetat i diskussionen, att förstöra landets kapital, så skulle jag bara vilja be kammarens ledamöter att ställa bredvid varandra dessa 25 miljoner kronor, som skulle tas ut såsom ett tillägg till våra övriga skatter, och det totala beloppet av dessa övriga skatter. Ni skola då genast få en föreställning om av hur pass underordnad betydelse denna nya skatt ändå är. Vi ha dock under de sista åren haft ett samlat skattebelopp på mellan 600 och 700 miljoner kronor. Vi bestämma med ett penndrag, att de som dricka sprit eller öl eller som röka tobak, skola betala 25 miljoner kronor mera. Det göra vi i år, och förra året bestämde vi oss för att taga ut 30 miljoner kronor av dem, som dricka sprit. Jag menar alltså, att när man har att göra med dessa väldiga miljonbelopp.

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

skall man icke överdriva betydelsen av att taga ut ytterligare 25 miljoner i förmögenhetsskatt.

Det är för övrigt alldeles uppenbart, att det icke kommer att gå till på det sättet, att något kapital förstöres. Det kommer naturligtvis att gå till på det sättet, att om man icke kan betala skatten av sin löpande inkomst — i allra största utsträckning måste skatten betalas av den årliga inkomsten — så får man helt enkelt låna för att betala igen lånet av den årliga inkomsten under ett visst antal år. Vi ha redan nu, som ni veta, en anståndsbestämmelse, som medger, att man kan få betala arvsskatten under loppet av fem år, och denna tid utsträcker i vissa särskilda fall ända till 10 år. Det föreslås nu i den kungl. propositionen, att man skall fastställa en mera reguljär anståndstid av 10 år, och att den i vissa fall skall få utsträckas ytterligare. Det är uppenbart, att här föreligger icke någon sådan hårdhet i fråga om uttagandet av skatten, att icke detta ganska lätt skall låta sig göra. Jag kan också nämna för kammarens ledamöter, att av den utredning, som har blivit gjord rörande den nuvarande arvsskatten, framgår, att anståndstiden för närvarande användes i så liten utsträckning, att det belopp, som inflyter på grund av sådana anståndsbetalningar, upptages icke ens under den vanliga rubriken arvsskatt.

Om jag ifrån denna utvikning rörande arvsskatten får vända tillbaka till frågan om huruvida kapitalet kommer att förstöras genom att användas på det sätt, som vi här ha föreslagit, så skulle jag först vilja förutskicka en upplysning, som kanske är nödvändig, om icke för ledamöterna av denna kammaré så dock för en större allmänhet, som genom det myckna talet om de oerhörda statslån, som skola upptagas, fått den föreställningen, att det här rör sig om svindlande belopp, som komma att belasta lånemarknaden och som ha gett folk förväntningar om höjda räntesatser, som komma att visa sig oberäntigade.

Man har funnit det farligt, att budgeten för nästa budgetår har kommit att stiga till ett belopp på över en miljard kronor, närmare bestämt till 1,029 miljoner kronor. De av kammarens ledamöter, som ha närmare sysslat med svensk budgetteknik, äro ju väl medvetna om att det hade varit en mycket enkel sak att bringa ned budgetsiffran under en miljard. Det hade kunnat gå så enkelt till, att man, i stället för att säga, att staten skall låna upp 160 miljoner och samtidigt göra en amortering på 40 miljoner, hade valt den som man kan tycka ganska rimliga utvägen att säga, att vi låna 120 miljoner och använda dessutom 40 miljoner av skattemedel. Då hade budgetens slutsumma sjunkit med dessa 40 miljoner och kommit ned under miljarden, och då hade det icke behövt framkalla sådana mardrömmar, som det tydligen gjort på vissa håll. Det belopp, som lånas upp, är alltså, om vi betrakta denna extraordinära lånebudget, icke 160 utan 120 miljoner kronor. Jag vill erinra om att vi i nu löpande budget ha lån på 100 miljoner kronor. I den nya ha vi utan tvivel 240 miljoner, d. v. s. 140 miljoner mera, men det är dock icke en belastning av den svenska lånemarknaden, som bör föranleda vare sig farhågor eller sådana förhoppningar, som herr Hamrin erinrade om funnos på vissa kapitalplacerarhåll, där man menar, att nu skall det bli en så stor statlig upplåning, att nu måste räntorna stiga. Jag tror, att man missträknar sig på det hållet, om man tror, att man kommer att vinna något genom att visa sig återhållsamma vid teckningen av statslån i förhoppning om att räntorna skola stiga. Det föreligger icke en sådan penningmarknad i detta land i detta ögonblick.

När man, som jag tror skett från herr Lindmans sida, talar om att det måste bli inskränkningar i det enskilda näringslivets försörjning med kapital,

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

så får man likväl komma ihåg, att vi ha aldrig upplevat en sådan penningmarknad i vårt land som den vi ha i detta ögonblick. Det är avigsidan av krisen, att i sista riksbanksrapporten finnas upptagna icke mindre än 115 miljoner kronor från enskilda inestående på riksbankens giroräkning, alltså utan ränta. Samtidigt har riksbankens rediskontering nedgått till ett minimum såsom aldrig förr. Vi förstå, att här finns en marginal både för en utvidgning av statens verksamhet genom upplånade medel och för en utvidgning av den enskilda verksamheten, om en sådan skulle komma till stånd. Det är naturligtvis regeringens förhoppning, att den stimulans, som kan ges åt det enskilda näringslivet genom dessa företag, som vi vilja sätta i gång, skall leda till en sådan upplivning åtminstone i viss mån även av det enskilda näringslivet. Men lägg märke till: man kan icke samtidigt å ena sidan säga, att en sådan upplivning icke kommer till stånd, och å andra sidan säga, att staten kommer att taga i bruk det kapital, som de enskilda behöva. Det måste vara antingen det ena eller det andra. Den diskussion, som här har förts, när man har nämnt, att det från kapitalplacerarhåll uttalats förhoppningar om att räntan skall stiga genom de stora statslånen, har åtminstone för mig inneburet det ljusa momentet, att inom dessa kretsar, som man väl icke kan räkna till socialdemokratiens anhängare, räknar man verkligen med det såsom en möjlighet eller kanske en sannolikhet, att den borgerliga majoriteten skall acceptera regeringens förslag om de nya lånen. Annars skulle man ju icke behöva ha sådana förhoppningar. Jag är också för min del ganska övertygad om att den stämning, som speglat sig inom den svenska borgerliga pressen gentemot dessa planer på upplåning, den stämningen återger icke helt den uppfattning, som råder, jag vill icke säga inom de djupa leden, men inom de kretsar, som icke äro politiska utan mera tänka på näringslivets bästa. Jag tror icke, att den förskräckelse, som man här vill frammana för regeringens planer, har trängt djupt ned i det svenska borgerliga samhället.

Om jag sålunda icke ser, att det finns några stora svårigheter för regeringens planer från kapitalmarknadens sida, så är det ju uppenbart, att det kan finnas andra svårigheter. Jag skall i detta fall icke dölja för mig, att man vid genomläsningen av listan på de arbeten, som äro upptagna i regeringens förslag, kan ha delade meningar, jag vill icke säga om nyttan av det ena eller det andra, men om huruvida man icke möjligen skulle kunna finna ännu nyttigare ting att använda vår svenska arbetskraft, vårt svenska kapital och våra svenska råvaror till. Jag tror jag vågar säga från regeringens sida, att om man från borgerligt håll kan komma med uppslag rörande nyttigare arbeten än dem regeringen föreslagit, så icke skall regeringen av någon slags prestigehänsyn vägra att diskutera eller acceptera dessa uppslag. Jag vågar dock säga, att till sådana nyttigare arbeten räkna vi icke det slags arbeten, som nu bedrivs av arbetslöshetskommissionen.

Om kammarens ledamöter hade hunnit noga gå igenom de förslag, som finnas upptagna under rubriken »fonden för förlag till statsverket», så skulle de ha funnit, att den kritik, som säger, att detta icke är nyttiga arbeten, den kritiken icke blott skjuter över målet men den försöker också bortse från verkligheten. Jag har här gjort en liten sammanställning, som kanske kan ha ett visst intresse. Låt oss först av de 160 miljonerna räkna bort tills vidare de 40 miljoner, som skola tas av skattemedel, och säga, att de minst produktiva av de föreslagna arbetena täcka vi med dessa skattemedel. Det som skall utföras för lånemedel är alltså 120 miljoner, och hur se dessa arbeten ut? Ja, vi ha byggnadsarbeten för statens räkning för ungefär 16.5 miljoner kronor. Bland dessa byggnadsarbeten är upptaget bland annat de stora sinnessjukhusbyggena, som jag misstänker vilken regering som helst, som hade suttit,

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

även om den varit gripen av den allra största önskan att begränsa statens byggnadsverksamhet, skulle ha sagt sig icke kunna stoppa upp utan vara tvungen att fortsätta med. Vi ha vidare karolinska sjukhuset och lantbrukshögskolan och en del annat, och överhuvud taget ingå de byggnadsarbeten, som här blivit upptagna, i den tioårsplan för statens byggnadsverksamhet, som den så kallade organisationsnämnden i höstas framlade. Var och en, som känner ledamöterna i denna organisationsnämnd, är nog övertygad om att när de säga, att de endast upptagit sådana byggnadsföretag, om vilka de äro absolut övertygade att de måste komma till stånd, så fort vi hinna utföra dem, så är det också nyttiga och nödvändiga arbeten. Herr Hamrin, som gav en vacker eloge just åt denna organisationsnämnd, tror jag skulle vara den siste att säga, att den här kommit med förslag, som äro onödiga. Dessa byggnadsarbeten höra i själva verket till sådant, som är ofrånkomligt att utföra, även om man skulle kunna vänta med dem ett eller annat år.

På handelsdepartementet är upptaget 1.5 miljon. Förutom ett fyrskepp, som anses mycket önskvärt, är här upptaget förberedelsearbeten för malm-brytning uppe i Västerbottens bergslag för statens räkning. Jag tror icke man kan undgå att erkänna, att detta måste räknas till nyttiga företag.

På jordbruksdepartementet finnas ungefär 12 miljoner kronor. Det är torrlägningsarbeten, d. v. s. utdikningar, det är skogsvårdande arbeten av olika slag, det är 2.5 miljoner till den så kallade arbetarsmåbruksfonden, som kunde glädja sig åt ett märkvärdigt enhälligt instämmande, när förslag härom framlades.

Sedan ha vi fortsättning av inlandsbanan, vilket naturligtvis är ett omtvistat bygge, men när vi ha fortsatt inlandsbanan under alla föregående år, så förefaller det mig, som om det vore naturligt, att man ville bygga den färdig. Det är ytterligare upptaget 1.5 miljon för att hjälpa enskilda järnvägar att komma på fötter igen genom att skaffa sig motorvagnar och dylikt. Jag vet icke heller, om det bör kallas för onyttiga ting.

Jag har härmed kommit upp till en summa på över 35 miljoner kronor.

Går jag sedan över till socialdepartementet, har jag där först 20 miljoner till understöd åt bostadsbyggande. Jag erinrar om att det här gäller en ytterst preliminär uppdelning. Vad man nu än må mena om svenska folkets behov, så måste man erkänna, att det är synnerligen önskvärt att få bättre bostäder, och man måste säkerligen erkänna, att anskaffandet av sådana är både produktivt och nyttigt. Vidare ha upptagits 5 miljoner till understödjande, antagligen genom lån, av enskilda industriella anläggningar för att de skola kunna utföra saker, som de annars icke skulle kunna göra. Det är vidare 10 miljoner till hjälp åt kommuner för vissa arbeten efter de vanliga reglerna. Där ha vi redan 35 miljoner, d. v. s. jag har redan redovisat för 70 miljoner kronor.

Går jag sedan över till kommunikationsdepartementet, ha vi där först upptagit 25 miljoner till vägarbeten. En tidning har ju skrivit, att detta innebär att strö bort den svenska nationalförmögenheten utefter landsvägarna. Den svenska riksdagen har dock under senare år använt 50, 60, 70 och uppåt 80 miljoner av bilskattemedel för sådana ändamål och har försökt få så mycket som möjligt till nybyggda vägar. Om nu regeringen föreslår, att man för att påskynda sådana vägarbeten, som redan äro planerade och som alla erkänna vara nödvändiga, skall använda ytterligare 25 miljoner kronor, är det då väl någon, som kan påstå, att detta är onyttiga och onödiga ting? De skenfria vägkorsningarna kunna naturligtvis kallas för improduktiva arbeten. De inbringa ju icke några pengar men de spara en del människoliv, fastän de senare ju förfalla vara ganska överflödiga under denna depressionstid. Jag tror ändå, att dessa 14 miljoner kunna försvaras som nödvändiga och nyttiga arbeten. Vi ha

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

vidare 3 miljoner till hamnar, och till och med herr Olsson i Kullenbergstorp har ju varit med om att motionera om hamnbyggen. Vi ha vidare ett par miljoner till flyglandningsfält. Hela flygväsendet kan ju diskuteras. Herr Lindman är dock just intresserad för detta. Just på det hållet anser man ju en utveckling av flygtrafiken höra till de nyttiga sakerna.

Jag har härmed redogjort för ytterligare 45 miljoner och är alltså allt som allt uppe i 115 miljoner kronor för sådana arbeten, som ständigt och jämt ingå i den offentliga verksamheten, som alla erkänna äro både nödiga och nyttiga, och vilka det endast är fråga om att påskynda för att få dem utförda under en kortare tidsperiod, därför att vi nu ha så stor arbetslöshet. Arbetena bli icke mindre nödiga och nyttiga, därför att vi ha en depression. Däremot kan man säga, att det är nödigt och nyttigt att låta utföra dem just när det är depression, dels för att motverka arbetslösheten, dels för att icke i onödan behöva belasta marknaden, när man möjligen kommer till bättre tider.

Jag skall sluta denna lilla redogörelse på samma sätt som jag började: Om man från borgerligt håll känner andra mera nyttiga ting, som kunna utföras för dessa pengar och som skaffa människor arbete på samma sätt, så nog skola vi vara villiga att resonera på den punkten och acceptera de förslag, som vi finna vara bättre än våra egna.

Om jag sedan till slut får anknyta till frågan om vad verkan skall vara av dessa företag, så har herr Hamrin naturligtvis alldeles rätt uti, att vill man se saken i stort, så representera dessa 160 miljoner icke någon stor summa, när man vill försöka så att säga gjuta litet friskt blod i det svenska näringslivet. Icke ens de 240 miljonerna äro någon så överväldigande siffra. Den jämförelse, som herr Hamrin gjorde med den svenska nationalinkomsten, vare sig man som han räknar den till 4.6 miljarder eller som jag tror till en åtskilligt högre siffra, tror jag icke är rättvisande. Man får nämligen komma ihåg, att skillnaden mellan en dålig konjunktur och en bättre konjunktur tar sig uttryck i relativt små utslag i den kreditgivning, som går till näringslivet. Om jag erinrar om att rediskonteringen under en lågkonjunktur går ned nästan till noll här i Sverige, under det att densamma under en stram penningmarknad, då bankerna måste anlita riksbanken i stor utsträckning, går upp till kanske 300 miljoner, så förstå ni, att den marginal, man har att röra sig inom, när det gäller att komma fram till en ganska stor upplivning av näringslivet, är icke så ofantligt stor.

Det är icke på det sättet — jag tror det är skäl att direkt förklara detta — det är icke så som det har sagts från olika håll och som sagts här i dag, att hela denna finansplan och denna budget är byggd på förutsättningen, att vi inom kort skola få uppleva ett nytt uppsving inom näringslivet. Man har sagt från flera håll, att planen skulle vara acceptabel, om man vore säker på att vi inom kort komma tillbaka till en god konjunktur. Det vore emellertid ganska egendomligt, om planen skulle bygga på den förutsättningen, när det klart och tydligt sagts ifrån i finansplanen, att rörande den allmänna konjunkturen i världen kan man icke uttala något annat än förmodanden, och det förmodande man kommit till är, att under det närmaste året skola vi få oförändrade världskonjunkturer, och vad därefter följer ytttrar man sig icke alls om. Vad det här rör sig om är möjligheten att inom våra gränser i någon mån skapa en bättre särkonjunktur än den, som råder ute i världen. Jag vet, att det finns folk, som förneka den möjligheten, som säga, att vi äro bundna till händer och fötter, vi måste följa med, vi kunna ingenting göra. Jag tror emellertid, att de flesta, som icke alltför mycket fått sitt sinne förmörkat av teorier, icke äro villiga att acceptera den läran, att vi skulle vara fullständigt maktlösa att inom vårt eget land skapa något bättre förhållanden än som föreligga på grund av världs-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

konjunkturen. Jag vill gärna erkänna, att det är sant, om man säger som det har sagts här i kammaren och med ännu större styrka i första kammaren, att vårt land har blivit fattigare på grund av att vi icke kunna få sälja våra exportvaror lika mycket som förut och till lika goda priser som förut, att därav följt en sänkning av svenska folkets samlade inkomst, vilket måste taga sig uttryck i en sänkt levnadsstandard. Ja, allt är här endast fråga om något mer eller mindre. Det skulle icke ha förvånat mig, om man ifrån det håll, där man anser den internationella handeln och dess starka utveckling vara den egentliga grundvalen för de enskilda ländernas välstånd, skulle säga, att varje inskränkning av den internationella handeln, varje minskning av våra möjligheter att sälja till utlandet och köpa från utlandet måste medföra en radikal sänkning av vår levnadsstandard. Jag skulle alltså icke bli alltför överraskad, om de extrema frihandlarna förde ett sådant resonemang, och det vore naturligt för den regering, som jag representerar, där man ju har en böjelse för att tillskriva denna internationella handel en stor betydelse, att verkligen erkänna, att en minskning av denna internationella handel måst sänka vår nationalinkomst. Men att man från den sidan, där man alltid har talat för en mångsidig utveckling av det svenska näringslivet för att vi såvitt möjligt skola kunna reda oss på egen hand och slippa importera stora mängder av ting och då naturligtvis icke heller exportera stora mängder av ting, att man från den sidan, där man anser, att den kloka svenska näringspolitik, som skall leda till ökat välstånd, är just en minskning av de internationella förbindelserna, nu skall komma och säga gentemot oss, som vilja taga i anspråk de svenska naturtillgångarna och den svenska arbetskraften, att detta lönar sig icke, ty landets välstånd vilar på exporten, och om vi icke kunna upprätthålla exporten äro vi dömda till ett liv i fattigdom, det förvånar mig verkligen. Vi, som tro på nyttan av en så fri eller åtminstone en så stor handel med utlandet som möjligt, vi äro icke så pessimistiska. Vi tro, att trots den sänkning av vår nationalinkomst, som blir en följd av att vi sälja mindre och få sämre priser, skola vi med en förnuftig användning av våra egna tillgångar kunna hålla vår levnadsstandard uppe på ett sådant sätt, att det icke blir nödvändigt att vidtaga den radikala nedskärning, om vilken man här har talat.

I linje härmed ligger också regeringens förslag, som blev kritiserat av herr Hamrin, att icke sänka dyrtidstilläggen ifrån det tal, som vi nu räkna med. Vi vilja icke på grund av en tillfällig nedgång den 1 januari 1933 av levnads-kostnadsindex, som förut legat vid 156 och 157, sänka dyrtidstilläggen för nästa budgetår, så mycket mindre som man med stor sannolikhet kan tänka sig, att index återigen skall gå upp till vad det förut var. Jag vill erinra om att detta står i full överensstämmelse med det program för den svenska penningpolitiken i fråga om den svenska prisnivå, som riksdagen enhälligt antog vid förra riksdagen, och då vi gingo ut ifrån, att denna penningpolitik skall föras på sådant sätt, att priserna icke fortsätta att sjunka. Jag vet mycket väl, och jag sade det redan då, att detta är icke blott beroende på den politik, som föres från riksbankens sida, utan det är också beroende på den ekonomiska politik, som föres från statsmakternas sida. Om detta program skall ha någon mening, om det skall ha möjlighet att motstå den sänkning av prisnivå, som fortfarande försiggår i guldmyntfotländerna, om det skall finnas någon möjlighet att hindra den fortsatta deflation, för vilken även herr Lindman tidigare uttryckt sina farhågor, om det skall vara möjligt, ja, då tror jag enda vägen är att gå den väg, som regeringen har föreslagit och med hjälp av ökade arbeten skapa ökad köpkraft ute bland folket, taga våra produktiva resurser i bruk och kapital i bruk. Det är icke kapitalförstöring. Kapitalförstöring är att låta kapital ligga obrukat, ty kapitalet, mina herrar, det är i sista hand våra natura-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

tillgångar, våra produktionsverktyg, vår arbetskraft. Det är upprörande, när det sägs, att det är kapitalförstöring att vilja sätta dessa produktiva krafter i rörelse, när man själv icke vill använda dem. Jag är övertygad om att det är regeringen, som på den punkten företräder den enda politik, som för vårt näringsliv i längden är hållbar.

Herr talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr Herou: Herr talman! Efter herr Hagbergs i Luleå anförande ha nu alla de större partiledarna haft ordet vid remissdebatten och alla efter sin art och sitt temperament givit mer eller mindre omfångsrika betraktelser över det världspolitiska läget. Det är därför kanske på sin plats, att debatten nu ändrar karaktär, och jag vill då börja med att på några smärre punkter sätta in kritiken mot vad regeringen har föreslagit riksdagen. Jag vill utgå ifrån att herr statsministern i sitt anförande erinrat om att valslaget i höstas gav väljaremajoritet åt arbetarpartierna, men majoritet åt de borgerliga partierna i riksdagen; han hoppades dock att resultatet av regeringens program funnit det önskvärdt, att vissa anslagskrav kunnat beskäras bra mycket ytterligare. Framför allt är det fallet med anslaget under fjärde huvudtiteln, och det borde vara synnerligen genant för herr statsministern, att den omskrutna besparingen på fjärde huvudtiteln har rönt så liten opposition från dem, som eljest slå vakt kring varje krona för militära ändamål. Jag unnar honom icke den framgången heller, att han skulle slippa undan all kritik för att han icke sparat ännu mera på den punkten. Även om det är riktigt, att staten reellt och juridiskt bundit sig vid vissa bestämda utgifter, som kvarstår, även om riksdagen skulle blankt fatta beslut om ett nedläggande av den militära apparaten, är det lika fullt riktigt, att med ett inställande av värnpliktsövningarna helt och hållet och med en nedskärning av anslaget till vapen och ammunition m. fl. absolut överflödiga punkter på fjärde huvudtiteln skulle ytterligare 40 å 50 miljoner kronor kunna sparas för andra krävande sociala budgetkrav. Jag ställer den frågan — frågan går till alla här i riksdagen och den går till allt folket över hela landet — om det icke vore bättre att anslå 5 miljoner kronor, låt oss säga för utdelande av brödsädesspannmål åt Norrlands fattiga jordbrukare i stället för att, såsom här föreslagits i regeringsförslaget, anslå i denna budgetnöd 5 miljoner kronor nära nog för vapen och ammunition. Eller varför minska, såsom ifrågasatts, anslaget till stödlån, när man anser sig kunna anslå ett så stort belopp för nämnda ändamål, vapen och ammunition? Om regeringen till äventyrs anser, att skjutövningar äro absolut nödvändiga under nuvarande förhållanden, så kan man ju köpa in 20,000 luftbössor med dithörande pilar för en kostnad av 100,000 kronor.

Under valrörelsen anklagade vi kommunister regeringspartiet i många stycken. Vi riktade uppmärksamheten på att en framskjuten socialdemokratisk ämbetsman i granskningsnämnden föreslagit, att man skulle begränsa statsutgifterna, att man skulle spara, icke genom att skära ned lönerna för ämbetsmän, som ha 30,000 kronor om året, utan genom att sänka de värnplikti-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

gas dagavlönning från 50 till 30 öre. Han, som hade 100 kronor om dagen som ämbetsman, ansåg, att man skulle gå den vägen och spara genom att draga in för dem, som hade 50 öre om dagen. Försvarsministern berör den saken i sin huvudtitel. Han säger på sid. 35, att betänkligheter kunna möta mot att under de första 140 dagarna sänka daggersättningen till de värnpliktiga. Det med ersättningen avsedda ändamålet att giva de värnpliktiga möjlighet till vissa personliga utgifter under övningstiden skulle därmed förfelas. Men han säger i fortsättningen, att samma betänkligheter icke skulle möta mot att efter den 140:e dagen sänka det hittills utgående understödet från en krona till 50 öre om dagen. Herr statsrådet Nothin, som i granskningsnämnden företrätt en annan mening, har förenat sig med försvarsministern däri, att det vore olämpligt att, som han förut ifrågasatt, sänka ersättningen till de värnpliktiga från 50 till 30 öre om dagen, och han gratuleras sålunda till denna ståndpunktsändring, som skett på den korta tiden från granskningsnämnden till konseljen. Det är uppenbart, att landets värnpliktiga ungdom oavsett partifärg frågar sig inför sådana tendenser: vilja riksdagens socialdemokrater och frisinnade i utskottet motsätta sig den minskning, som här föreslagits?

Jag finner det också i hög grad anmärkningsvärt, att regeringen under denna landsnöd, som det visst heter i Social-Demokratens översikt över regeringens budgetförslag, har kunnat föreslå till en bok om Sveriges krig 1611—1632, kan man tänka, ett anslag på 10,000 kronor. Till den boken anslags av förra årets riksdag 19,000 kronor, och tidigare har man fått 130,000 kronor, vill jag minnas, i anslag, utan att den blivit färdig. Vid fjolårets riksdag reserverade sig två eller tre socialdemokrater i statsutskottet mot vidare anslag på den punkten. Nog tycker Sveriges folk, att det är bra litet betjänt med vad det får för dessa 10,000 kronor i anslag för dylika ändamål, och icke förstår man mycket klokheten i den politik, som offrat, låt oss säga, 160,000 kronor till ett omfångsrikt arbete av det slag, som här nämnts. På den punkten skall jag gärna lova, att jag skall göra allt vad jag kan för att låta regeringen lida nederlag. Jag kan knappast heller tro, att den boken behöver bli en kabinetsfråga. Jag vågar nästan tvärtom tro, att försvarsministern på den punkten skulle vara frestad att följa sina instinkter från den tid, då han deklarerade som en närmare förklaring till det socialdemokratiska programmet i denna fråga, att avvärjning var det väsentliga, som med all kraft skulle eftersträvas.

I Social-Demokratens översikt över regeringens budgetförslag stod med mycket läsbara rubriker, att försvarsministern lyckats spara 20 miljoner kronor på fjärde huvudtiteln. Det hade lika gärna kunnat stå, att försvarsministern och regeringen trots den landsnöd, som råder, lyckats åstadkomma över 100 miljoner kronor till militära ändamål. Jag förstår, att en sådan rubricering icke varit lämplig ur agitatorisk synpunkt. Det är jag den förste att erkänna. Men den hade varit många gånger mer sanningsenlig. Jag förstår också, att regeringen i den punkten är bunden av sitt förslag och kommer att slåss av alla krafter för dessa 100 miljoner kronor till militära ändamål. Så långt mina ord komma till vederbörandes i statsutskottet kännedom jämsides med remissen av statsverkspropositionen, vill jag till statsutskottets socialdemokrater och frisinnade rikta några ord, som en socialdemokrat yttrade vid ett visst tillfälle i en liknande situation. Han sade: ser man på den praktiska, ekonomiska sidan av saken, så finner man, att det visserligen har sparats, men gäller det att spara, vill jag hemställa, om det verkligen icke vore möjligt att söka åstadkomma en ytterligare nedpressning av de i det ekonomiska läge, vari staten för närvarande befinner sig, ytterligt tunga militära bördorna. Han erinrade i detta sammanhang om att militära maktmedel

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

hade tagits i bruk i kampen mot Adalens arbetare och slutade med att det i en sådan situation vore en oavvislig plikt för honom att vägra varje öre i anslag till militära ändamål. De orden yttrades av den nuvarande försvarsministern år 1921. Då ansåg han ur precis samma synpunkter, som nu kunna anföras, och i samma situation, som nu föreligger, det absolut riktigt att vägra varje som helst anslag. Nu har han lyckats åstadkomma en budget på 100 miljoner kronor för detta ändamål.

Gå vi och se på vad som gjorts för landsbygdens fattiga folk, finna vi, hurusom här liksom överallt i kapitalismens värld nöden och eländet växer, och vi se, hurusom landsbygdens folk suckar under skattmasar och exekutionsbetjänster. Liksom tidigare i en liknande situation komma de ofta i motsättning mot herrarna och herrarnas regering. Det börjar också utan tvivel sjuda och jäsa litet varstades i landsbygdens vrår. Statens jordbrukshjälp förnöjer knappast de storagrarer, som ivrigast ropa på högre priser, långt mindre dem, som bara få ökade bördor genom den s. k. jordbrukshjälpen. Det bör också vara uppenbart, att på den gamla grunden kan ingen hjälp komma till stånd. Man borde, synes det mig, mera allmänt förstå, även inom bondeförbundet, att de borgerliga hjälpmetoderna ovillkorligen komma till korta i en situation, där till och med Amerikas teknokrater nu säga, att en grundlig omändning är en absolut nödvändighet. Vad har det egentligen gjorts från deras sida, som äro relativt nöjda med det, som hittills genomförts, som representera de grupper, som fått något med av denna jordbrukshjälp? Vad ha de att komma med för att hjälpa de nödställda? Ja, det är garanterade priser på spannmål, och det är planer på att färga eller denaturera överskottskvete, som man väl egentligen borde dela ut till hungrande människor. Det är uppenbart, att brist på förnödenheter skapar sitt program men att överflöd, som uppkommer, därför att massans köpkraft har förintats, kräver ett annat program. Men det är också uppenbart, att flertalet av de borgerliga ännu i sitt program icke hunnit längre än till vad som skulle krävas, just därest situationen vore brist på nödvändighetsvaror.

Landsbygdens folk, de som röstade med regeringspartiet och partierna till höger om detta parti, börja nu förstå det. Så hölls t. ex. i Ångermanland ett jordbrukarmöte, där det uttalades: »Tvåhundra jordbrukare, samlade till opinionsmöte i Högsjö onsdagen den 4 januari, ställa ett bestämt krav till regeringen att föranstalta om förbudande av exekutiva auktioner. Vi anse, att regeringen bör göra något för att uppfylla sina vallöften till oss jordbrukare. Vi ha fått en arbetarregering, men aldrig någonsin har utmätning på vår fattiga egendom florerat värre än nu. Å andra sidan har väl aldrig moratorium och miljonanslag till storbanker och storföretag haft större omfattning än nu. Vi uttala vår skarpaste protest mot de nyligen ifrågasatta utmätningarna och kräva deras omedelbara återkallande samt göra i sista hand regeringen ansvarig för deras fortsättande.» — Det är uppenbart, att resolutionsförfattarna icke gått så långt, att de mena, att den nuvarande regeringen strängt taget formellt rår för att exekutionsförfarandet nu nått större omfattning än någonsin tidigare. Men det är riktigt, att tidpunkten för detta sammanfaller med en arbetarregerings tillkomst, och att således i det stycket regeringen kan göras ansvarig, därest icke åtgärder i fortsättningen vidtagas. Detta möte, observera det, beslöt vidtaga utomparlamentariska kampmedel och uttalade sig för bojkott mot exekutiva auktioner som en lämplig kampmetod. Vidare finna vi, hurusom ett 75-tal egnahemslänetagare i Stockholms län nyligen till regeringen i en petition krävt snara åtgärder för nedskrivning av egnahemslänen, lägre räntor o. s. v.

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

Det är just sådana krav, som vi kommunister — vi våga kalla oss det trots allt vad man har talat om — ha framfört under alla dessa år. Jag måste grumla glädjen hos herr Hagberg, när han förklarar, att det icke suttit representanter för revolutionära arbetare i riksdagen. Det är intressant att konstatera, hurusom det program, som vi kämpat för under dessa tre år, nu har tagits fram just idag som ett dagsprogram för det utmärkta parti, som herr Hagberg med glädje anser sig böra tillhöra. Vi ha slagits för sådana revolutionära kampkrav, som i dag äro aktuella bland breda massor av jordbrukarna. Vi, som tillsammans med Sillénkommunisterna representera de 200,000 väljare, som stå i opposition till vänster om socialdemokratien, vi ha bland dessa grupper av folket en allt mer växande skara, som är klar med socialdemokratiens ovillkorliga vakthållning kring samhället, dess vilja att representera ordning, mot arbetarna oftast, dess enögda blick på den borgerliga parlamentarismen som metod, dess ovillkorliga anammande av den borgerliga demokratien som metod. För oss tillsammans med dem, som blivit klara med den saken, fattiga bönder landet runt, gäller det framför allt att utomparlamentariskt, klokt och energiskt gå fram i de gamla bolsjevikernas anda och praxis, en praxis som kan leda till resultat för dessa fattiga arbetarmassor i städer och på landsbygd. Men den bolsjevismen har icke i onödan splittrat grupper. De gamla bolsjevikerna förklarade med stolthet att de vunno massans förtroende genom en praxis där de kunde säga: »Vi ha under 25 år icke splittrat en enda fackförening vare sig före eller efter revolutionen, vare sig mensjevikerna varit i majoritet eller i minoritet.» Den som kan svara, att han på den punkten står på bolsjevismens praxis, han kan säga, att han är kommunist, och han har rätt att göra det, men de som icke stå där, äro kanhända agnostiker.

När från vårt håll under dessa år här i riksdagen påvisats brister i det nuvarande samhället, då har man från borgerligt och socialdemokratiskt håll ryckt på axlarna åt saken. Man har sagt, att vi kommit med svartmålningar, och man har trott från det hållet, att det nuvarande systemet vore det bästa, evigt och oföränderligt. I dag är det onekligen andra toner. Herr Lindman förklarade, att han ej trodde på bättre konjunkturer utan att han var rädd för att socialdemokraternas budgetförslag av idag skulle få lov att gälla även i fortsättningen. Herr Olsson i Kullenbergstorp, som förut sett så mycken förtjänst i den nuvarande ordningen och trott så högt om det nuvarande systemet, gick så långt, att han förklarade, att arbetslösheten skulle fortsätta, långt efter det att »världskrisen» fått en övergång. Men det är ju nog så, att regeringens krafttag, som det hette — jag vet icke om Social-Demokraten fortfarande är regeringsorgan, men kanske den blivit det nu, när herr Engberg kommit med i regeringen — regeringens krafttag mot landsnöden bygger i viss mån på att förbättrade konjunkturer skulle vara möjliga inom år och dag. Eljest skulle, enligt vad som framgår av statsverkspropositionen, situationen bli sådan, att alldeles särskilt utomordentliga åtgärder måste tillgripas.

Allt som allt, jag tror, att vi kunna slå fast riktigheten av den kritiska socialismen, av den marxistiska kritiken mot den borgerliga samhällsordningen, att vi nu närma oss det tillstånd, varom Lenin på sin tid talade, när han yttrade sig om revolutionens grundlag, d. v. s. det tillstånd, där förutsättningarna för revolutionens seger funnos, när herrarna icke kunde härska som förr och när massorna icke längre funno sig i att leva under de gamla förhållandena. Det är detta faktum, som arbetarmassorna måste komma till klarhet om, och följaktligen måste de inrikta sina strävanden efter detta faktum.

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Efter de klarläggande anföranden, som ha hållits här i dag av hans excellens herr statsministern på förmiddagen och nu på eftermiddagen av herr finansministern, tror jag, att jag skulle göra saken en otjänst, om jag här sökte gå in på någon längre utläggning. Jag tror, att jag vågar redan från början säga, att de båda anförandena voro av den art, att om kammarens ledamöter få tid att för sig själva läsa genom dem, de skola finna, att det är allt, som behövs för att motivera det framlagda budgetförslaget.

Då jag likväl ansett mig böra för några minuter begagna den plats på talarlistan, som jag tidigare förskaffat mig, så är det för att i någon mån giva en liten snabbmålning av hur det förhåller sig ute i en förut ganska förmögen landskommun och hur det ser ut där i dag. Det må förlåtas mig, om jag då hänför mig till en kommun, där jag känner till förhållandena synnerligen väl, nämligen min egen. Jag skall nu be att få framhålla, att vi ingen gång sedan 1923 hava haft på de 9,000 invånare ungefär, som kommunen omfattar, mindre än 200 arbetslösa. Vi hade dagarna före jul 1932 över 930 arbetslösa. Jag kan försäkra redan nu i detta sammanhang, att det i den kommunen och i hela den nejden råder icke mer än *en* mening: Här måste det till nya signaler från statsmakternas sida. Det måste tagas nya tag och läggas om, så att man verkligen har känslan att det lönar sig för folk att resa någonstades för att utföra produktiva arbeten.

Jag skall be att få nämna en sak i detta sammanhang, som kanske kan belysa situationen en liten smula och kanske också kan bidraga till att förklara, varför jag för min del tror, att den väg, som regeringen här föreslår riksdagen att gå, är den riktiga. För några år sedan hade vi i den kommunen i kommunalnämnd och fullmäktige anledning att kalkylera med, om det kunde löna sig, att vi utfäste oss att betala en ränta på 5,000 kronor om året för att om möjligt det skulle sättas i gång ett industriföretag, beräknat för 100—150 man. Vi hade då ungefär 500 arbetslösa i kommunen. De kalkylerna gävo vid handen, att det skulle vara en ren och klar förtjänst för kommunen att utfästa sig att lämna den räntegottgörelsen. Det var en ren vinst redan därför, att vi fingo ned siffran arbetslösa med i första taget ett hundratal man. Vi fingo vidare genom detta hundratal man ett bättre skatteunderlag för kommunens räkning, och de kalkyler, som kommunalnämnden gjorde därvidlag, i vilket arbete jag deltog, visade, om jag minns rätt, att under fem år borde genom företaget ifråga tillföras kommunen en ökad inkomst på sammanlagt cirka 80,000—100,000 kronor i skatter.

När man nu går och ser, hurudana verkningarna av det av regeringen föreslagna arbetsprogrammet komma att te sig i de enskilda kommunerna, blir det alldeles säkert på samma sätt. Det kommer att visa sig verka åt två håll. Dels få kommunerna ett betydligt större skatteunderlag och dels minskas det antal, som kommunen eljest finge taga hand om.

Jag kanske också kan få säga, att denna uppfattning äro icke arbetarklassen och dess representanter i dessa bygder ensamma om att hysa, utan långt in i de borgerliga lägren har man klart för sig, att man måste fram på nya vägar. Jag kan meddela, att vid sista årets oktobersammanträde, där skatten skulle fastställas för den kommun jag tillhör, var det omöjligt att komma undan för billigare pris än en höjning på 4 kronor från 10:50 tidigare. Jag passade då på, för att åtminstone kunna hava något stöd i protokollet för framtiden, att fråga fullmäktige, om jag fick anteckna, att beslutet om skattehöjningen var enhälligt. På det svarades det ja från alla håll. Vad var det då denna numera ganska fattiga kommun fick besluta sig för? Det var ingenting mindre än 75,000 kronor till arbetslöshetens bekämpande för nästa år. Det var

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

dessutom 50,000 kronor som täckning för ett förskott, som vi måst skaffa arbetslöshetskommittén under 1932 års sista månader, alltså tillhopa 125,000 kronor. Vidare hade vi nödgats i samma stat för fattigvårdsändamål beräkna 109,000 kronor. Här vill jag passa på att konstatera, att i normala fall har denna kostnad hållit sig någonstädes omkring tredjedelen av den siffra, som jag nu nämnde. Man förstår, när situationen är sådan, att det måste komma att ställa sig så för de olika kommunalmännen, oavsett politisk kulör, om jag får begagna uttrycket, att de anse, att det är alldeles nödvändigt att komma in på sådana reformförslag som här nu lagts fram.

Jag tror, att det var herr Lindman, som sade i dag, att arbetslöshetskommitténs reservarbeten vore att föredraga, därför att de gäve flera arbete. Jag antar vi komma få tillfälle att dryfta den saken åtskilligt längre fram. Men jag vill bara här ånyo, för vilken gång i ordningen vet jag icke, konstatera, att ingenting är så litet älskat av de kommunala myndigheterna som reservarbeten, därför att de medföra ökade kostnader för arbetslöshetens bekämpande i många olika hänseenden men lämna intet som helst skatteunderlag för kommunerna.

När jag har sagt detta, så skall jag be att få säga en liten sak till, och det är, att det har förvånat mig i högsta grad, att man under höstens valrörelse liksom så många gånger tidigare har sagt, att när bonden har det bra hava alla det bra. Jag tror, att jag vågar säga, att lantbruksbefolkningen omfattar ungefär 45 procent av det svenska folket. Om den satsen, att när bonden har det bra så hava alla det bra, är riktig, så måste det också vara riktigt, att bonden har det bra, när de övriga 55 procenten ha det bra, d. v. s. ha något att köpa bondens produkter för.

Jag sade redan från början, att jag icke för min del skulle giva mig in på några vidlyftiga utläggningar. Jag har bara velat peka på ett par saker. Jag skall i ett par korta satser peka på ett par till, och jag skall säga ett litet vänligt ord till min vän herr Olsson i Kullenbergstorp.

Jag har varit här åtskilliga riksdagar men icke kunnat hitta en enda i mitt minne, där herr Olsson i Kullenbergstorp varit nöjd med en sittande regerings budgetförslag. Jag måste därför uttala en viss förvåning över, att herr Olsson icke i höstas, när han tydligen har klart för sig, huru det borde vara, begagnade tillfället att genom deltagande i den regering, som jag tror mig veta då var ifrågasatt, verkligen en gång för alla visa svenska folket, hur en budget skall se ut, som är ägnad att föra nationen framåt och att avhjälpa de värsta svårigheterna. Det kan ju hända, att det kan komma att yppas flera tillfällen. Jag har bara velat konstatera, att det är en rad försummade sådana, som herr Olsson icke tagit i akt.

När herr Lindman och herr Hamrin fråga efter vilket program som socialdemokraterna för sin del hade för framtiden, och vilja ha reda på konturerna av detsamma, så skall jag be att för min ringa del få förklara, att vi ha aldrig för vår del väntat mera av utvecklingen än vad utvecklingen varit mogen att giva. Jag skall belysa detta med ett litet exempel, som jag någon gång anfört vid resonemang om sådana här ting. Det är taget ur det praktiska livet. Våra mest moderna kommunikationsmedel, bilen och flygmaskinen, hava icke kunnat komma till, innan förutsättningar för deras tillkomst varit för handen. Innan man kunde få en snabbgående och säker bil eller en snabbgående och säker flygmaskin, måste uppfinningar göras, som ledde fram till exempelvis explosionsmotor, och jämväl andra uppfinningar av betydande räckvidd också göras. Med ett ord, när förutsättningar förelågo för att komma fram till de fulländade kommunikationsmedlen, då var det också möjligt att låta dem komma i verksamhet. Jag tror, att det förhåller sig på ungefär sam-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

ma sätt med de samhälleliga organen. I en tid som denna, när betrycket är stort och när alla olika samhällsklasser icke veta bättre väg än att vända sig till staten, då skulle man vara ganska blind, om man icke skulle kunna iakttaga vad man är rent av tvungen att iakttaga, att det föresiggår en omstöpning av vår samhällsorganisation, som man för några tiotal år sedan icke ens kunde drömma om. Om jag frågar i dag: Vad har herr Lindman, herr Hamrin eller herr Olsson i Kullenbergstorp för program för de närmaste tio åren, misstänker jag, att dessa tre herrar liksom många andra bliva mig svaret skyldiga. Jag stöder denna uppfattning på det förhållandet, att om man frågat någon av dessa tre herrar för tio år sedan bara, om de skulle åren 1930, 1931 och 1932 vara med om sådana åtgärder från statsmakternas sida, som de varit med om att genomföra här, så skulle de säkert hava svarat, att det komme icke att inträffa. Förhållandena hava förändrats, och det beslut, som herrarna hava varit villiga att vara med om, hava varit betingade av omständigheterna.

När jag säger, att jag icke väntar mera av utvecklingen än vad den är mogen att giva, pekar jag alltså bara på vad som skett med herrarnes egen medverkan och vågar draga den slutsatsen, att den tid icke är så långt borta, då statsmakterna i sin tur måste börja ingripa reglerande på det område, som t. ex. herr Olsson i Kullenbergstorp närmast företräder. Ty det kan icke vara meningen, att man ideligen skall begära, att staten skall skapa möjligheter att bestämma priserna på ens varor, och att man skall få ökade inkomster, utan att man också småningom måste få ett reglerande ingripande även i andra avseenden.

Herr Hamrin var i dag vänlig nog att erinra om, att någon från socialdemokratiskt håll i fjol hade talat om, att man borde släppa denna nattsvarta pessimism. Jag minns nog, vem det var, som herr Hamrin syftade på. Jag skall mer än gärna bekänna kort. Det var undertecknad, som fällde uttrycket från denna plats gentemot den dåvarande finansministern. Men det kanske icke kan skada, om jag i någon mån erinrar om, vad som föranledde mig att fälla det uttrycket, att göra denna hemställan till vederbörande. Det var den anmaning, som sänts ut från regeringshåll till kommunerna, att de skulle i största möjliga omfattning inskränka sin verksamhet, i vad den vore avsedd att finansieras med lånemedel. Jag kan i dag försäkra kammarens ledamöter, att den hemställan från regeringen, som då skedde till landets kommuner, har kommit att höras i långt större utsträckning än jag tror är hälsosamt för både vårt näringsliv och vår framtid. Det har gått så långt, att alla, även enskilda personer, som hava möjligheter att låta utföra arbeten, bara ställa in sig på att vänta och se. Jag har mig personligen bekant, att i små samhällen på landet, där enskilda fastighetsägare haft för avsikt att låta bygga om eller verkställa förbättringar, detta utan vidare skjutits undan: man skall ingenting göra nu utan vänta och se, och detta fast det icke kan klagas över, att de erforderliga penningarna, som måste skaffas ibland från bankerna, icke stå till förfogande för jämförelsevis gott pris. Det tyckes vara så, att med denna svarta, nattsvarta — så kallar jag den fortfarande — pessimism, som då rådde på regeringshåll, har man lyckats injaga en ytterlig skräckstämning i människorna därute, som gör, att ingen vågar företaga något. Jag tror, att en av orsakerna till den kris, som världen för närvarande genomlöper, hänför sig till bristande förtroende för framtiden och i hög grad till minskat förtroende människorna emellan. Det må förlåtas mig, om jag för min del säger ifrån på detta enkla sätt, att vi äro optimister, därför att vi tro på framtiden. Skall man följa ett program, som jag exempelvis hörde i ett radioföredrag här i höstas, att ingen skall använda mera av sin inkomst

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

än vad han är absolut tvungen till, ingen skall tänka på annat än att spara, då blir det synd om den svenska handelsomsättningen och om den svenska stats förmåga att få in erforderliga skattemedel.

Jag skulle vilja rikta en maning till sist till kammarens ledamöter: förlora icke tron på framtiden, ty då ha ni förlorat allt.

Herr **Anderson** i Norrköping: Herr talman! Remissdebattens första dag är nu snart till ända. Då kan det ligga nära till hands att kasta en blick tillbaka och söka sammanfatta intrycken. Jag vill sammanfatta dem så, att de givit ett vittnesbörd om, att man från alla partiers sida här i kammaren med stark ansvarskänsla möter denna riksdag och dess uppgifter. Men jag gör genast en reservation. Det går en bestämd skiljelinje i dagens debatt mellan två meningsriktningar, å ena sidan den meningsriktning, som haft sina talesmän i de borgerliga partiernas och regeringspartiets representanter, och å andra sidan den, som företräts av de kommunistiska talarna. Det finnes anledning att, då här förut under debatten talats om skiljelinjer i svensk politik, understryka, att här går en verklig skiljelinje, som vi icke på något sätt skola sudda över. Vi borgerliga hava i allmänhet icke någon benägenhet att sudda ut den skiljelinje, som går mellan borgerlig och socialistisk åskådning. Det komma vi icke heller att göra nu. Men efter de anföranden, som hållits i dag av kommunisternas representanter, är det ett behov att understryka, att det kan konstateras en annan och ännu mera väsentlig skiljelinje. Den gäller icke bara åskådningen och uppfattningen, den gäller mentaliteten, inställningen till det offentliga livet, till fosterlandet, till det stora gemensamma samhällsintresset. Jag beklagar, att så många av kammarens ledamöter betraktade en debuterande kommunistisk talares frispektakel här som någonting i stil med de gratisföreställningar, som riksdagens ledamöter då och då bli bjudna på på teatrarna. Jag tror, att det ur riksdagens synpunkt är nödvändigt att klart och tydligt säga ifrån mot dylika spektakelmakare, att de icke hava någonting här att göra. Särskilt beklagligt är att i en remissdebatt tonen skall dragas ned på detta sätt, att den rena valmötesdemagogien skall flyttas till denna talarstol, där under tidigare anföranden från olika partiets representanter rent sakliga synpunkter framförts.

Denna lilla avvikelse för att konstatera en bestämd skiljelinje i svensk politik må tillåtas. Jag övergår nu till mitt egenliga ämne. När jag hörde hans excellens herr statsministerns anförande i förmiddags, frågade jag mig, om det skulle betraktas som en inbjudan till en samförståndsdiskussion eller som ett ultimatum. Jag har stannat vid det första alternativet, men först sedan jag hört det kompletterande anförande, som hållits av finansministern. Jag medger, att man fortfarande kan sätta ett frågetecken. Det gick genom herr statsministerns anförande en underton av förebräelse emot de borgerliga för att de icke velat inse lägets allvar och behovet av hjälp. Jag vågar påstå, att den förebräelsen icke är berättigad. De motsättningar, som ha kommit till synes, när det gällt arbetslöshetspolitiken, motsättningarna mellan borgerlig och socialdemokratisk uppfattning, bottna ytterst icke i en sådan principiell meningsskiljaktighet i fråga om själva samhällets skyldighet att hjälpa, som herr statsministern antydde. Det är icke så, att det endast är det socialdemokratiska partiet, som verkligen vill hjälpa och verkligen inser hjälpbehovets hela och fulla räckvidd. Skiljaktigheten är icke av principiell art; den gäller i allra högsta grad medlen och icke målet. Och det må väl förlåtas oss, om vi icke oreserverat kunna ansluta oss till den uppfattning, som kommit till synes i anföranden från regeringsbanken och förslagen i statsverkspropositionen. Men det hindrar icke, att vi kunna bestämt hävda, att vi från

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

borgerligt håll med samma ansvars känsla och med samma medkänsla för de arbetslösa äro beredda att gå till en prövning av dessa frågor.

Det är också felaktigt, då herr statsministern påstår, att de borgerliga partiernas huvudsträvande vore att strama till arbetslöshetsdirektiven. Herr statsministern måtte ha glömt, att både 1923 och 1926, 1927, 1928, 1929 o. s. v., då motioner från socialdemokratiskt håll i detta avseende förelågo, inneburo dessa försök att mjuka upp direktiven, att bryta den linje, som de borgerliga partierna konsekvent fullföljt alltifrån den tidpunkt, från vilken man kan datera svensk arbetslöshetspolitik under krisen.

När herr statsministern flera gånger så starkt underströk samhällets skyldighet att hjälpa, så vill jag fråga, om det verkligen är rätt och klokt att så ofta och så starkt och oreserverat understryka detta. Jag tror, att det icke bara av ekonomiska skäl är nödvändigt att här göra en begränsning. Det är nödvändigt också därför, att om samhället tar på sig praktiskt taget obegränsad skyldighet att hjälpa i varje fall, där någon samhällsmedlem kommit i svårigheter, så tar samhället på sig en omöjlig uppgift, på vilken det mycket snart kommer att stupa. Herr Hamrin hade alldeles rätt, då han underströk, att hjälpen skall ges i de fall, då det kan påvisas, att en människa icke kan med egna krafter klara sig, men först då. Herr statsministerns ord kunna däremot tydas som löften till alla, som hava det svårt — och det är sannerligen många — att de kunna ställa krav på statsmakterna. Det är ett eko från valrörelsen, som går igen. Och mot det har man sannerligen allt skäl att ställa en erinran om faran av att på detta sätt ge den tillväxande understödsgarandanden ytterligare luft under vingarna. När man talar om hjälp, må det till sist också tillåtas erinra om att man ibland kan hjälpa för stunden på sådant sätt, att när det sedan nästa år eller kanske om två år gäller att hjälpa i större utsträckning och under mera bekymmersamma förhållanden, då saknar man resurser till de nödvändigaste hjälpåtgärderna.

Det var icke min mening att polemisera emot herr statsministern. Jag tillåter mig endast göra dessa små randanmärkningar till hans anförande. Det är över huvud icke lockande att i denna remissdebatt taga upp någon personlig polemik. Här gäller framför allt att väga mot varandra de skäl och förslag, som föreligga till åtgärder på den punkt, där det stora problemet i vårt ekonomiska och sociala liv nu tillspetsas. Det är icke för mycket sagt, om man påstår, att vi i det avseendet stå inför en vändpunkt.

Kammarens ledamöter hava nyss hört ett anförande från statsrådsbänken, som jag tror kommer att länge stanna i mångas minne. Det var ett anförande, som gjorde ett utomordentligt starkt intryck. Och det må tillåtas en politisk motståndare till herr finansministern att oreserverat betyga sin beundran för den lysande värtaligheten men också sin högaktning för den personliga värme och övertygelse, som präglade anförandet. Det är intet tvivel därom, att en person, som på det sättet framför sina åsikter, han tror på sin sak och är beredd att offra något för den. Det är en egenskap, som kanske icke är alltför vanlig i vårt politiska liv, och en egenskap, som är värd honnör och respekt. Men när man gör denna honnör, är man därmed icke befriad från skyldigheten att granska de åsikter, som på detta utomordentliga sätt framförts.

Regeringsförslagets syfte är tvåfaldigt. Man vill dels bryta en ny väg, en väg för en ny arbetslöshetspolitik här i landet. Dels vill man genom en konjunkturstimulerande offentlig företagsamhet medelst allmänna arbeten i stor skala bryta depressionen, öka rörelsen inom det enskilda näringslivet och därmed, för att citera finansministern, »skapa ett tillskott till folkhushållets inkomster och stärka underlaget för statens finanser». Den första uppgiften, som jag skulle vilja kalla herr socialministerns, ligger i linje med det social-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

demokratiska partiets hittills förda politik. Den senare uppgiften, herr Wigforss', betecknar ett nytt och djärvt grepp. Den betyder, att man här i Sverige vill i ett brett upplagt, konsekvent genomfört finanspolitiskt program omsätta den teori till krisens bekämpande och övervinande, som har sina mycket bemärkta målsmän huvudsakligen bland Englands nationalekonomer.

Jag har ingen anledning att efter de anföranden, som här tidigare hållits, gå närmare in på arbetslöshetspolitiken. Jag hänvisar till det anförande, som herr Lindman i förmiddags höll, där han framförde våra kritiska synpunkter på de huvudlinjer, som i regeringens proposition skisserats. Och efter de anföranden, som på förmiddagen hållits i första och andra kammaren av ett par ledare för det frisinade partiet, får man väl anse det uteslutet, att riksdagen kan ge sitt bifall till en arbetslöshetspolitik, som i det väsentliga följer de linjer, som finnas skisserade i statsverkspropositionen, vad beträffar arten av och villkoren för de offentliga arbetena. Men det har också av anföranden från olika håll framgått, att man även på borgerligt håll är beredd på att det under den närmaste tiden kommer att bli nödvändigt med en väsentligt utvidgad verksamhet mot arbetslösheten, och att man också har klart för sig, att den situationen kan inträda, att härför lånemedel i viss, kanske rätt stor utsträckning kunna bli nödvändiga. Herr Wigforss skyndade att inkassera detta såsom ett halvt löfte. Av vissa talareshörsamhet att närmare ingå på detta problem drog han den slutsatsen, att det borgerliga motståndet här redan är uppgivet. Han gjorde också det lilla påpekandet, som kanske i detta sammanhang syntes honom vara ganska pikant, att då han hade anledning förmoda, att den svenska kapitalmarknadens intresse för regeringens plan var större än vissa högerpolitikere, skulle dragkampen kanske till sist sluta med att den förra avgick med segern. Det är kanske icke så alldeles säkert, att herr Wigforss i det avseendet bedömer situationen rätt, men jag medger att det nog även på borgerligt håll och i vissa företagarkretsar finns personer, som oreserverat ansluta sig till hans uppfattning, om att krisen bör bekämpas genom utvidgning av det allmännas verksamhet.

Det är nödvändigt att stanna ett ögonblick inför herr Wigforss' teori om konjunkturstimulansen. Genom att acceptera denna teori har man skjutit undan ställningstagandet till vissa besparingsproblem. Det säger jag med anledning av herr Wigforss' ripost till en föregående talare. Och jag måste liksom herr Hamrin på denna punkt erinra om dyrtidstilläggen. Jag vill samtidigt ge mitt erkännande åt det besparingsarbete, som regeringen vidtagit inom den ram, som angivits genom det av granskningsnämnden uppskisserade besparingsprogrammet. Och jag skall villigt erkänna, att regeringen på många punkter tagit steg, som man knappast väntat av en socialdemokratisk regering. Men när det gäller dessa rent politiska avgöranden, som granskningsnämnden påpekat vara de nödvändiga förutsättningarna för en radikal besparingspolitik, har regeringen väjt undan. Och herr Wigforss har nyss medgivit, att detta skett därför att en radikal besparingsaktion står i strid med hela den penningpolitiska uppfattning, som tagit sig uttryck i den föreliggande propositionen. Man kommer då över till frågan vad denna innebär, vad som är syftet och vad som blir konsekvenserna. Budgeten kommer, om den genomföres, att leda till en inflation. Det ordet skrämmer icke oss. Det har tidigare och icke minst under förra riksdagens diskussioner framhållits nödvändigheten av en prisstegring, och det har från högerhåll uttalats, att vi önskade, att denna prisstegring måtte i den utsträckning, som det är möjligt, underlättas genom penningpolitiska åtgärder. Vi hava påpekat, att riksbanken har vissa medel till sitt förfogande. Men riksbanken och statsmakterna hava genom fjolårets åtgärder och beslut ställt sig på den ståndpunkten, att

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

den nuvarande prisnivån skall bevaras, och att den depreciering av den svenska kronans utlandsvärde, som skedde, när vi övergåvo guldmyntfoten, icke skall få en motsvarighet i en depreciering av den inre valutan. Till denna penningpolitiska deklaration knöts dock det medgivandet, att en viss stegring av parti-prisnivån skulle anses tillätlig. Resultatet kunna vi nu efter åtta månaders eifarenhet avläsa. Det är ett fortsatt prisfall. Det fortsatta prisfallet i guld-länderna har icke kunnat motstås här hemma, utan vår prisnivå är sedan hösten åter i fallande. Situationen är nu sådan, att det icke kan råda något tvivel om att det är högt på tiden att en vändning sker, att en prisstegring inträder.

Vi möta sålunda på denna punkt herr Wigforss program med livlig sympati. Men vi måste samtidigt fråga oss: hava vi någon garanti för att en prisstegring, insatt på denna punkt och åstadkommen med dessa medel, får den omfattning och verkan, som vi önska. Kunna dess verkningar bli för det svenska näringslivet i dess helhet gagnande? På ett sätt kommer givetvis en sådan prisstegring att åstadkomma en lättnad: den kommer att lätta den oerhörda skuldbörda, som nu trycker det svenska näringslivet. En nedskrivning av det svenska penningvärdet måste medföra en lättnad i denna skuldbörda. Prisfallet eller stegringen i det inre penningvärdet har faktiskt nu lett till en, jag vågar säga allmän insolvens. Men en inflation på den väg, som herr finansministern tänker sig, är ytterligt farlig, farlig först och främst därför att den äventyrar våra statsfinanser. Herr Wigforss gjorde på den punkten en invändning, som jag skulle vilja beröra. Han menade, att det kunde ju icke vara så farligt att öka statsskulden, när det i alla fall samtidigt sker en ökning av nationalförmögenheten. Och han påpekade, att genom den snabba amorteringen kommer i alla fall av folkhushållets löpande inkomster en avsevärd del att tagas i anspråk för den nya kapitalbildning, som här är erforderlig. Det strider litet grand emot det samtidigt gjorda påpekandet, att amorteringsmedlen ju skola tagas, icke av den löpande inkomsten utan av förmögenheten genom den arvsskatt, som är ifrågasatt. Men det är kanske mindre att fästa sig vid den motsägelsen. Det finns emellertid i hela denna konstruktion så många svagheter, så många betänkliga luckor, att det sannerligen vill till, att man synar varje led i bevisföringen, innan man accepterar resultatet. Risken för våra statsfinanser av denna inflation bleve givetvis mindre, om man hade någon garanti för att prisstegringen bleve allmän, och att den nu utlöste en ökad företagsamhet, som kunde skapa nya inkomstkällor.

Herr statsministern antydde på förmiddagen, att han tänkt sig utvecklingen ungefär efter mönster av snöbollssystemet. Man börjar rulla en snöboll utför en brant, och den växer så småningom till en hel lavin. Prisstegringen börjar, folk får större inkomster, skatteunderlaget ökar, och jordbruket får bättre betalt för sina produkter. Det var kanske ytterligare några led i processen, som han antydde. Ja, detta låter naturligtvis lockande. Men, mina herrar, kommer det att gå till på det viset? Jag tror det icke. Först och främst få vi göra klart för oss, att det är mycket liten utsikt för att denna prisstegring genom igångsättandet av offentliga företag skulle komma jordbruket till godo. Och då är man framme vid det stora problem, som märkvärdigt nog mycket knapphändigt har berörts här i dagens remissdebatt. Det är ju dock så, att vi hava icke bara ett stort socialt problem, frågan, huru vi skola sysselsätta de arbetslösa industriarbetarna, vi hava också problemet huru vi skola hindra ett sammanbrott för den svenska jordbruksnäringen. Många av jordbrukets representer här känna mycket väl till att detta sammanbrott är överhängande. Det sammanbrottet avvärjer man icke genom att igångsätta offentliga företag i stor utsträckning och genom att därvid släppa ut ökad köpkraft, som sättes i händerna på vissa industriarbetargrupper, i första hand sådana, som redan nu

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

höra till de bäst betalda yrkena, och genom att låsa fast på vissa håll en orimligt hög lönenivå, som icke svarar emot den nuvarande ekonomiska verkligheten.

Man kanske däremot invänder, att det är klart, att när industriarbetarna få bättre betalt, kunna de köpa mera jordbruksprodukter, och då kunna också jordbrukarna få bättre betalt. Herrarna torde vara goda studera utvecklingen under en följd av år och se, om det verkligen förhåller sig så, att goda konjunkturer för industriarbetarklassen medfört motsvarande goda konjunkturer för jordbrukarna. Hur var det under åren 1924—1930? Jag tror icke, man skall kunna påvisa, att den då pågående stegringen av reallönen för industriarbetarna medförde en ökad inkomst eller bättre avsättningsmöjligheter för jordbrukarna. Det förhåller sig icke så. Det förhåller sig i stället så, att ökad konsumtionskraft tar sig uttryck i konsumtion av andra varor än livsmedel av skäl, som många gånger här påvisats, och som jag icke skall närmare ingå på. Det är under sådana förhållanden mycket liten sannolikhet för att inflationen kommer att medföra någon väsentlig lättnad för det svenska jordbruket. Det problem, som inneslutes i orden »svenska jordbrukets nuvarande nödläge», löses icke genom det penningpolitiska program, som herr finansministern skisserat.

Och huru förhåller det sig med exportindustrien? Bli dess möjligheter på något sätt förbättrade genom att det penningpolitiska program sättes i verket, som finansministern skisserat? Jag kan icke förstå, huru det skulle gå till. Om man icke låter på växelkursernas område inflationen taga sig uttryck, om man icke medger ytterligare depreciering av kronans utlandsvärde kan jag icke förstå, att de svenska exportnäringarna kunna ha någon som helst fördel av det programs genomförande, som här är skisserat.

Jag hade väntat, att herr finansministern just på denna punkt skulle vara betydligt utförligare, att han skulle taga upp dessa invändningar, som ju ligga så nära till hands, och vilka, om de icke kunna tillbakavisas, måste anses utgöra en synnerligen tungt vägande invändning emot hela programmet. Men herr finansministern tog med mycket lätt hand på denna sak. Nu menar jag, att dessa invändningar icke absolut fälla hela det program, som är framlagt. De endast reducera verkan av detsamma till rätta dimensioner. Verkan kan bli en ökad avsättning, ökad rörelse, men långt ifrån av den betydelse, som herr finansministern tror, och utan att detta kommer de mest behövande medborgargrupperna till godo. Man tror, att staten genom att på detta vis öka företagsamheten kan till en viss grad motverka depressionen och upptäta det nu infrusna kapitalet. Jag ger herr Anderson i Råstock, som hade ordet före mig, alldeles rätt däri, att den enskilda företagsamheten är förlamad för närvarande, och att orsaken är brist på förtroende. Men om man har den uppfattningen, att det är brist på förtroende, som är yttersta orsaken till att det svenska näringslivet frusit fast, hur kan man då tro, att den nödvändiga upptätningsprocessen skall ske genom åtgärder, som äro i högsta grad ägnade att undergräva förtroendet för de svenska statsfinanserna, för den svenska valutan och för det svenska näringslivets möjligheter att med egna krafter stiga upp ur depressionen?

Det farligaste med den budget, som vi här diskutera, är, synes det mig, att den blundar för verkligheten. Herr finansministern *tror* på sin sak, är övertygad om att det kommer att gå som han här förutsagt, och det är egentligen för en borgerlig representant ganska uppmuntrande att höra en socialdemokratisk finansminister ge uttryck åt denna trosvissa övertygelse om det borgerliga samhällets motståndskraft och den kapitalistiska produktionsordningens förmåga att uthärda depressionen. Denna optimism dela också

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

vi, men vi tro icke, att man plockar frukterna så snart som herr finansministern tyckes tro. Vi tro, att det återstår oss många prövningar, innan vi komma ut ur denna depression, och att vi få vara beredda att taga ännu ett par hårda tag med denna verklighet, som vi icke kunna komma ifrån.

Den politik, som här rekommenderas, är farlig, därför att den blundar för verkligheten. Jag ber, att när kammarens medlemmar gå till en närmare granskning av de föreliggande förslagen, de icke måtte förbise det problem, som förr eller senare måste lösas. Det är anpassningens problem, som vi icke komma ifrån. Man kan möjligen skjuta bort det något år, skjuta det framför sig, men ovillkorligen måste man taga itu med det förr eller senare. Det kan hända, att vi om några år stå öga mot öga mot detta problem med sämre möjligheter att lösa det än vi hava i dag. Den anpassning det här gäller måste enligt mitt förmenande bli tvåfaldig: dels en penningvärdets anpassning till de förändrade förhållanden som inträtt, dels en utjämning i lönenivån, som är den nödvändiga förutsättningen för ett återvinnande av den ekonomiska hälsan. Det finns ingen, det vågar jag försäkra herr finansministern, inom mitt parti, som anser en nedpressning i lönenivån vara något i och för sig önskvärt. Men när man sett utvecklingen inte bara i vårt land utan även i andra länder, som prövat olika recept och i viss mån det recept, som herr finansministern nu vill få oss att försöka, så har man kommit till den fasta övertygelsen, att vi icke kunna komma undan den anpassning, den utjämning på lönemarknaden, som har skett i andra länder, och som man nu genom den finanspolitiska åtgärd, som här föreslås, vill skjuta undan. Vi komma icke förbi den, vi måste förr eller senare taga itu med den, och då är det bättre att göra det nu.

Regeringens program kan till en viss grad lyckas, om den har turen med sig, om herr Wigforss får världskonjunkturen till sin hjälp, men utan den lär han icke lyckas. Han vädjade till oss konservativa, om vi icke kunde förstå och sympatisera med den tankegången, att det ligger något stort och tilltalande i detta, att det svenska näringslivet har egna möjligheter i sådan utsträckning, att vi oberoende av världskonjunkturen skulle kunna skaffa oss så att säga en egen plattform för välstånd och hålla denna trots ogynnsamma skiftningar i världskonjunkturen. Herr Wigforss riktade också till högern den frågan, om det vore konsekvent att, som vi göra, kräva skydd för det svenska näringslivet, men samtidigt, när det gäller ställningstagande till hans program, underkänna detta näringslivs möjligheter att skapa och bibehålla välstånd för den svenska befolkningen. Jag ber att få påpeka, att herr Wigforss icke skall kunna påvisa något uttalande från högerhåll, som innebär ett förnekande av det faktum, att det välstånd, som den svenska nationen kommit upp till under åren 1900—1930, i alla största utsträckning är baserat på vår exportindustris utveckling under tiden. Detta ha vi alltid framhållit, och när vi betonat, att det är nödvändigt att för vitala delar av det svenska näringslivet skapa bättre skydd och bättre arbetsmöjligheter, underkänna vi därmed icke det som jag nu säger, att det är ytterst på våra exportnäringar, som den höga levnadsstandard är baserad, som det svenska folket kommit upp till.

Hur kan man tro, att vårt land skulle isolerat kunna bibehålla denna höga levnadsstandard, skapa en egen högkonjunktur med penningpolitiska eller andra medel, under det att depressionen fortsätter ute i världen. Jag tror, att det är klokare, om vi bestämma oss att taga ännu ett par hårda år, men göra det så, att vårt näringsliv sedan kan på naturlig väg återhämta sig, och att vi bevara den starka och fasta grund till återuppbyggande, som ligger i goda statsfinanser. Det recept, eller det program, som herr Wigforss fram-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

lagt och på sådant utomordentligt bestickande sätt försvarade, påminner dock väl starkt om Döbelns recept:

»Nej, doktor, nej, tänk ut en sats, min herre,
som gör mig för i morgon sjufalt värre
men hjälper mig i dag på mina ben!»

Till sist ännu ett par ord om herr statsministerns anförande. Han yttrade inledningsvis några ord om att han egentligen borde hava uppskjutit sitt anförande, så att herr Kilbom fått tala omedelbart efter herr Lindman; då hade vi fått en illustration till att det i vårt samhälle finns ytterlighetsriktningar, mellan vilka det gäller att finna en förnuftig väg fram. Det fanns ganska litet fog i herr Lindmans anförande för den sammanställning som herr statsministern gjorde. Jag tror, det varit riktigare och rättvisare att taga fasta på tonen och andemeningen i högerledarens anförande i stället för att göra denna något demagogiska sammanställning av hans anförande med den följande kommunisttalarens.

Högern vill i denna för land och folk så utomordentligt allvarliga tid samarbeta med ansvarskännande och insiktsfulla politiska krafter inom alla andra partier i denna riksdag för att nå fram till bästa möjliga lösning av de stora problem, som nu stå framför oss. Högern väntar då också att finna ett gensvar och förståelse för en saklig och uppriktig kritik vid prövningen av regeringens förslag även hos dem, som nu sitta i regeringen, och hos regeringspartiet.

Herr **Andersson** i Rasjön: Herr talman! Liksom föregående års remissdebatter företer även dagens debatt en tvåfaldig karaktär. Dels rör sig diskussionen som sig bör omkring det framlagda budgetförslaget och finansplanen, och dels är det en och annan talare som tar tillfället i akt för mer eller mindre grundliga politiska uppgörelser. För min del skall jag huvudsakligen sysselsätta mig med budgetförslaget och göra några randanmärkningar till det samma.

Efter det av herr finansministerns egen ljusa livssyn präglade försvarstal, som han nyss höll här för sina budgetprinciper, medger jag, att det kanske icke är fullt lika lätt för mig som för föregående kritiker att komma fram med mina erinringar. Jag skulle kunna till den föregående talarens befogade komplimanger till herr finansministern säga ungefär det, att jag tror, att hans budgetförslag skulle hava blivit långtmera välvilligt mottaget än vad det blivit, om han först hade lagt fram det här i kammaren och vi senare fått taga del av det i statsverkspropositionen. Nu kunde det icke hjälpas, att vi först läste det på papperet, och där ter det sig icke lika bestickande som det gör, när han med sin utomordentliga vältalighet framställer det muntligt.

Vad först angår budgetens utgiftssida skall jag liksom åtskilliga talare här förut i dag villigt erkänna, att besparingsarbetet har avsatt betydelsefulla resultat, som måhända kunde anses fullt tillfredsställande för så att säga normala förhållanden, men att dessa besparingsresultat icke kunna betecknas som tillfredsställande för det abnorma läge, vari vi nu befinna oss. Det framgår tydligt och klart av det rätt stora deficit, som ändock uppstått i budgeten. Det är ju på det sättet, att stora och viktiga utgiftsposter helt och hållet lämnats oberörda av besparingsnitet. En sådan post har förut här blivit berörd av en föregående talare. Jag åsyftar dyrtidstilläggen. Det är icke blott så, att grunden för dyrtidstilläggens utgående för nästa år föreslagits vara i princip densamma som förut, utan man utgår också i sina beräkningar från ett index-tal, som är högre än det för tillfället gällande. För min del måste jag säga, att

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

det allmänna ekonomiska läget i landet nu är sådant, att man även av andra än statsfinansiella skäl vore berättigad att upptaga till allvarlig prövning frågan, om dyrtidstilläggen över huvud skola bibehållas. Motioner komma säkerligen att väckas, som gå ut på en reduktion eller slopande av dyrtidstilläggen, och om jag nu i fortsättningen här kommer att på en eller annan punkt göra några erinringar mot besparingsarbetet i andra delar, vill jag säga, att gent emot mig skall herr finansministern icke kunna rikta den anmärkningen: var så god visa på några vägar att täcka vad som ytterligare bör komma med i budgeten — ty jag har den uppfattningen, och jag är icke rädd för att deklarerade den, att på dyrtidstilläggen kan man spara åtskilliga tiotal miljoner kronor.

På ett par tre punkter i budgetförslaget tillåter jag mig att hysa den uppfattningen, att besparingsnitet kanske gått väl långt. Jag åsyftar då den post på åttonde huvudtiteln, som går under benämningen »extra statsbidrag till folkskoleväsendet». Den anslagsposten har nedskurits med omkring 3 miljoner kronor. Det är klart, att här hava vi att göra mindre med en verklig besparing för det allmänna än med en överflyttning från staten till kommunerna, till skoldistriktet av en del av kostnaderna för folkskoleväsendet. Dessutom förutsätter propositionen, såvitt jag läst den rätt, att för detta anslags utgående främdeles skola komma att gälla delvis andra grunder, huvudsakligen byggda på skatteutjämningsprincipen. Nu är att säga det, att när detta anslag infördes, så var det ju icke huvudsakligen motiverat från skatteutjämnings synpunkt, utan motiverades som ett statsbidrag till täckande av kostnaderna för folkskoleväsendet på samma sätt som bidraget till lärarnas avlöning, och huvudskälet till att förslaget kom fram och att det vann riksdagens bifall var en principiell inställning hos förslagets tillskyndare och dess anhängare här i riksdagen, att folkskoleväsendet var en sådan tunga, som borde i allra största möjliga grad bäras av staten. I dagarna har skatteutjämningsberedningen lagt fram ett förslag, som går ut på fullständigt förstatligande av folkskoleväsendet. Det kan då synas rätt egendomligt att, samtidigt som ett sådant förslag kommer fram, man gör en reduktion av de redan utgående statsbidragen för folkskoleväsendet. Jag hoppas, att det skall bli möjligt att utan att rubba balansen i budgeten rätta till denna här påtalade omständighet.

En annan post i budgeten, där jag också har en känsla av att besparingskravet kanske slagit till för hårt, gäller en post på nionde huvudtiteln och rör statsbidrag till lantmäteriförrättningar. Det föreslås nu, att traktamentersättning till förrättningsmännen vid jorrdelningsförrättningar hädanefter skola gäldas av sakägarna, under det att tidigare under en lång följd av år det varit staten som bestritt dessa kostnader. Bortsett från de betydande svårigheter i tillämpningen, som komma att uppstå vid en övergång till en ny ordning och som påpekats från åtskilliga av i saken hörda myndigheter och korporationer, så är det väl också högst tvivelaktigt, om det ur själva sakens synpunkt är lämpligt att göra en sådan kostnadsöverflyttning till jordägarna. Jag vill särskilt erinra om ett beslut som fattades av förra årets riksdag, nämligen om införande av en lag om reglering av ägo gränser, ett beslut som förutsatte, att under de närmaste tio åren komme att uppstå en hel del lantmäteriförrättningar för ägo gränser regleringar, där delägarna icke alltid själva kunna bestämma, huruvida de komma in i företaget eller icke, utan där de många gånger komme att dragas med utan egen önskan eller vållande. Det är klart, att i den mån som kostnaderna för lantmäteriförrättningar ökas, ter sig en sådan eventualitet för en enskild jordägare ännu mera orättvis eller betungande än vad den eljest skulle göra. Jag vet icke, om det finns möjlighet att vinna ändring i vad jag nu påtalat. Det rör sig om ett mycket stort belopp, och det är klart, att man

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

får vara beredd på att göra eftergifter både här och var, men jag tror icke, att det skadar att framhålla den synpunkt det gäller i detta avseende. Jag får säga ifrån i alla fall, att vad som nu sker i detta hänseende det måste rättas till, då det en gång blir bättre ekonomisk konjunktur, vilket vi alla hoppas på, och i det hänseendet menar jag, att vi här hava ett alldeles uppenbart fall, då begränsningen av statens bidragsgivande måste bli av tillfällig natur.

Den röda tråden i statsverkspropositionen är ju den nya arbetslöshetspolitiken, och som den är upplagd såväl i propositionen som av de herrar på statsrådsbänken som uppträtt till dess försvär, så är den icke bara ett hjälpprogram utan helt enkelt ett nytt ekonomiskt program. Programmet för nödhjälpsarbetena kan ju, som någon här sagt, lämpligen diskuteras i sitt rätta sammanhang, när propositionen i sinom tid kommer och alla detaljer i förslaget bli kända. Jag skall för min del icke söka taga ut något i förskott på den debatten, men vad avser den del av spörsmålet, som kan benämnas programmet för den nya ekonomiska politiken, så måste jag i likhet med åtskilliga som här förut haft ordet, och trots det att professor Myrdal stått fadder till principerna, säga, att jag kan icke riktigt följa med herr finansministern i hans ljusa tro på den befruktande välsignelse, som beredskapsarbetena skulle hava på den allmänna ekonomien i landet. Är det icke så i själva verket, att denna befruktande inverkan kommer att gälla ett mycket litet avsnitt av näringslivet, kommer att gälla allenast de delar av verksamheten som direkt beröras av byggnadsverksamheten i olika faser? Men nu är det väl ändock så, att byggnadsfacket icke är sämst ställt vare sig i arbetslöshetshänseende eller i räntabilitetshänseende för företagarna. I byggnadsverksamheten har ändock under de sista åren rått en relativt livlig verksamhet. Det är en mångfald andra näringar, som sedan flera år tillbaka varit tryckta av depressionen. De näringsgrenar, som lidit mest av depressionen, dem behöver man icke leta efter med ljus och lykta. Det är jordbruket, skogsbruket och gruvindustrin. Då frågar jag herr finansministern, på vad sätt dessa betryckta näringsgrenar kunna hjälpas av hans nya ekonomiska program. Jag tillåter mig i detta avseende upptaga till granskning hans excellens statsministerns förhandsreplik till mig här på förmiddagen, därför att jag gjorde en syrlig reservation mot ett uttalande, däri jag fann honom förutsätta som alldeles självklart, att i den mån som ökade arbetstillfällen beredas och ökade inkomster komma att tillföras vissa yrkesgrupper, med ett ord, om man realiserade regeringens ekonomiska program i avseende på beredskapsarbeten, skulle därav följa en ökad efterfrågan i fråga om jordbrukets produkter. Och denna ökning i köpkraften skulle ha till följd en stegring av priserna å lantmannaprodukter.

Den föregående ärade talaren har här antydningssvis förut påvisat, att detta resonemang icke håller streck. Och jag skall med några ord söka förklara, varför det icke gör det, och varför det icke går an att turnera saken så, som min namne på Örebro länsbänken sökte göra, nämligen att likaväl som man kan säga, att när jordbrukarna ha det bra, ha alla det bra, kan man säga, att när de övriga 55 % av befolkningen ha det bra, så ha jordbrukarna det också bra. Skillnaden ligger icke bara däri, att jordbrukarna äro den största yrkesgruppen, utan däri att ingen annan samhällsklass har samma elasticitet i fråga om behov som lantbrukarklassen har. Ingen annan samhällsklass kan så till den grad inskränka sina inköp som jordbrukarna, därför att de producera en hel del av livets nödtorft själva i sin naturahushållning. Härav följer också, att därest inkomsterna ökas för jordbrukarna, komma jordbrukarna omedelbart att kunna leverera en större del av dessa inkomster i marknaden. Men om inkomsterna öka för andra samhällsgrupper, är det fullkomligt riktigt, som herr Anderson i Norrköping nyss förut

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

sagt, att då kommer denna ökning av inkomsterna huvudsakligen att tagas i anspråk för tillfredsställande av andra behov än livsmedelsbehovet. Livsmedelsbehovet är i vårt land dess bättre tillgodosett för de allra flesta grupper i den utsträckning, som det behöver tillgodoses. De fattigare samhällsklasserna nöja sig givetvis med billigare livsmedel, mindre förädlade livsmedel. Men då får det ske på volymens bekostnad, så att en större volym av livsmedel träder i stället för mera koncentrerade dylika. I stort sett kommer den ökning av köpkraften hos de arbetslösa, som kommer att inträda, därest arbetslösheten upphör, att spela en ofantligt liten roll för konsumtionen av lantmannaprodukter och ifråga om prisbildningen på dessa produkter.

Beträffande de näringsgrenar, som ha det sämst ställt i vårt land, tror jag ingen här i dag gjort den distinktion, som jag anser bör göras, nämligen att i närvarande läge är det icke längre jordbruket utan skogsbruket, som har det sämst ställt. Ty för skogsbruket och de människor, som äro beroende av inkomsterna därifrån, ter sig läget synnerligen mörkt för att icke säga hopplost. Då måste man rikta den frågan till herr finansministern: I vad mån kommer det nya beredskapsarbetsprogrammet att ekonomiskt stödja skogsbruket som sådant? Att en del av de arbetslösa skogsarbetarna få sysselsättning med dikning och kulturåtgärder och sådant, det förnekar jag ingalunda, men på vad sätt skall näringen som sådan stimuleras. Ty den ökade åtgången av varor, som blir följden av expansionen i byggnadsverksamheten, blir tydligen minimal av den enkla anledningen, att trävarorna numera till så liten del ingå i byggnaderna. Skogsbruket är liksom gruvindustrien beroende av exportmöjligheterna. Och liksom de föregående ärade talarna måste jag i detta avseende säga som min uppfattning, att exportindustrien icke kan på något sätt befräjas av ett förverkligande av det föreslagna beredskapsarbetsprogrammet, snarare tvärtom. Det måste ovillkorligen bli en konkurrens om kapitalet, vad finansministern än säger, och likaså en viss konkurrens om arbetskraften. Icke på det sättet, att arbetskraften icke behöver sysselsättas, utan på det sättet, att en viss fastlåsning av löneläget blir en nödvändig konsekvens av att tillgången på arbete inom vissa orter rent lokalt ökas.

Bedömandet av hela detta arbetslöshetsprogram får emellertid som sagt anstå, och för min egen del skulle jag vilja med någon liten travestering om detsamma säga ungefär som Vår Herre säger till Kain i Guds gröna ängar, när han straffar honom för broderdråpet: Vad Du gjort är icke alldeles orätt, men det är heller icke alldeles rätt. — Sedan tror jag också man kan säga om beredskapsarbetsprogrammet, att det är möjligt, att man i väsentliga delar kan realisera det som arbetslöshetsprogram. Men när vi göra detta, skola vi göra det för den sakens skull, och icke i den tron, att vi därigenom främja näringslivet i övrigt. Det sista tror jag är självbedrägeri.

Går man så över till budgetens inkomstsida möter där en del företeelser, som förut här i dag ha stämplat som oroväckande. Bottenskrapningen av alla tillgängliga medel har herr finansministern sökt att bagatellisera, och om jag minns rätt, så påstod han t. o. m., att en kommande finansminister icke skulle komma i sämre läge vid uppgörandet av nästa års budget än finansministern varit nu. Han kommer fram till den slutsatsen genom att påvisa, att tillgängliga fonderade medel hade förbrukats innan han började räkna på 1933—34 års budget. Ja så långt kan man följa med honom, men hur skall det bli för den finansminister, som nästa år skall lappa ihop budgeten? Om även i denna budget det kommer att uppstå ett deficit på några hundra miljoner kronor, kommer då icke den bottenskrapning, som nu skett, att stå

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

som ett spöke för den, som blir olycklig nog att göra budgeten för 1934—35? I detta avseende tror jag icke det går att inlägga någon gensaga, utan botenskrapningen är nog faktisk, och vid vilken tidpunkt den börjar verka, det spelar i detta avseende icke så stor roll.

Nu är det ju så, att man städse får emot sig den invändningen att, därest man går in på en kritik av finansministerns inkomstberäkningar eller av hans förslag till nya skatter eller upplåning, man får vara beredd att anvisa andra vägar för att täcka den brist, som uppstår för att fylla hålet. Jag skall för min del efterkomma hans uppmaning i det hänseendet såtillvida, att jag i motsats till åtskilliga talare här förut i dag vill deklarerat som min uppfattning, att de rena lyxvarorna, spriten ingalunda oräknad, säkerligen tåla vid en betydande ökning av skattebelastningen utöver den, som nu föreslås. Sprit, vin, öl och tobak, där ha vi fyra alldeles typiska överflödsartiklar, som visserligen förbrukas i mycket stor omfattning på grund av vana, men varom ingen kan säga, att det föreligger något oavvisligt behov. Den uppfattningen, som här kommit till synes, att den ökade beskattningen av spriten skulle vara riskabel i det hänseendet, att den skulle medföra ökade lagöverträdelser i fråga om lönnbränning och smuggling, tror jag är överdriven, ty än så länge kan icke smuggelspriten på långa vägar i prishänseende konkurrera med den legala spriten, även om skattebelastningen skulle höjas rätt väsentligt utöver vad som nu föreslagits. Vad beträffar hembränningen så har den florerat ända sedan kristiden och även under tider, då spritpriserna voro relativt låga och inkomsterna för befolkningen goda. Särskilt åren närmast efter kriget florerade hembränningen i hart när otrolig utsträckning i vissa trakter av Sverige, fastän det då bevisligen var mera gott om pengar än vad det någonsin varit i mannaminne. Därför vill jag för min del beteckna det som en felsyn att tro att frekvensen av smuggling och lönnbränning står i något direkt sammanhang med skattesatserna på alkoholvarorna, så länge som skattesatserna icke äro högre än vad som nu föreslås. Även om de skulle bli betydligt högre, tror jag den satsen ändå gäller. Jag skulle vilja särskilt rekommendera vinet i herr finansministerns åtanke. Vinet är ju praktiskt taget skattefritt. I den mån det införes, är det ju belagt med tull, men det inom landet tillverkade vinet är icke belagt med någon skatt. Den vinst, staten får av konsumtionen av inhemskt vin, hänför sig endast till den vinst, vin- och spritcentralen kan ernå vid avsättningen, men det är ju klart, att i den mån andra alkoholtyper beskattas och vinet lämnas relativt obeskattat, kommer konsumtionen att övergå till detta slag av berusningsmedel. Därför är det anledning fästa uppmärksamheten även på vinet. Jag undantar därvid ingalunda det inom landet tillverkade, ty även det är en lyxartikel.

Beträffande beskattningsfrågorna skulle jag vilja uttala det önskemålet, att de här i riksdagen behandlas så, att man kan få överblick över de olika möjligheterna att finansiera budgeten. Så som de behandlades förra riksdagen fanns icke denna möjlighet, utan en skattesats bestämdes då och en annan då. Det kan icke vara annat än till fördel för behandlingen, att dessa spörsmål samlas. Det går mycket lätt, om de beslut, som fattas i början av riksdagen och äro betingade av behov att få in medel i god tid, givas preliminär karaktär och sedan hela spörsmålet om skatteavvägningen tages upp vid riksdagens slut.

Som slutomdöme om budgetförslaget skulle jag vilja säga, liksom någon här förut, att det utan tvivel lämpar sig som en förhandlingsbasis, men att det knappast kan anses vara acceptabelt, därest det skall betecknas som minikrav utan prutmån. Beträffande läget i övrigt, politiskt och parlamentariskt, tillåter jag mig säga, att möjligheter alldeles säkert finnas till ernående

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

av positiva resultat, därest denna regering lika väl som andra regeringar tager hänsyn till uppfattningar och åskådningar även inom andra läger än det egna partiet. Så ha andra regeringar fått göra, och när statsministern i dag åberopar sig på det väljarflertal, som det socialdemokratiska partiet ernått vid årets riksdagsmannaval, må det vara tillåtet erinra, hurusom här i riksdagen under tider, då de borgerliga partierna haft väljarflertal bakom sig — och under vissa tider ett mycket stort flertal — hänsyn i mycket hög grad tagits till uppfattningar och önskemål inom det socialdemokratiska partiet. Som sagt kan man i år liksom förut påräkna en sådan hänsyn, och får sakligt bedömande städse gå före partitaktiska spekulationer och beräkningar, så hoppas jag för min del, att resultatet av årets riksdagsarbete och riksdagens budgetbehandling skall bliva till gagn för vårt land och vårt folk och alldeles särskilt till gagn för de många, som nu inom olika yrken och stånd lida av depressionens börda.

Som tiden nu var långt framskriden och många talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att uppskjuta den vidare debatten rörande förevarande proposition till morgondagens plenum kl. 11 f. m.

§ 2.

Herr *Wallerius* avlämnade två av honom *m. fl.* undertecknade motioner, nämligen:

nr 57, angående arvodet till lärarinna i hushållsgüromål vid fortsättningskola; och

nr 58, om tilläggspension åt f. d. lektorn Joh. Johansson.

Dessa motioner bordlades.

§ 3.

Ordet lämnades nu på begäran till herr **Lundquist** i Rotebro, som anförde: *Interpellation.* Herr talman! De allvarliga anmärkningar, som framkommit mot Dramatiska teaterns nuvarande ekonomiska förvaltning, först av riksdagens revisorer i deras berättelse, sedermera i en i dagarna offentliggjord promemoria av Dramatiska teaterns aktiebolags egna revisorer, och vilka anmärkningar i väsentliga avseenden vunnit i styrka genom en del förlustsiffror från teaterns verksamhet under de senaste åren, meddelade av teaterchefen själv i hans förklaring till statsrevisorernas berättelse, ge anledning misstänka, att denna förvaltning icke motsvarar de anspråk, som måste ställas på skötseln av ett företag, som årligen för sin existens kräver understöd av det allmänna — främst staten, men i viss mån även av kommunen — med flera hundra tusen kronor.

I årets statsverksproposition har på grund av det statsfinansiella läget kulturbudgeten nedpressats med c:a 7 miljoner kronor; även anspråkslösa anslag ha antingen nedpressats eller strukits för uppnående av detta resultat. Det förefaller då, som om en särskild uppmärksamhet borde ägnas åt en med högst betydande statsmedel arbetande förvaltning, vars skötsel givit anledning till starka anmärkningar — och detta icke för första gången.

Dessa anmärkningar, vilka i första hand måste anses träffa Dramatiska teaterns chef, ha, som bekant, föranlett såväl honom som övriga ledamöter av teaterstyrelsen att inlämna sina avskedsansökningar. Det har sedan oemotsagt uppgivits i tidningspressen, att styrelsen i övrigt skulle besättas med nya personer, men att teaterchefen skulle få sitt uppdrag förnyat, utan att, såvitt känt är, de mot hans ekonomiska förvaltning gjorda anmärkningarna blivit

Interpellation. (Forts.)

tillfredsställande förklarade. Med anledning av vad nu anförts anhåller jag vördsamt om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få rikta följande fråga:

Ämnar herr statsrådet, innan posten såsom chef för Kungl. Dramatiska teatern återbesättes, låta verkställa en grundlig och opartisk undersökning om teaterns ekonomiska förvaltning?

Ifrågavarande anhållan bordlades.

§ 4.

Till bordläggning anmäldes:

bankoutskottets memorial:

nr 1, med överlämnande av fullmäktiges i riksbanken till bankoutskottet avgivna berättelse; och

nr 2, med överlämnande av fullmäktiges i riksgäldskontoret till innevarande riksdag avgivna, till bankoutskottet avlämnade berättelse; samt

riksdagens kanslideputerades memorial, nr 1, angående antagande av tjänstemän i riksdagens kansli.

§ 5.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Lindskog</i>	under	3 dagar	fr. o. m.	den	24 jan.	
» <i>Hermansson</i>	»	4	»	»	20	»
» <i>Andersson</i> i Munka-Ljungby	»	8	»	»	21	»
» <i>Carlström</i>	»	8	»	»	19	»
» <i>Fast</i>	»	2	»	»	20	»
» <i>Gustafsson</i> i Välsnäs	»	5	»	»	21	»
» <i>Hallén</i>	»	5	»	»	19	» och
» <i>Gardell</i> i Gans	»	2	»	»	20	»

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 11.50 e. m.

In fidem
Per Cronvall.